

rerum, quæ gignuntur & intereunt, tradita ab eo fuisse hoc in libro. Quos sanè refellit tum ipsa principiorum definitio, quæ principiis tam generationis, quàm constitutionis quarumlibet rerum naturalium, etiam cœlestium, accommodatur; tum Aristotelicæ doctrinæ series ac methodus: promiserat siquidem in proœmio Aristoteles se ab vniuersalioribus ad minus cõmunia progressurum. Nec quenquã turbet quod cap. 7. text. 68. cõcluserit se rerum, quæ generantur & intereunt, principia explicuisse. Non enim ijs verbis significare voluit dissolubiliũ tantum rerũ principia ab se tradita esse; sed tria illa simul accepta inueniri in rebus generabilibus: atq; adeo eam, quam assignauit, principiorum definitionem, omnium rerum phyficarum principia comprehendere.

Remotio ob
iectionis.

Ad quintum, in definitione principiorum definiri primò cõmunia principia; secundaria verò ratione principia singularia: sed verba illa, ex ipsis sunt omnia, partitiuè accipienda esse, vt intelligamus vnumquodq; ens naturale fieri ex suis, siue ex singulis tribus. Itaq; vt definitio principijs Socratis accõmodetur, fat est ex ipsis constare gigniẽ Socratem. Si autem petas an hæc definitio non modò singulis tribus principijs conueniat; sed vnicuiq; eorum, vt materiæ, vel formæ separatim acceptis. Respondemus conuenire, si tamen mutantur ea, quæ collectionem significant; dicamusq; principium esse id, quod non ex alio, sed ex ipso est aliquid, hoc est per se constat aut gignitur. Quæ lex seruari consuevit cùm definitiones traduntur in numero plurali, nec distributiue tantum, sed distributiue simul & collectiue sumuntur, vt in re proposita accidit.

Quo pacto
definitio pri
cipiorũ cõli-
bet principio
accõmodari
possit.

QVÆSTIO III.

VTRVM PRIMA CONTRARIA sint rerum naturalium principia, an non.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA

pro parte negatiua.

Idem capite text. 42. asseruit, probauitque Aristoteles prima contraria esse rerum naturalium principia. Verum quòd longè aliter res habeat conabitur quis hunc in modum suadere. Quatuor primarię qualitates, quæ sub sensũ cadunt, videlicet calor, frig⁹, humor, siccitas sũt prima cõtraria; cùm nō oriãtur ex aliarũ qualitatũ pmistione: & tamẽ

Primũ arg.
pro parte ne-
gatiua.

NON

non sunt principia rerum naturalium, vt ex ijs, quæ superius disputa-
tata sunt, liquido constat. Ergo prima contraria non sunt principia.

2. Secundo. In quolibet genere tam substantiæ, quàm accidentiũ,
vt asserit Aristoteles hoc in lib. text. 50. & 56. datur vna prima cõ-
trarietas, atque adeò aliqua prima contraria: & tamen accidentia
non possunt esse rerum naturalium principia: ergo prima contraria
neutiquam inter principia numerari possunt.

3. Tertio. Principia nec ex se, nec ex alijs sunt, idest, constāt aut fi-
unt: prima contraria fiunt ex se se: ergo prima contraria non sunt
principia. Maior patet ex ipsa principiorum notione. Minor ostē-
ditur, quia quicquid fit, ex suo contrario fit, vt hoc in libro loco ci-
tato comprobauit Aristoteles.

4. Quarto. Si qua prima contraria forent principia, maximè essent
forma substantialis & eius priuatio: sed hæc non sunt prima contra-
ria: ergo nulla. Probatur assumptio. Nam si hæc essent prima, non
darentur alia ipsis priora: quod tamen falsum esse inde patet, quia
forma in cõmune, vt comprehendit tam formam substantialē, quàm
accidentariã; & priuatio formæ etiam in cõmune acceptæ sunt prio-
ra, quàm forma substantialis, & eius priuatio; cùm omnia superiora
inferioribus, quæ sub se continent, priora sint, vt patet ex ijs, quæ
tradit Aristoteles in Categorijs cap. de modis prioris.

ARTICVLVS II.

ENODATIO PROPOSITÆ

Difficultatis, & argumentorum dilutio.

Prima cõtra-
ria quot mo-
dis dicantur.

VT hunc nodum, in quo multi frustra laborant, dissoluamus,
aduertendum erit prima contraria bifariam dici: vno modo,
accipiendo nomen contrariorum pressè ac propriè: quo pacto
primæ quatuor qualitates calor, frigus, siccitas, & humor contraria
prima nuncupantur; quia præterquam quòd sub eodem genere ma-
ximè differunt &c. non habent alia priora, è quorum permistione
orientur, sicuti habent candor & nigredo, quæ ex quatuor prædi-
ctis qualitatibus inter se variè attemperatis obueniunt. Alio modo
dicuntur prima contraria, sed impropriè, fusaque contrariorum sig-
nificatione, ea, quæ priuatiuè opponuntur. Vocantur autem con-
traria, quia more contrariorũ se se interimunt: prima, quia omnium
generum contrarietas ad priuatiuam oppositionē reuocatur. Quod
vt planè intelligas aduerte in quolibet genere teste Aristotele cap. 6.
huius libri text. 50. & 56. dari vnam primam contrarietatem, qua-
tenus vnumquodque genus per contrarias differentias diuiditur, vt
constat ex eodem Aristotele lib. 10. Metaph. cap. 10. text. 23. De-
inde cùm harum differentiarum vna alteri dignitate excellat, quia
species

In quolibet
genere datur
vna prima
contrarietas.

species sunt veluti numeri; cūq; omne id, quod deterius est, priuationem, vel quasi priuationem nobilioris in se habeat, fit inde, vt omnium generum contrarietas ad priuatiam oppositionem, tanquam ad aliquid cōmunius & prius reducat: quod Aristoteles 10. Metaph. cap. 7. text. 16. disertis verbis docet. Ex quo iam liquet cur opposita priuatiuē, prima contraria nuncupentur.

Rursus verò, vt rerum quædam sunt entia simpliciter, nēpe substantiæ; aliæ non simpliciter, nimirum accidentia: ita ex primis contrarijs priuatiuē, quædam sunt prima simpliciter, alia non item. Prima simpliciter sunt, quæ in genere substantiæ versantur, id est forma substantialis, & eius priuatio. Prima non simpliciter sunt, quæ ad alias Categorias pertinent, reducuntur ve; cuiusmodi est quælibet forma accidentaria, eique respōdēs priuatio, vt visus & cæcitas. Potestremò hæc ipsa prima contraria simpliciter, aut sunt contraria se totis, seu per se primò & non ratione alicuius partis, vt forma equi & eius priuatio, aut sunt contraria ratione partis alicuius, vt equus & non equus; non enim hæc inter se priuatiuē opponuntur, nisi ratione formæ, ex qua equus constat, & cuius negatio in nonequo includitur.

His animaduersis, cū Aristoteles ait prima contraria esse principia, loquitur de primis contrarijs priuatiuē, & in genere substantiæ, & quæ se totis cōtraria sunt. Quo pacto, vt ex superioribus liquet, dubium non est, quin eiusmodi pronuntiatum verissimum sit: quandoquidem prima contraria ita sumpta reciprocantur cum forma substantiali, eiusque priuatione; quæ sunt duo generationis principia. Nec proposita in aduersam partem argumenta vllam iam habent difficultatem. Nam quatuor qualitates primæ, & ea contraria, quæ in quolibet genere tam substantiæ, quàm accidentium reperiuntur, esto sint prima contraria in quodam sensu; non tamen sunt prima contraria simpliciter, de quibus hoc loco sermo est. Nec etiam prima contraria simpliciter, si sint contraria se totis, qualia sunt sola abstracta, fiunt ex alijs, cum abstracta non fiant. Nec denique ex eo, quod forma & eius priuatio in commune, quoad prædicationem, & reciprocandi consequētiam priora sint, quàm forma

substantialis & priuatio ei respondens: non, inquam, ob id

forma substantialis & priuatio desinunt esse prima simpliciter in ratione principiandi; de qua sola prioritate in hac quæstione agitur; cum id non

obstet quominus talia fiant, vt nec ex se se, nec ex alijs, sed ex ipsis omnia constant, aut fiant.

se se, nec ex alijs, sed ex ipsis omnia constant, aut fiant.

se se, nec ex alijs, sed ex ipsis omnia constant, aut fiant.

nia constant, aut fiant.

Omnis contrarietas ad priuatiam oppositionem reuocatur.

Duo genera primorum contrariorum.

Rursus alia duo.

Respons. ad qua st. propositam.

Solutio primi, & secundæ arg.

Solutio tertij

Solutio quartæ.

Capitis sexti explanatio.

Proximum vero est } Postquam principiorum contrarietatem, tum aliorum Philosophorum testimonijs, tum ratione confirmavit, accedit iam ad eorum multitudinem constituendam; ostenditque nec posse esse tantummodo vnum, nec infinita, nec duo solum, nec plura tribus. Atque in primis non posse vnum esse ex eo demonstrat, quia principia sunt contraria, ut ex superiori disputatione patet: contraria autem multa esse oportet, alioqui idem sibi aduersaretur.

Nō posse esse vnum tantū principium.

Non posse esse principia infinita.

b Sed neque infinita } Quadrifaria ostendit non posse esse infinita principia. Primum quia si essent infinita, cum infinitam humanæ mentis facultatem superet, non possent res naturales in nostram scientiā cadere. Siquidē hęc absq; principiorum notionē obtineri nequit. Secundo quia in quolibet genere, siue categoria, ut in qualitate, quātitate, ceterisque huiusmodi vna est contrarietas; ergo & in substantia vna erit, vnius autem contrarietatis duo sunt extrema, quæ vno subiecto, in quo vicissim insunt, cōtenta sunt: nequeant igitur principia substantiæ esse infinita.

CAP. VI.

Proximum verò est, ut dicamus vtrum sint duo, aut tria. Vnum enim non potest esse, quod contraria vni non sint: b Sed neque infinita, quoniam id, quod est sub scientiam non caderet, & quod in omni genere

vna sit contrarietas, substantia autē vni genus est quoddā.

c Quin etiā ex infinitis esse possūt, præstat verò ex finitis, ut ponit Empedocles, quā ex infinitis: cum omniū causā ex finitis reddere cōsear, perinde ac Anaxagoras ex infinitis.

Sūt præterea alia alijs priora cōtraria, aliq; ex alijs fiūt, ut dulce & amarū, albū & nigrū: principia verò manere se per debēt. Nec igitur vni, nec infinita esse, ex his constat.

d Cū autem finita sint, ratio quædam suadet, duo sola non facere. Dubitauerit enim profectō aliquis, quonam modo densitas raritatem, aut hæc ipsa densitatem facere apta est. Similis verò & cuiusuis alijs contrarietatis ratio est: neq; enī cōcordia discordiā copulat, aut ex ea aliquid facit, nec discordia ex illas sed vtraq; aliud quiddā tertiū.

Sūt verò & qui plura assumāt, è quibus eorū, quæ sunt, naturam fabricantur. e Quin etiā contrarijs aliam naturā nisi quispiam subijciat, reuocare in dubium aliquis hoc possit: contraria enim nullius rei essentiam videmus esse: principia autem de subiecto aliquo dici non debet.

Hic aduerte nomine contrarietatis intelligi ab Aristotele oppositionem priuatiuā, qualis est inter substantiā, & non substantiam, albū & non album; qua de re separatim in questionibus plura dicemus.

c Quin etiā } Tertio idē confirmat, quia frustra fit pluribus, quod potest effici paucioribus: at omnia quæ gignuntur, constare possunt in natura positis finitis principijs, ut ponebat Empedocles. Quare non est cur infinita statuantur. Quarto quia si principia essent infinita, cum ea sint contraria, & semper maneat, omnia contraria essent principia, ac semper manerent, quod a vero abest. Aduerte autem hanc rationem momentana habere aduersus eos, qui principiorum infinitudinem omnia contrariorum genera conuenientē inducerent, alioqui nihil conficere, ut consideranti patet. Quo autem sensu verum sit principia semper manere, alibi exposuimus.

d Cū autem finita sint } Docet non esse duo tantum principia, sed addendum tertium, quod vtriusque pugnā suscipiat, argumentaturque hunc in modum. Vnum cōtrarium (intellige in abstracto) non potest aliud contrariū simile sibi efficere: neque enim calor frigiditatem ipsam in calorem vertit, aut contra: dādum est ergo tertium quoddam subiectum, è quo cōtraria se se mutuò pellant, & è quo ignis, verbi gratia, eiecta forma aquæ suam inducat, ignemque generet.

e Quin etiā } Dandum esse tertium illud principium duabus adhuc rationibus pergit ostendere. Quarum prior hæc est. Principia sunt substantia, essentiaue rerum naturalium; atqui contraria nullius rei essentia esse possunt, cum se mutuò interimant: igitur saltem non omnia

Textus 51.

Textus 52.

Prin-

Questi. 8. cap. 9. huius lib. art. 2.

omnia principia sunt contraria. Huius rationis maiorem propositionem suppressit, eius tamen confirmationem adhibuit, quæ ita se habet. Principium non dicitur tanquam accidens de subiecto; quia alioqui principij esset principium; siquidem subiectum principium est: ac fieri nequit, ut principij principium sit, ut patet ex principiorum definitione, qua principia dicuntur, quæ nec ex se, nec ex alijs, sed ex ipsis sunt omnia. Ergo &c.

f Substantiam præterea | Altera ratio est. Fieri non potest ut substantia sit ex non substantijs, aut nõ substantia sit prior, quam substantia: hoc autem accideret si omnia principia essent contraria, cum contraria, saltem aliqua, sint non substantie, & omne principium sit prius eo, cuius est principium: fatendum est igitur non omnia principia esse contraria. Ex quo sequitur ponendam esse tertiam quandam naturam, ex qua simul cum forma compositum coalescat.

Principij enim principium erit: quando quidem subiectum principium est, & eo, quod de substantia dicitur, prius videtur. f Substantiam præterea substantiæ contrariam esse nõ dicimus. Qui igitur, fieri poterit, ut è nõ substantijs substantia constet? aut non substantia, substantiam quomodo præcedet? Quocirca si quis & priorem, & hanc orationem veram esse existimauerit, eum necesse est, si utrâq; tueri voluerit, tertium aliquod subijcere: g veluti ij dicunt, qui vniuersum vnam quandam naturam, aut aquam, aut ignem, aut aliquid, quod in horum sit medio, esse inquirunt. Porro id magis videtur esse, quod in horum est medio. Nam ignis, & terra, & aer, & aqua contrarietatibus magis tenentur. Quare non absurdè ij agunt, qui subiectum faciunt aliud ab his. Aliorum autem, qui aerem: siquidem aer minus, quam cætera, differentias sensiles obtinet: aqua deinde sequitur. h Verum hoc vnum contrarijs omnes figurant, ut densitate, & raritate, intensioneque, & remissione, quæ exuperantiam, & defectionem omnino esse (ut prius dictum est) constat. Et quidem videtur opinio hæc vetus esse vnum, exuperantiam, & defectionem, eorum, quæ sunt, esse principia: quanquam non eodem modo, quod duo agere, vnum pati veteres dicerent: posterorum autem nonnulli contrarium potius inquirant vnum agere, & duo pati. i Iis igitur, qui partim hæc, partim eiusmodi alia considerant, tria esse elementa affirmare cum ratione quadam coniunctum (ut ante diximus) videtur: sed tribus plura, minime.

Tum

miditas magis sensum afficit. Item aer calidus est, sed calor ignis magis sentitur. Denique ignis aquæ comparatus vendicat contrarietatem, quæ sensum vehementius ferit, habetque maiorem vim ad repellendum ex se id, quod novam formam inducere conatur, & quidquid arripuerit, absorbit. Quæ omnia à conditione subiecti, cuius est pati, quam maximè abhorrent.

h Verum hoc vnum | Suum illud commune subiectum contrariorum varietate superiores Philosophi adornarunt, ut raro, & denso, & horum maiori minorivè intensione, quæ ad exuperantiam, & defectionem pertinent. Fuit tamen inter eos dissensio. Nam cum tria ponerent, antiquiores vnum tantum pati, nempe materiam, duo alia, nempe contraria, inter se depugnare affirmabant: posteriores verò contra duo pati, vnum agere contendebant: ut Plato, qui magnum & paruum pro materia posuit, & vnam formam.

Non omnia principia esse contraria.

g Veluti hi dicunt | Veteres, qui suam sententiam cõ vnũ cõmune firmat auctoritate principium statuerunt. vetera Philosophorum, qui vnum cõmune principium statuerunt, tametsi eorum nullus veritatẽ exploratè perceperit, atque rectius philosophari, qui medium aliquod inter elementa, quam qui vnum ex elementis subiectum fecerit. Priores enim medium statuunt magis alienum à contrarietate, quale esse oportet quod generationi substernitur. Quæ propter verisimilitudinem est eorum sententia qui aerem, deinde qui aquam; quam eorum, qui ignem materiam ponunt: quia aeris contrarietates, siue affectiones minus, quam aquæ, sensu percipiuntur; & aquæ, quæ ignis; propterea quod aer natura humidus est, & tamen aquæ hu-

Plato p materia posuit magnum & i Ijs paruum.

Text^o 53.

Text^o 54.

Text^o 55.

Text^o 56.

i Ijs igitur qui Ostendit principia non esse plura, quàm tria. Præsumit autem sat esse vnum commune subiectum ad patiendū; deinde ita argumētatur. Non sunt necessaria plura principia ad agendum, quàm duo. Tria igitur sunt principia. Antecedentē propositionem probat. Nam si plura sint contraria, quàm duo, verbi gratia, quatuor, duę erunt contrarietates; atque ad eodē duę medię naturę, in quam vtrunque par contrariorum seorsim agat: quod superuacaneum est, cum ad vtriusque pugnam sustinendam sufficiat vnum commune subiectum. Quod si prædicta contraria ponantur esse eiusmodi, vt in se mutuò agere queant, atque ad eodē vnum tantum subiectum deponant; iam alterum eorum par satis erit; proindeque duo tantum erunt contraria. Hęc ratio intelligenda est de contrarijs simpliciter primis, quę omnia ad vnum commune genus reuocantur, nec eorum plura genera dari possunt, vt ex ijs, quę in quęstione de principiorum contrarietate differuimus, plenum est.

K Sed nec plures esse possunt. Altera ratione idem proposiū cōficit. In vno inquit genere, seu categoria vna tantum est prima contrarietas, ad quam videlicet reliquę in eodē genere contentę reducuntur. Ergo in genere substantię erit vna duntaxat prima contrarietas; licet sub ea plures contineantur, alię priorres, alię posteriorres. Vnde sequitur in generatione substantię duo tantum inueniri contraria, quę vnā cum communi subiecto ternarium principiorum numerum compleant.

In vno genere vna tantum est prima contrarietas.

Tum enim ad patiendum, vnum est, satis; tum si quatuor positis, duę erunt contrarietates vtriusque separatim, contrarietatis naturam quandam mediam esse oportebit. Si verò ex se se possunt vicissim generare, altera profectò superuacanea erit contrarietas. K Sed nec plures possunt esse contrarietates primę; quandoquidē substantia vnū quoddam genus est eius, quod est. Principia igitur eo solū, quod aliud alio prius, & posterius est, non genere, inter se different. In vno enim genere, vna semper est contrarietas, omnesque in vnam videntur, contrarietates reduci. Vnum itaque elementum non esse, nec duobus, aut tribus plura manifestum est. Horum autem vtrum sit, magnam, vt diximus, dubitationem habet.

Textus 57.

CAP. VII.

NOS sanè hunc in modum dicimus omnem primum generationem pertractantes, quandoquidē nature consentiens est communia primum exponere; tum ea, quę cuiusque propria sunt, cōtemplari. a Dicimus nimirum ex alio aliud, & ex altero, alterum generari, aut cum simplicia dicimus, aut cū cōposita. Quod verò dico, eiusmodi est. Fieri potest, vt homo fiat musicus, & vt non musicum musicum, aut non musicus homo, homo musicus. Ac simplex quidem, quod sit, hominem, & non musicum dico: simplex verò, cuius est generatio, musicum: at compositū tā id, quod sit, quàm id, cuius est generatio, cum hominem non musicum hominem musicum fieri dicimus.

Textus 58.

Capitis septimi explanatio.

VAE proximis duobus capitibus de rerum naturalium principijs differerat Aristoteles, eadem nunc accuratius pertractate aggreditur. Præsertim verò id, quod ad principiorum numerum constituendum spectat. Ait autem traditurum se principia generationis in communē, vt deinde ad particularia descendat, quam viam rationemque doctrinę, vt quam maximè naturę consentaneam, secuturam se in pro-

pro-

procemio huius operis dixerat, & sepe alibi commendat.

A Dicimus nimirum } Ut ad ea, quæ in pro gressu dicturus est, viam aperiat, docet primùm in omni generatione posse nos vti terminis tum simplicibus, tum compositis; tum ex parte termini à quo tum ex parte termini, ad quem generatio tendit. Simplicibus quidem si ex parte termini à quo sumatur aut sola priuatio, aut solum subiectum: ex parte vero termini ad quæ sola forma in concreto, vt si quis dicat hominem fieri musicum; non musicum fieri musicum. Compositis vero si ex parte termini à quo sumatur aggregatum ex priuatione, & subiecto; & ex parte termini ad quem aggregatum ex subiecto & forma, vt si quis dicat hominem non musicum fieri hominem musicum.

b De horum autem altero non solum dicitur hoc aliquid fieri; sed etiam ex hoc, vt è non musico musicus: de altero vero in omnibus non dicitur: quandoquidem ex homine musicus non fit; sed homo fit musicus. c Porro eorum, quæ vt simplicia fieri dicimus, alterum cum fit, remanet; alterum non remanet. Nam cum homo fit musicus homo remanet: sed non musicum, & musica priuatum neque simplex, neque compositum remanent.

Text^o 59.Text^o 60.

His constitutis ex omnibus, quæ fiunt, si quis animaduertat, hoc licet accipere, aliquid semper, quod fiat, subiiciendum esse, quod etsi numero vnum est, specie tamen non est vnus: nã specie, & ratione idem dico. Hominis enim & musicæ ignari essentia diuersa est, & alterum quidem remanet, alterum non remanet: siquidem id remanet, quod nõ opponitur, nempe homo; musicum autem, & musicæ ignarum, idque quod ex vtrisque constat, vt homo musicæ ignarus, non permanent.

Text^o 61.

Aliquid autem ex aliquo fieri, & non hoc fieri, in his, quæ non remanent, magis dicitur, vt ex musicæ ignaro musicum fieri, ex homine minime. Quanquam interdum in his, quæ remanent, similiter dicitur: quandoquidem ex ære fieri statuam dicimus, non æs statuam fieri. In eo autem, quod opponitur, & non permanent, modo vtroq; dicitur, nempe ex hoc illud, & hoc illud fieri. Etenim ex musicæ ignaro, & musicæ ignarum, musicum fieri dicitur. Quare & in composito similiter.

b De horum autem altero } Duo sta- Discrimen-
tem altero } inter priuatio-
tuit discrimina in- nem, & sub-
ter priuationem & iec-
tum. subiectum cum ex
parte termini à quo
sumuntur. Alterum
est, quod cum sola
priuatio ponitur ex
parte termini à quo,
vtranlibet loquendi
formulam usurpare
possimus, ita vt di-
camus nõ musicum
fieri musicum, vel
ex non musico fieri
musicum: at verò
cum solum subiectum
ponitur, non sem-
per idem liceat. Nã-
q; tametsi rectè quis
dixerit ex ligno fi-
eri cathedram, vel
ex ære statuam, nõ
tamen rectè pronun-
tiarit ex homine mu-
sicum fieri, sed ho-
minem fieri musi-
cum.

c Porro eorum } Alterum di-
Alterum discrimen- crimen.

est, quod subiectum
post generationem
maneat; non au-
tem priuatio; ma-

ner enim Socrates, qui factus est musicus, non musicum verò minime. Quo ex discrimine intelliges licet subiectum ad terminum à quo generatio oritur, reuera pertineat; non tamen esse ipsum terminum; quandoquidem termino à quo euanescente, illud perseuerat, in seque manet; cum secus fieri oporteret si subiectum verè, ac simpliciter esset terminus à quo.

d His constitutis } Ex dictis colligit præter duo contraria subijciendum esse omni genera- Præter duo
tioni aliam quandam naturam, quæ tertium principium dicatur. Namque licet eiusmodi na- contraria dã
tura, & priuatio idem nume. o, hoc est, idẽ subiecto sint, dissident tamen ratione, & essentia, dũ subiectũ,
quod ad principiorum distinctionem sat est. Distingui autem prædicto modo probat diuer-
sa vtriusque definitio, vt patet in homine, & non musico. Deinde quia subiectum manet in
re genita priuatione abeunte. Denique quia cum priuationem sumimus, rectè dicimus ex nõ

musicum fieri musicum, vel non musicum fieri musicum; cum autem subiectum accipimus, non ita; ut paulò ante monuerat: quandoquidem non dicimus ex homine musicum effici; esto in quibusdam ita loqui fas sit: ut cum ex ære statuam fieri pronuntiamus.

Omni muta-
tioni subijci-
endum terciū
quid.

e Cum autem fieri | Persequitur idem institutum, ratiocinaturque hoc modo. In qua-
libet mutatione tam substantiæ, quam accidentis, tam rei naturalis, quam artefactæ, da-
tur tertium quid duorum contrariorum vicissitudinem sustinens. Cum igitur plura inueniri
mutationum genera non possint, sequitur in omnibus tria illa principia concurrere. Do-
cet autem genera-
tione substantiali fie-
ri aliquid, omni-
no, ac simpliciter,
ut cum homo, ignis
ve producitur: ge-
neratione verò ac-
cidentaria non fie-
ri simpliciter, sed
fieri tale, ut album,
aut quantum.

f Nam & quan-
tum, & quale | Pro-
bat, ostenditque va-
rijs exemplis in om-
ni generatione, mu-
tationeque dari ali-
quod subiectū, quod
etiam facit libro 3.
huius operis, & pri-
mo de ortu, & in-
teritu.

g Quæ autem om-
nino fiunt | Dissen-
tiant hoc loco ex-
positores. Alex æder
putat redigi ab Ari-
stotele in summam
omnes modos ge-
nerationis, tam sub-
stantiæ, quam acci-
dentium, sicque in-
ter retatur particu-
lam omnino, siue
simpliciter, ut sit idē,
quo vniuersim.

ἀπλῶς.

Alij volunt adhiberi eam particulam ad significanda que simpliciter gigni
perhibentur; ita ut etiam artefacta, que hinc ab Aristotele recensentur, dicantur simpliciter ef-
fici, quia licet eorum forma non sit substantia, tamen cum fiunt, non dicuntur fieri hoc, aut
illud, ut cum sphaera, aut Mercurius ex ære efformantur: sed absolute fieri. Cuius rei eam ra-
tionem affert D. Thomas quia artefacta quodammodo censentur in genere substantiæ pro-
pter materiam. Non enim ut se habet candidam ad subiectum, ita & statua; quia candidum
significat candorem, & connotat subiectum: statua verò & formam & materiam significat.
Quæ sententia videtur Aristotelis tertio huius operis, capite septimo, tex. 66. vbi docet sub-
iectum, ex quo artefacta constant esse eorum partem, non secus ac materia cuiusq; rei natu-
ralis, est pars totius. Quod nequaquam asseruisset si res artefactæ subiecta connotarent. Ne-
mo enim cygnum partem albi rectè dixerit. Accedit communis conceptio, qua cum artefa-
cti alicuius, ut domus, nomen audimus, non magis formam, quam materiam apprehendi-
mus

Siquidem ex homine musicæ ignaro, & homo musicæ ignarus, musicus homo dicitur fieri. e Cū autē ipsū fieri multis modis dicatur, & aliqua non fieri, sed fieri aliquid, solæ autem substantiæ omnino fieri, in alijs quidem constat, necessariò aliquid subijci, nempe id, quod sit. f Nam & quantum, & quale, & quod ad aliud refertur, & quando, & vbi, re aliqua fiunt subiecta, quod de alio subiecto sola substantia non dicitur, de ea autem cætera omnia: sed substantiam quoque & alia omnia, quæ omnino sunt, è subiecto aliquo fieri, animum aduertenti manifestum fiet. Aliquid enim quod subijcitur, semper est, ex quo id sit, quod oritur, ut plântæ, & animalia ex semine.

Textus 62.

g Quæ autem omnino fiunt, alia fiunt figuratione, ut statua ex ære; alia accessione, ut quæ auferuntur; alia detractione, ut è lapide Mercurius; alia compositione, ut domus, alia alteratione, ut quorum materia immutatur. Omnia autem, quæ sic fiunt, ex subiectis fieri manifestum est.

Textus 63.

Ex his igitur quæ dicta sunt, manifestum est, quidquid sit, compositum semper esse. Atque est quiaem aliquid, quod sit, aliquid verò, quod illud ipsum sit, quod sanè est duplex: aut enim subiectum, aut oppositum. Opponi verò ignarum musicæ, homo subijci aicitur: & figuræ quidem aut formæ, aut ordinis priuatio, oppositū; æs autē, aut lapis, aut aurū subiectum.

Textus 64.

Si-

mus. Vtraque predictarum interpretationum nobis placet, etsi priorem improbauit Simplicius. Deinde exemplis confirmat Aristoteles omnia, quæ sunt è subiecto fieri. Unde concludit quidquid fit esse compositum cum ex materia, subiecto, & forma denud accedente coalescat. Deinde subiicit eum in qualibet effectione fit id, ad quod effectio terminatur, & id, cui ipsa effectio attribuitur, quod duplex est, nempe subiectum, & oppositum; liquidò colligi in qualibet effectione tria intueniri, nimirum subiectum, terminum, & eius oppositum, ut eum Socrates fit musicus, oppositum est non musicum, subiectum Socrates, musicum verò terminus. Quod similiter patet in eo, quod per artem aliquam figuram, aut effigie recipit.

Quæcunque
fiat fieri è sub
iecto.

Text^o 65.

h Siquidem igitur rerum natura constantium cause, atque principia ea sunt, ex quibus primis constant, & ortæ sunt, non ex accidente, sed quod quæque sua essentia dicitur, perspicuum est rem omnem ex subiecto fieri, & forma. Musicus enim homo ex homine, & musico quodammodo componitur. Namque rationes in eorum rationes dissolues.

h Siquidem igitur } Cum principia inquit rerum naturalium sine ea, ex quibus ipsæ per se constant, & fiunt, tanquam ex eo, quod earum essentia dicitur, patet quolibet

Text^o 66.

Ex his itaque fieri ea, quæ fiunt, constat. i Est autem subiectum numero quidem vnum; sed specie duo. Homo enim, & aurum, & omnino materia numero potest comprehendis quandoquidem hoc quiddam est magis, & quod gignitur ex ea non ex accidente gignitur. At priuatio, & contrarietas accidens. Vnum verò est forma, ut ordo, aut musica, aut aliorum quidpiam, quæ sic dicuntur.

rem naturalem ex materia, & forma, ut ex proprijs principijs confici. Quod item ex eo concluditur, quia vnumquodque ex ijs fit, in quæ dissoluitur: res autem naturales in materiam, & formam duntaxat dissoluantur: sicuti & ea, quæ ex accidente, & subiecto coalescunt, ut homo musicus, in subiectum & formam accidentariam.

Quolibet re
naturale ex
materia & for
ma confici.

Text^o 67.

k Quapropter principia tum duo, tum tria dici possunt. Et quidem contraria dicere partim licet (ut si quis musicum, & musicæ ignarum dixerit; item calidum & frigidum, aut harmonia præditum, & eadem priuatum) partim verò non licet; siquidem contraria vicissim pati non possunt. Sed hoc quoque dissoluitur, quod aliud sit subiectum, quod contrarium non est. Quare nec contrarijs quodammodo plura sunt principia, sed duo (ut sic dicam) numero, nec rursus duo omnino, quod ipsorum essentia diuersa sit, sed tria. Hominis enim, & musicæ ignari, item artis & figura priuati diuersa est essentia.

i Est autem subiectum } Discrimen statuit inter subiectum, materiamve, & priuationem: quia materia potest nu-

Quot

merari, cum sit magis aliquid; priuatio verò sit accidens. Item quia genitum fit ex materia per se, tanquam ex principio componente, ex priuatione verò non nisi accidentariò, quatenus videlicet constituitur ex materia, cui priuatio accidit.

Discrimen in
ter materiã,
& priuationem.

K Quapropter principia } Ostendit principia posse quodam sensu dici duo, alio tria. Nam si materia, & priuatio sumantur quatenus subiecto vnum sunt, efficient cum forma duo tantum principia; si quatenus sunt specie duo, efficient tria cum eadem.

L Quæ autem subiicitur } Materie naturam & conditionem explicat ducta similitudine à rebus artefactis. Nec abs re. Nam cum ars naturam emula sit, facile erit ex ijs, quæ arte fiunt, in physicarum rerum cognitionem venire. Asserit ergo materiam esse puram potentiam, quia ut se habet artefacto: materia ad formam, quæ per artem inducuntur; sic proportionem quadam materia rerum physicarum ad essentiam & hoc quiddam, atque ens, hoc est, ad formas naturales, in quibus essentia, & quidditas rerum potissimum consistit. Quare sicuti artefacto: materia, ut lignum, & quæ nullam artificialem formam; ita materia rerum physicarum nullam formam naturalem in sua essentia cohibet. Ex quo sequitur hanc esse puram potentiam. Est autem hic locus desumptus ex Platonis Timeo, ubi Plato de materia disserens.

Ars emula natura.

Tertium

Tertium, inquit, genus locus est, qui interit quidem nunquam, sed omnibus quę gignuntur, sedem exhibet, qui absque vilo sensu tangitur, & adulterina quadam ratione comprehendi vix potest.

Materię cognitio adulterina.

In Vnum igitur in summam colligit ea, quę hactenus de numero, & contrarietate principiorum disputavit, additque non dum planè ex dictis constare, sit ne materia magis substantia; quàm forma; an contrà. Quam tamen controuersiam in presenti non dirimit; vel quia illius explicatio, vt ait Themistius, non ad Physicum, sed ad primùm Philosophum spectat; vel potius quia, vt sentiunt D. Thomas, & Auerroes, eam in sequentem librum reijcit, vbi formam materię præferendam statuet, docebitque formam non solum esse naturam, sed multo magis, quam materiam,

quod hunc in modum ostendit. Id est magis natura, per quod ens naturale actu est, atque ens naturale est actu per formam, non autem per materiam, quia forma est actus & perfectio, materia verò est pura potentia, ergo, &c. Item quia vt nihil artificiosum est nisi quod artis formam actu habet, ita nihil naturale erit nisi formam naturalem actu possideat. Quo patet quidditatem rei naturalis potissimum in forma consistere.

Quot igitur rerum nature, quę generationi subijciuntur, sint principia, & quomodo tot sint, dictum est: palamque est contrarijs subijci aliquid oportere: & contraria duo esse: alio autem quodam modo necessarium non est. Ad faciendam enim mutationem contrariorum altero cum presente, tum absente satis erit. Text^o 68.

I. Quę autem subijcitur natura, proportionem sciri potest. Quam enim rationem ad statuam res habet, aut lectica ad lignum, vel ad aliquid aliud eorum, quę formam obtinet materia, & quod informe est, antequam formam accipiat, eandem ipsa ad essentiam, & id quod est hoc quiddam, atque ens, habet. In Vnum igitur principium ipsa est, nec ita vnum est aut ens, vt hoc quiddam. Vnum verò est ratio, & præter hæc priuatio ei contraria. Text^o 69.

Hęc autem quomodo sint duo, & quomodo plura superius dictum est. Primùm quidem illud diximus, contraria sola esse principia, deinde illud, necessarium esse aliud quiddam subijci, & esse tria. Ex his verò, quę nunc tradidimus, manifestum est quę contrariorum sit differentia, & quemadmodum principia inter se affecta sint, & quid est subiectum. Sed vtrum forma essentia sit, an subiectum, non dum constat. Id verò perspicuum est principia tria esse, & quemadmodum tria, quisve eorum sit modus. Quot ergo, & quę sint principia, ex his dispiciatur. Text^o 70.

Q V Æ S T I O

V N I C A.

S I N T N E T R I A P R I N C I P I A R E R U M N A T U R A L I U M, A N N O N?

ARTI-

ARTICVLVS I.

EORVM SENTENTIA,
qui omnia vnum esse crediderunt.

Vanta fuerit de rerum Physicarum principijs apud veteres Philosophos dissensio, refert Aristoteles cap. 2. huius libri, & in primo Metaphysicorū à cap. 3. alijsque in locis. Item Hippocrates in libro de natura humana, Plato in Theæteto & Sophista, Theophrast⁹ 3. cap. suæ Metaphysicæ (si eius est illud opus) Plotinus lib. 9. Enneadis secūdæ; & ex sacris doctorib⁹ Iustin⁹ martyr, in sua parænesi ad gentes, D. Epiphanius lib. 3. aduersus hæreses, tomo. 2. D. Irenæus lib. 2. aduersus hæreses cap. 19. D. Clemens lib. 8. recognitionum, alijsq; nonnulli. Erit autem operæ pretiū eiusmodi placita breuiter comprehensa sub vno aspectu ponere. Atque vt ab illis auspicemur, qui, si verbo teneantur, in tradendis principijs à veritate longius deflexere, nec tam ea ponere, quam tollere visi sunt;

Xenophanes Colophonius Archelai, vt quidam aiunt, seu Boto- nis Atheniēsis auditor, & Parmenides Eleates, qui Xenophani operam dedit, teste Aristotele primo Metaph. cap. 5. & Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatū, itemq; discipulus Parmenidis Melissus Samius, ōnia vnū esse asseruerūt; licet nō nihil inter eos fuerit discriminis. Nā Xenophanes, vt scripsit Aristoteles in libello de Xenophane, Zenone, & Gorgia, vnum illud ens infinitum esse aiebat, similiterque Melissus; Parmenides verò finitum; etsi alij aliud de eis prodiderint.

Quoniam autem huiusmodi placita, si ex eo, quem præse ferunt, sensu æstimentur, non tam dissidentium Philosophorum dogmata, quam dormientium somnia esse videntur; iccirco Aristoteles ipse, esto ea hoc libro, acerbè infectatus fuerit; in libello tamen proxime citato, alijsque in locis, eadem mitius interpretatur, quod & alij postea fecere. Nec verò id difficile, aut alienum fuit. Enim verò cum hi Philosophi scripta sua ænigmatum inuolucris verborumque insolentia obtexerint, & obscurarint; promptū cuique erat ea in varios sensus ducere. Igitur Plotin⁹ Enneade 5. lib. 1. ca. 8. Philoponus, & Simplicius ad cap. 2. huius libri, alijsq; nonnulli asserunt eos vnus entis nomine, ens à materiæ concretione abiunctum significasse; quasi dixerint vnum esse genus entium materiæ expers; cætera verò, ne entis quidem appellationem mereri, quòd instabilia sint, mutationique obnoxia.

Alij

Xenophanes.

Parmenides.

Melissus.

Quid vnus
entis nomi-
ne significa-
rint.

I. Interpretatio.

2. Interpretatio.

3. Interpretatio.

Alij, vt ex scriptis Eudemi Simplicius loco citato memorat, putant illos omnia vnum dixisse, id est, vnam esse mundi vniuersitatem, que res omnes, quasi vnum quid suo complexu continet, nec alterius rei creatæ ope indiget; quam intelligentiã innuit etiam Aristoteles primo de generatione, cap. 8. eamque affert Crassus ille Ciceronianus in tertio de Oratore ad Quintum fratrem. Denique sunt, qui autem eos per vnum ens intellexisse ens primum, intelligibile, ac sempiternum, omnisque mutationis expers, in quo vniuersa in simplicem coeunt vnitatem, id est, Deum, quem Parmenides finitum dixerit, quod finitam, id est, non inchoatam, sed perfectam, & absolutam, nec aliunde pendentem obtineat rationem: Melissus verò non re, sed oratione à magistro dissidens, infinitum nuncupavit, quod nulla potentia, spatij, aut temporis circumscriptione definitus sit.

Porro hanc fuisse horum Philosophorum mentem, nonnulli haud leuibus coniecturis suspicantur. Primum, quia celebre fuit apud antiquos Physiologiae proceres vnitatis, & vnius entis nomine primam rerum omnium causam describere, quod pertinet illud Mercurij Trismegisti, ἡ μὲν οὐκ ἐστὶν ἀπὸ πάντων, id est, vnitatis radix omnium rerum. Deinde quia constat ex Aristotele primo Metaphysicorum, cap. 5. & Tullio lib. 2. Academicarum quaestionum, Xenophanem vnum illud ens, Deum appellasse; verisimile est autem à Xenophane Parmenidem, atque ab hoc Melissum id accepisse, quod etiam (sicuti & multa alia) credunt nonnulli ad Philosophos manasse è diuinis literis, praesertim ex tertio cap. Exodi, vbi Deus cum Moyse loquens nomen entis sibi tanquam proprium assumit, Ego, inquit, sum qui sum; & paulo post; qui est misit me ad vos.

Vt autem intelligas, quo sensu dici queat, omnia vnum quid in Deo esse, aduerte bifariam vnumquenque effectum spectari posse, nimirum vel secundum id, quod in se actu possidet; vel vt in sua causa potestate continetur, quod virtuale esse effectus vocant. At priori quidem modo quilibet effectus diuersum quid est à causa; posteriori nihil aliud, quam ipsa virtus, & potestas causae. Quo fit vt si illa sit vnum, effectus quoque, prout in ea continentur, vnum quidpiam sint. Ad hunc igitur sensum res omnes dicuntur vnum in Deo esse, quatenus in eius potestate continentur. Vnde est illud D. Anselmi in Monologio omnia effecta in Deo sunt, non quod in se ipsis sunt; sed quod idem ipse est: & illud Platonis in Sophista, in mundo intelligibili, siue primo Archetypo, id est, Deo, omnia vnum sunt; licet in sensibili, caducoque mundo turbata multitudine diuidantur. Et item illud D. Dionysij 5. cap. de diuinis nominibus; In diuina bonitate sunt omnia immensurate & vnite, sicut in monade omnis numerus vniiformiter est, & in centro omnes lineae ad se ipsas, & ad vnum initium, à quo processere, conjunctae, & copulatae continentur. Quare si praedicti Philosophi suum illud dogma ad huius tam reconditae veritatis intelligentiam retulere, non modo reprehendendi non sunt, sed

sed

principado

principales

Trismegistus

Vnitas radix
omnium rerum.Philosophi
multa è sa-
cris literis ha-
uerunt.Quo pacto
omnia in deo
vnum sunt.

Anselmus.

Plato

Dionys.

vnde

sed magnopere etiam cōmendandi. Certè Parmenidem defendit, atque interpretatur Simplicius hoc in lib. ad tex. 6. Bessario. 2. lib. contra Calumniatorem Platonis cap. 3. & Nicolaus Cusa in libro de filiatione Dei. Lege etiam pro eadē re Eugubinum lib. 3. de perenni Philosophia cap. 5. 6. & 7. & F. Mirandulam lib. 6. de examine vanitatis cap. 1.

Quid igitur causæ fuit, dicet aliquis, cur se se Aristoteles in eos Philosophos tam seuerum iudicem exhibuerit, eorumque dicta, etsi in speciem falsa, re ipsa tamen veritati consona, tot argumentis confutarit? Nimirum vetus Philosophantiū cōsuetudo fuerat ab Egyptijs, & Chaldaeis, atq; à Pherecide Pythagoræ magistro ducta, ut Philosophiæ mysteria, aut non scriberent omnino, aut scriberent dissimulanter, id est, implicita recedentium sensuum obscuritate, & Mathematicis imaginibus, atque ænigmatibus recenderent. Nefas enim putabant ad arcana sapientiæ profanum vulgus admittere, & quæ natura in abdito collocasset, & à se magno studio quæsita, ac vix tandem reperta essent, ea delidi & ignauæ multitudini cōmunicare. Aristoteles verò etsi iudicaret Philosophiam passim euulgandā non esse; eam tamē doctrinæ rationē, quod cuncta in ambiguo relinqueret, & interdū inani falsitatis specie veritatem obumbraret, minimè probandam censuit. Itaq; ob hanc causam tum hoc loco Parmenidē & Melissū; tum alibi antiquos Philosophos frequenter impugnat in ijsetiam rebus, quibus rectè eos sensisse intelligit, non tã quid illi significare vellent, quàm quod primo verborum aspectu indicare viderentur, expēdens. Ne scilicet imperitioribus, qui vocabulis hæret, hallucinandi, & in errorres incidendi occasio relinqueretur. Quod animaduertit præter alios D. Thomas 3. Metaph. ad tex. 15. Eustratius 1. Ethic. cap. 6. Bessario lib. 1. contra Calūniatorem Platonis cap. 3. & lib. 2. cap. 7. Sed iam ad eos pergamus, qui unum aliquod corpus, rerum naturalium principium fecere.

ARTICVLVS II.

OPINIO EORVM, QUI

unum duntaxat rerum naturalium principium inuexere.

HESIOD⁹ nō solūm poeta, sed Philosoph⁹ in primis nobilis terrā è chao primū natā extitisse, atq; omniū rerū materiale principium esse in sua Theogonia pronunciauit, nō Philosophicè, sed poeticè atq; ex opinione vulgi terrā cœli coniungē, atq; omniū communem matrem vocantis. Idem censuisse Pherecidem scripsit Theodoretus in libro de materia & mundo; itemque Sextus Philosophus in 9. libro. *περὸς φυσικὰς* Credibile tamen est Pherecidē, non solam terram principium existimasse; cum Aristoteles primo

Dubitatio.

*sumostrate**naparésia*

Respons.

Pherecides. *ναρὰς ἀποδοξεί*Cur veteres Philosophiæ mysteria imaginibus, & ænigmatibus obteverint. *εὐκρίδου*

Cur Aristoteles ænigmatē cam Philosophiam nō probarit.

*εὐκρίδου**εὐκρίδου*Quid de principijs cecinerit Hesiodus. *γενεαλογίας**γενεαλογίας*

Opinio Pherecidis

Methaphys. cap. 7. text. 14. affirmet nullum ex veteribus Philosophis, qui vnum tantum principium inuexere, terram rerum initium fecisse; videlicet, quod nimium densa, concretaque sit, & aduentitias formas agrè excipiat.

deficit a mente
Séntentia Thaletis.

philosopho
tenge
Antiqui mundum animal fecere.
nod ad v
Quid sententia Anaximander.
Alimonda
Libra montade
Anaximenes, & alij.
Thales Milesius Ionicæ familiæ parens, vnus è septem Graciæ sapientibus, & eorum antiquissimus, vt ait Tatianus apud Eusebiû lib. 10. de præparatione Euangelica, cap. 3. decreuit elementum rerum omnium esse aquam, ex qua (vt Origenes in lib. *φιλοσοφομένων*, refert) modò addensata, modò in raritatem abeunte, vniuersa constarent. Nam cum veterum mentes opinio imbuisset, mundum animal quoddam esse, nihil Thales ad omnium rerum originem & procreationem magis appositum censuit, quam humidum, quo videlicet animalia viuunt, quo pascuntur, quo deficiente occidunt. Non defunt autem, qui eum ad hanc sententiam excitatum fuisse putent Homérico illo carmine *ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τῆθον*. Oceanum diuum genitricem Tethymque parentem. Cum Thalete sententiam Anaximander, refert Aristoteles in lib. de Xenophane, & si alij aliam ei sententiam attribuunt.

Anaximenes, & alij.

Anaximenes Ionicæ familiæ alumnus, eiusque auditor Diogenes Apolloniates, Idæus Imereus, & Archelaus Atheniensis cognomento Physicus, magister Socratis, aerem rerum principium esse dixerunt; ea forsitan adducti ratione, quod aer vltro cedat, contrarijs minus obsistat, in minutissimas partes euadat, & ad quamuis formam se se accommodet.

Hippasus & Heraclitus.

est fctar
corne
monti mti
Hippasus Metapontinus, & Heraclitus Ephesus, qui quod obscure admodum scripserit *σκοτεινός* dictus est, rerum primordia igni dederunt, nimirum quod inter omnia elementa loco, & dignitate emineat, quod per omnia comæet, quod cætera illi in pabulum cedat.

Hippus, Anaximander.

Præter superiores Philosophos, alij quoque vnum fecere rerum principium, sed à quatuor elementis diuersum; quorum opinionem Aristoteles hoc in lib. cap. 6. text. 54. verisimiliorem censuit, propterea quod elementa contrarietate dissidentium qualitatum maximè teneantur, qua vacare materiale principium oportet. Ex horum numero Rheginus Hippus mixtum posuit ex aqua, & igni; Anaximander Milesius, mutata forsitan priori sententia, medium inter aerem & aquam; vel, vt alij tradunt, medium inter ignem & aerem, illo densius, hoc rarius.

ARTICVLVS III.

DE ORVM PLACITA, QVI

Multa principia, partim infinita, partim finita statuerunt.

Leucippus

Leuippus Eleates, & Democritus Abderites, siue Milesius, se-
cuti Mochum Phœnicium, quem ante Troiæ excidiū floruisse
memorant, infinita fecere rerū primordia, id est, infinitas ato-
mos infectiles, penitus solidas, omniumque patibilium qualitatum
expertes, ex quarum cōcretionē, & inani mundum coaluisse asserē-
bant, ad eum modum, quo ex viginti quatuor literis variè coeunti-
bus, omnis dictionum varietas existit; vocabat autē Democritus e-
iusmodi infectilia *πυρρμιαυ*, quasi rerum semen. In eadem ferè se-
tentia fuit Epicurus, in quem, vt Lactantius in libro de ira Dei cap.
10. inquit, vanitas omnis de Leucippi fōte profluxit. Eamq; sequi-
tur poeta Lucretius in 1. & 2. lib. sui poematis, alijq; nonnulli. Ana-
xagoras etiam Clazomenius similium partium infinitatem induxit,
& rudis, inordinatæq; naturæ confusam cōgeriem, quā *ὁμοιομερειαυ*
dixit, in eaq; aiebat res infinito tēpore sine distinctione iacuisse; sed
euocatis postea ex eadem singulis rebus, in ordinemque digestis, di-
uinam mentem vniuersum instruxisse pariter, & ornasse.

Plura, non tamen infinita rerum initia alij posuere; ex quibus Za-
reta Chaldæus lucem & tenebras sub patris & matris nomine; Hip-
pus Rheginus aquam, & ignem; Oenopides Chius ignem, & aerem;
Onomacritus ignem, aquam, & aerem; Empedocles autem Agrigē-
tinus præter illa tria terram, & chaos, siue sphaerum, quod vniuersa
corpora in vnā speciem informem concluderet. Ab hoc verò, lite
vniuersitatis imperium tenente, segregari fingebat elementa ad rerū
procreationem; ac rursus dominatu, conciliatuque amicitia, & an-
tiquæ necessitudinis innouato fædere infera superis permisceri, atq;
vniuersa inter se se confundi.

Pythagorei, vt erant Arithmetica studiosi, totum naturæ ordi-
nem, initia, vires, & effecta in numeros retulerunt, præsertim in de-
narium, cui (vt ad librum 14. Metaph. Aristotelis Syrianus refert)
ex Pythagoræ disciplina mysteria quædam, & occultam vim inesse
existimabant, tum etiam ob numeri huius excellentiam, in quo cæ-
teri clauduntur. Nam qui ad denarium perueniūt, inde, quasi abso-
luta numeri perfectione, ad vnitatem redeunt, eamque iterant. Ita-
que totam naturæ vniuersitatem decada appellarunt, ac decē princi-
piorum coniugationes effinxerūt, ex quibus omnia fierent, & qua-
si ad numerū aptè caderent; ita scilicet vt duas series, quas *συστοιχιαυ*
dixerunt, hinc inde constituerent; vnā boni, atque habitus; alterā
mali & priuationis; vtrique decem principia sic assignantes, vt alte-
ra alteris aduersaria essent, videlicet.

Finitum.	{	Infinitum.	{	Quiescēs.	{	Quod mouetur.
Impar.		Par.		Rectum.		Obliquum.
Vnum.	{	Multitudo.	{	Lumen.	{	Tenebræ.
Dextrū.		Sinistrum.		Bonum.		Malum.
Mas.	{	Fæmina.	{	Quadratū.	{	Alter a parte lōgi.

T 2

Has

Quid senserit
Leucippus & Democritus
alii
principia

παντες
μια Demo
criti.
Epicurus.
Lucretius.
Anaxagoras.
Romani

Zareta.
Hippus.
Oenopides.
Onomacri-
tus.
Empedocles.
Pythagorei.
amisade
Cassette

Excellētia de
nari.
Principiorum
coniugatio-
nes ex Pytha-
gorica disci-
plina.
des
syste
predicame
v nemo

De numeris
Pythagori-
cis lege Plu-
tharē lib. 1.
& placitis Phi-
loso. cap. 3.

Pythagorici
quantū nume-
ris tribuerin:.

Deharror

Numerus par
materiam de-
signat, impar
formam.

Plato.

In sentētia de
principijs va-
rius.

HAS decem principiorum complicationes asserit Aristoteles primo Metaph. cap. 2. Alcmeonem à Pythagoricis, vel hos ab illo accepisse. Aiebāt quoque iidem Pythagorici numeros esse totam essentiam rerum ex potentia, & actu constitutam, & totam rerum quidditatem constare ex pari, & impari. Quibus verbis quid indicare voluerint non planè constat. Verisimile est, quod Auerroes ad cap. 5. lib. primi Metaphysicorum censet, eos nomine paris, & imparis, materiam & formam adumbrasse, ob similitudinis rationem. Numerus enim par, cum in duo æqua diuiduus sit, apt⁹ est diuisioni; at materia caussa est interitus, atque adeo diuisionis. Item impar, quia sectioni minus est idoneus, formæ assimilatur, quæ nexus & stabilitatis caussa est. Siquidem forma non aliam desiderat materiam; cum interim materia alias appetat formas, quo ex appetitu diuortium oritur, & dissolutio, eòque spectat illud Philonis ludæi in libro allegoariarum, binarius est imago materiæ, quæ diuiditur, secaturque tanquam mortalis.

Denique, vt cæteros omittamus, Plato rerum principia esse dixit, vnum, tanquam formam, itemque magnum & paruum, tanquã materiam, vt ei Aristoteles sæpe attribuit; vt Plutarchus mentem, ideam, & materiam. Iustinus verò Philosophus & martyr in sua parænesi scribit Platonem in sententia de principijs, sicuti & alijs plerisque in rebus varium fuisse; quòd aliquãdo tria principia posuerit, Deum, Materiam, Speciem, aliàs quatuor, quippe qui mundi animam tribus illis adiecerit. Lege Alcinoum in libro de doctrina Platonis cap. 9. Bessarionem lib. 2. contra calumniatorem cap. 5. Simplicium hoc in loco ad text. 6 Themistium ad text. 32.

ARTICVLVS III.

ARISTOTELIS SENTENTIA

de principijs rerum naturalium,
eiusque confirmatio.

CONATU prorsus inani, atque irrito contendit Simplicius hoc in libro ad text. 6. Philosophorum placita hæctenus à nobis enumerata ad verum aliquè sensum reducere. Nos Aristotelis duntaxat opinionem tueri, atque illustrare nitentur, qui in hac controuersia, non sine magna ingenij laude, veritatem planè assecutus est, & quæ ab alijs falso dicta erant reiecit; quæ verè, sed obscure, in perspicuam lucem transtulit. Minimè vero mirandum est veteres illos naturæ interpretes balbutiēte adhuc Philosophia hac in re, vt in multis alijs nō omnino veritatem inuenisse. Vt enim Seneca lib. 6. Naturalium quæstionum cap. 5. ait, sat magni animi fuit naturæ latebras

Senecæ dictū

bras cæpisse dimouere. Nec res vlla consummata est, dum incipit; in omni que negotio longè semper à perfectò fuere exordia.

Sit igitur prima conclusio. Tria tantùm sunt principia generationis rerum naturalium, materia, scilicet, forma, & priuatio; id, quod hoc exemplo illustrari potest. Principia, quæ ad Socratis generationem concurrunt, sunt in primis materia, & anima rationalis, quæ est forma hominis; è quibus illa hanc excipit, hæc illam perficit, illa huius pulchritudinem amat, hæc in illius gremio conquiescit; ambæ verò Socratem ipsum componunt. Sed præter illas datur etiam tertium principium, nimirum eiusdem animæ rationalis priuatio, quæ in materia præfuit, & accessu formæ abolita est. Hæc assertio, cum sit ex earum numero, quas Dialectici exclusiuas appellant, duas habet exponentes, quarum prior est, principia tria esse; posterior non esse plura, quam tria. Vtranque Aristoteles cap. 6. & .7. huius libri luculenta oratione confirmavit, cuius potiora argumenta ad hoc vnum reuocari possunt. Principia generationis rerum naturalium sunt contraria, itemque non contraria; quæ, vt minimum, tria esse oportet; hæc autem sufficiunt, tria igitur sunt, non plura nec pauciora. Antecedens propositio quadripartita est. Prima pars ex eo suadetur, quia termini cuiusque mutationis, à quorum vno in alterum progressio fit, non possunt sibi non aduersari; id quod non solum Aristoteles loco citato, & 3. lib. huius operis patefacit, sed Philosophi etiam omnes confitentur. Secunda verò probatur, quia principia, quæ rem componunt, contraria esse nequeunt, alioqui non rem conficerent, sed destruerent, cum contraria se ipsa vltro citroque interimant. Tertia ex eo fidem habet, quia opus est saltem tertiam quadam natura, quæ nulli duorum contrariorum aduersaria sit, quæque in rei genitæ compositionem cedat. Quarta denique pars confirmatur, quia tertia illa natura subiecta, satis est, tum vt per se contrariorum pugnam excipiat, tum vt cum altero eorum, id est, cum forma rem genitam componat.

Secundo probari potest eadem assertio hunc in modum. Quicquid generatur progreditur à non esse ad esse (id enim ipsū generatiōis nomē præ se fert) aut ergo progreditur à non esse, id est, à nihilo simpliciter; aut à non esse, id est, ab aliquo, quod iccirco non esse dicitur, quia caret perfectione, seu forma, quam suscipere aptum sit. Primum dari non potest, quia ea progressio, creatio est, non generatio. Dabitur ergo secundum, id est, proficiscetur à non esse, hoc est, à materia, in qua insideat priuatio formæ rei, quæ gignitur; atque adeò in qualibet generatione dabitur materia, forma, & priuatio. Cumque tria hæc sufficiant, non plura erunt constituenda principia.

Postremò, tria hæc requiruntur, ac satis sunt, vt per ea substantialis generatio à cæteris mutationibus distinguatur. Non est igitur cur plura, pauciora ve statuamus. Antecedens probatur, quia generatio substantialis per priuationem secernitur à motu, qui oritur à

Prima cōclusio, uia proposita quæst. respondetur.

Compendiū rationū Aristotelis ad probandā superiorē cōcl.

Termini cuiusque generatiōis sunt inter se contrarij.

hinc e de subap

2. Ratio.

3. Ratio.

sed de hinc

termi-

termino positivo; per materiam à creatione, quæ nullum subiectum supponit. Denique per formã vnaquæque generatio ab alia distinguitur, vt 5. huiusce operis libro patebit.

Tria principia distinctas habere rationes principiandi.

Ex dictis constat omnia hæc principia distinctam rationem principiandi sibi vindicare. Materia enim est principium mutationis, quia transit ab vno termino ad alium abijciendo terminum à quo, recipiendo terminum ad quem. Forma, quia ad eam transit materia ipsa in se recipiendo. Priuatio, quia est id, à quo materia migrat ad formam, & quod in transmutatione per se abijcitur.

Tria principia essentialia generationi.

Sunt autem tria hæc principia essentialia generationi, hoc est, quæ sola atque omnia ad nudam generationis essentiam percipiendam, siue ad definitiuum illius conceptum simpliciter exiguntur, ac sufficiunt: cum tota ratio intrinseca generationis in eo consistat, absoluaturque, vt sit progressio à priuatione formæ in materia ad nouam formam, quæ acquiritur.

2. Conclus.

Secunda conclusio. Duo tantum sunt principia res naturales constituentia, videlicet materia & forma. Hanc assertionem probauit Aristoteles cap. 7. huius libri vsque ad tex. 65. potestque ex eo confirmari, quia priuatio cum aduersetur formæ, eaque accedente abscedat: cum præterea non sit substantia haudquaquam ad rem genitam componendam coire valet, proindeque ad id sola forma & materia relinquuntur. Quod verò hæc essentiã constituent suo loco patebit.

Sola materia & forma sunt principia constituentia compositum naturale.

A R T I C V L V S V .

ARGUMENTA ADVERSVS

ea, quæ proximè conclusa sunt.

1. arg.

Contra ea, quæ superiori articulo statuim⁹, nonnulla se se offerunt argumenta. Primum. Causa efficiens generationis debet etiam in naturalium rerum principijs numerari: plura igitur sunt principia, quam tria. Antecedens suadetur; quia omnis actio pendet per se à causa efficiente, alioqui efficiens non esset causa per se; imo & à causa finali, & exemplari, quæ non minus etiam, quæque in suo genere, in effectum per se influunt. Adde quòd cum absoluta cuiusque rei cognitio omnium causarum intelligentiam deposcat, vt alibi ostendimus, non videtur quo pacto generationis notio absq; eiusmodi causarum perceptione haberi queat. Vnde fit, vt eas generatio in suo conceptu, tanquam principia sibi essentialia, debeat includere.

2. arg.

Secundum. Non minus per se progreditur generatio à forma abente, quam à priuatione formæ succedentis: ergo si hæc priuatio, est per se generationis principium; illa itidē forma erit. Probatur assumptum, quia tam fieri nequit vt sine illa forma, quam vt sine hac priuatione

uatione generatio detur; cum semper generatio vnius sit corruptio alterius.

Tertium. Tam videtur per se requiri ad generationē habitas, siue aptitudo materiae ad excipiendam formam, quam materia ipsa: ergo eiusmodi habitas erit aliud principium à cæteris distinctum. Antecedens probatur, quia nihil gignitur nisi ex idonea aptaque materia; adeo vt cœlestis materia & forma sublunaris nec diuinitus in vnum compositum per se coire possint, quia nimirum materiae cœlesti ad rerum intereuntium formas excipiendas habitas deficit.

Quartum. Generatio non tendit per se ad formā, sed ad compositum, vt Aristoteles docuit hoc in libro cap. 7. text. 64. Igitur forma non est principium per se. Probatur consecutio, quia si generatio non tendit per se ad formam, certe nec illam in suo conceptu includet: ex quo fiet vt forma non per se, sed ex accidente ad generationem pertineat.

Quintum. Quod generationem à creatione per subiectum, & à motu per priuationem haud probè distinxerimus, videtur ostendi. Primum quia actiones non à subiecto, neque à termino à quo, sed à termino, ad quem feruntur, distinctionem accipiunt. Deinde quia cum gratia in anima à Deo creatur, eiusmodi creationi subijcitur anima; atque adeo etiam creationi supponitur subiectum. Item quia cum vnum corpus ab altero illuminante, & continuo motu ad ipsū accedente, maiora lucis incrementa accipit, ea mutatio, quia continua, est verè motus; & tamen non potest generatio ab ea distingui, cum illa etiam à priuatione incedat.

Sextum. Ad actionem, qua Deus primos humani generis parentes initio mundi procreauit, concurrerunt materia, priuatio, & forma: & tamen non videtur admittendum eam fuisse veram generationem; cum fuerit actio quædam per extraordinariam Dei potentiam miraculo exhibita. Non ergo tria illa principia solius rerum naturalium generationis principia sunt.

ARTICVLVS VI.

ARGVMENTORUM
dissolutio.

Superiora argumenta sic dilue. Ad primum nega propositionem antecedentem, & ad eius probationem dicito rectè cōcludi generationem pendere per se à causa effectrici, finali, & exemplari. Cæterum id non sat esse, vt hæc, essentialia principia generationis constituenda sint; requiritur enim præterea, vt in conceptu generationis per se includantur; quod non ita esse constat ex dictis: siquidē generatio definitur essentialiter progressio à priuatione formæ

Solutio, primi arg.

Generatio quopatio essentialiter de finiat.

mæ

Triples con-
sideratio ge-
nerationis.

ma in materia ad nouam formam; in qua definitione nulla externa-
rum caussarum mentio fit. Urgebit tamen quispiam hoc modo, ge-
neratio est actio quædam: sed actio includit in suo conceptu causam
agentē; cum definiatur actus agentis, quatenus agens est: igitur agēs
pertinet per se ad conceptum generationis. Occurrendum tamē ge-
nerationem trifariam spectari posse; primum vt procedit ab agente;
deinde vt recipitur in patiente; tertio absolutē, vt mutatio est: pri-
mò modo includere in suo conceptu definitiuo agens; secundò pa-
tiens; tertio neutrum.

Sol. 2.

quesæ

Ad reliquam partem eiusdem primi argumenti dices perfectā co-
gnitionem definitiuam non requirere perceptionem caussarum ex-
ternarum, vt in alio huius libri loco docuimus; proindeque similes
caussas non spectare essentialiter ad generationem; sed ea tantum
principia, quæ ad definitiuam eius notitiam exiguntur.

Ad secundum, formam abeuntem non includi per se in conceptu
definitiuo generationis, sicuti priuatio formæ geniti: nec formam
illam per se ad generationem requiri: si enim nulla forma excedente,
noua succederet (quod diuina virtute fieri potest, etsi per naturam
semper interitus vnius antecedit generationem alterius.) adhuc ni-
hilominus tota generatio constaret.

Sol. 3.

Aptitudo ma-
terix & pri-
uatio quò mo-
do se habeat.

Exe apri

Ad tertium, Dicendum, vel per materiæ habilitatem intelligi po-
tentiam materiæ, vel non repugnantiam ad accipiendas formas, quæ
quodammodo à materia fluit. Si primum, liquet non concludi dā-
dum esse quartum aliud principium; siquidem potentia materiæ est
ipsa materia, nec ab ea vlllo modo distinguitur: si secundum, occur-
rendum erit eiusmodi non repugnantiam, siue aptitudinem, inclu-
di in priuatione vt quidpiam, quod ab illa concernitur; quando qui-
dem priuatio definitur negatio formæ in subiecto apto. Quo fit, vt
ea aptitudo sit quædam veluti appendix principij, non autem prin-
cipium per se. Cur autem priuatio potius, quàm eiusmodi aptitudo
principium constituatur, causa est; quia ratio generationis non ab
aptitudine materiæ, sed à priuatione per se dependet, vt ex defini-
tione generationis patet. Vnde colliges non recte Argentinatem in
2. sent. d. 18. q. 1. art. 2. asseruisse principia rerum naturalium re-
ctius poni materiam, formam, & rationes seminarias, id est, habilita-
tes singulis rebus naturalibus à Deo inditas; quàm materiam, formam
& priuationem.

Improbatur
opinio Argē-
tinatis.

dametarij

adas

Sol. 4.

Forma, & cō-
positum ter-
minus gene-
rationis.

Ad quartum, Reiecta alium in locū longiori disputatione de ter-
mino generationis, respondendum est generationem, vt supra atti-
gimus, tendere per se & ad formam & ad compositum; ad formam vt
ad terminum minùs præcipuum, qui dicitur produci vt quo (ex-
cepta anima rationali, quæ à Deo creatur) ad compositum vero, vt
ad terminum principalem, qui dicitur fieri, vt quod; atque ita inter-
pretandum esse locum Aristotelis in argumento adductum: neq; ex
illo haberi generationē non proficisci etiam suo modo per se ad for-
mam,

mam, eamque in suo conceptu includere. Verum licet tam forma, quam compositum per se terminent generationem; quia tamen sola forma ut distinctivum per se illius eam terminat (composita enim ratione duntaxat formarum, eiusmodi distinctionem conferunt) fit inde, ut non compositum; sed forma principium generationis habeatur; maximè cum compositum non se habeat ad generationem, ut principians, quod ad principij rationem necessarium erat; sed ut principiatum, genitum ve principiorum concursu.

Ad quintum respondendum actiones mutationesque eatenus Sol. 5: dici per terminos ad quos distingui, quatenus omnes, verbi gratia, generationes inter se; & creationes item inter se omnes, ac similiter motus à terminis ad quos proficiscuntur, mutuam distinctionem capiunt. Quod tamen non efficit quominus generationes secundum modum à nobis explicatum, ab alterius generis mutationibus actionibusve per aliud quidpiam differant. Ad id verò, quod de gratiæ creatione obijcitur, dicendum nos eo in loco de propria duntaxat creatione fuisse locutos; non de impropria, qualis ea est, qua gratia in præiacente subiecto à Deo producitur, ut in 8. huius operis libro docebimus.

Ad diluendum verò id, quod de discrimine inter motum generationemque opponebatur, intelligendum est dupliciter posse motum à termino positivo tendere: nimirum vel quia ab eo iam in subiecto existente incipit, & continuatur; vel quia ab eo continuatur, non tamen incipit. Secundum priorem modum incedit motus, quo Socrates è pallido fit candidus: secundum posteriorem is, quo aer è tenebricoso fit lucidus per continuum accessum corporis illuminantis: semper enim post inchoatum motum una pars lucis aliam iam acquisitam supponit tanquam terminum, è quo ad ulteriorem partem acquirendam motus progreditur. Hoc posito dicendum motus omnes, de quibus, cum motum generationemque distinximus, locuti fuimus; incedere à termino positivo, alterutro è duobus ijs modis, quos diximus: proindeque ratum adhuc manere propositum discrimen.

Ad Sextum dicito procreationem illam primorum parentum veram fuisse generationem: nec obstare quòd supra vsitatum naturæ cursum acciderit; cum omnia, quibus generatio essentialiter cõstat ad eam cõcurrerint. Non enim quod aliquid miraculo, aut naturæ vi fiat, sat est ad essentiæ discrimen arguendum, si intrinseca omnia conveniant.

CAP.

V

form

aynem

que est datus

quo pacto
nis motus in
cedat à termi
no positivo

Sol. 6.

Procreatio
primorum pa
rentu fuit vera
generatiohinc dicitur
quod motus
est datus

Capitis octavi explanatio.

Dogmata ne-
gantium ge-
neratione, &
interitum sub-
stantialem.

V Eterū^a autem | Refert absurdas quorundam Philosophorum opiniones, qui ex in-
scitia principiorum eò adducti sunt, vt omnem substantiæ generationem, interitūq;
negarint. Erat autem eorum ratio hæc. Quidquid oritur, aut ex eo quod est, oritur,
aut è nihilo. Non ex eo, quod est, quia iam res esset antequam oriretur: non ex
nihilò; quia è nihilò fieri aliquid non potest, siquidē semper aliquid subijci oportet, è quo res
gignatur. Nulla est
igitur generatio, pro-
indeq; nullus interi-
tus. Vnde etiā colli-
gebāt vnū tantū dari
ens, quod neque gi-
gni, neq; oriri pos-
sit. Quo patet huius
sententiæ, & rationis
auctores fuisse Par-
menidē, & Melissū,
de quibus supra.

b Nos autem | Vt
propositā rationē di-
luat, monet prius du-
pliciter accidere pos-
se, vt ex eo, quod est,
aut ex eo, quod non
est, aliquid fiat: nimi-
rū per se, aut ex acci-
dēte, quod exemplo
medici aperit, quem
facere aliquid aut pa-
ti, aut è quo fieri
quidpiā totidē mo-
dis dicimus. Nimirū
per se, & qua medi-
cus est, mederi; &
ex medico nō medi-
cū fieri; ex acciden-
te verò edificare, &
albescere. Hanc autē
distinctionē ait Ari-
stoteles antiquos ig-
norasse, ideòque ge-
nerationes è medio
sustulisse.

Bifariā fieri
quidpiam ex
eo, quod est.

c Nos autē & ipsi |
Propositā rationem
diluit explēdo in
primis posteriorem
partem assumptionis. Nam si intelligant non posse aliquid fieri è nihilò, siue ex non ente, vt
non ens est, tanquam ex principio componente, concedenda est eis assumptio; sed in eo sē-
sū neganda maior propositio: significat enim, quidquid fit fieri ex aliquo in actu, aut ex ni-
hilo in actu; hunc enim duntaxat entis modum veteres agnoscebant. Si verò contendant ex
non ente per accidens nihil fieri, vt ex principio componente, idest, nihil fieri ex materia,
cui accidit non ens, idest, cui accidentario conuenit priuatam esse forma rei, quæ gignitur;
tunc neganda est maior propositio.

d Similiter verò | Respondet ad priorē partē assumptionis, aitque ens nō fieri ex ente per se;
sed

CAP. VIII.

Eterum^a autem dubitationem hoc vno duntaxat
dissolui modo, post hæc dicemus. Primi
enim Philosophi, cum veritatē, naturamq; rerū
inuestigarent, quasi ad aliā quandā viā imperi-
tia deducti à verò aberrarunt, atq; inquirunt rem nullam aut
generari, aut interire, propterea quod necesse sit id, quod gigni-
tur, aut ex eo quod sit, gigni, aut è nihilò, è quorum neutro
gigni possit. Nā id, quod sit, non gigni; quandoquidem iā sit,
è nihilò verò nihil fieri, quod subijci aliquid oporteat. Atque
hoc sanè modo id, quod deinceps accidit adijciendo, multa
esse negant, id solum, quod est, concedentes. Illi igitur ob ea
que dicta sunt, in hanc opinionē adducti sunt. b Nos autem
dicimus ex eo, quod sit, aut eo, quod nō sit, fieri aut id, quod
non est, aut id, quod est, facere aliquid, aut pati, aut quiduis
hoc fieri, vno modo ab eo nihil differre, medicum aliquid fa-
cere, aut pati, aut è medico aliquid esse, aut fieri. Quare cum
hoc bifariam dicatur, illud quoque ex eo, quod sit, & id quod
est, aut facere, aliquid, aut pati duobus modis dici manife-
stum est. Edificat itaque medicus, non vt medicus, sed vt
edificator, idemq; albus fit, non vt medicus, sed vt niger; me-
detur autem, medicusq; esse desinit quatenus est medicus. Cū
verò maxime propriè medicum quidpiam facere, aut pati, aut
è medico fieri, si hæc quatenus medicus aut patiat, aut faci-
at, dicamus, illud quoq; planum est, ex eo, quod non est fieri,
id significare, quatenus non est. Quod cum illi non distin-
xissent à veritate abducti sunt: & ob hanc ignoracionem eò
ignorantiæ deuenierunt, vt aliarum rerum nullam generari,
aut esse existimarent, imo verò vniuersam tollerent genera-
tionem.

Nos

sed per accidens. Vt enim si animal fieret ex animali, & quoddam animal ex quodam animalis, seu canis ex equo, animal in comune, quod includitur in cane, non fieret per se ex animali incluso in equo; sed canis fieret per se ex equo, seu non cane, quia natura non fertur per se in productionem eius, quod iam erat in materia; sed eius, quod non dum erat: ita si ens, ut ens, fieret, oporteret nullum precedere ens, atque ita ex nihilo fieret, quod est impossibile. At cum non fiat ens, ut ens, sed hoc vel illud ens, sat est precedere aliquod non ens, nimirum, id, quod effici debet; licet hoc non ens re vera aliud ens sit. Est itaque Aristotelis institutum hoc loco, docere, ut fiat hoc ens non debere ex nihilo fieri, sed ex aliquo ente, dummodo id, ex quo fit, non sit illud ipsum, quod efficitur.

Ens, ut ens, non fit, sed hoc, vel illud ens.

Textus 75. c Nos autem & ipsi dicimus nihil quidem omnino ex eo, quod non est, fieri, tamen ex eo, quod non est, ex accidenti fieri ex privatione enim fit, quae est per se non ens, & non inest. Sed admirationi hoc est, ac videtur fieri non posse, ut hoc

Textus 76. modo ex eo, quod non est aliquid fiat. d Similiter vero neque ex eo quod est, neque id quod est, fieri nisi ex accidenti, & per inde hoc fieri, ac si ex animali animal fieret, & ex aliquo animali aliquid animal, ut si ex equo fieret canis. Non solum enim ex aliquo animali fieret canis, sed ex animali, non tamen ut animal; quandoquidem hoc iam est. Quod si aliquid

Textus 77. animal non ex accidenti fieri debeat, non ex animali erit. Atque etiam si quidpiam, quod est, non ex eo quod est, neque ex eo, quod non est. Nam ex eo, quod non est fieri, quid nobis significet, dictum est, nempe, quatenus non est. Sed neque id tollimus rem

Textus 78. omnem esse, aut non esse. Vnus igitur hic est modus. c Alter est, quoniam actu & potestate haec dici possunt, quod quidem alibi magis exquisitè est definitum. Quare, ut diximus, dubitationes diluuntur quibus adducti aliqua eorum, quae dicta sunt, summonent. Ob haec enim veteres ab ea via, quae ad generationem est, & ad interitum, atque omnino mutationem tantopere aberrarunt. Haec namque si perspecta fuisset natura ab omni eos ignoracione liberasset.

non sit illud ipsum, quod efficitur.

e Alter (est) Ostendit aliter quoque diluuntur antiquorum ratione adhibita nimirum distinctione entis, quod partim dicitur actu, ut homo, & ignis; partim potestate ut libro 9. Metaphys. c. 12. explicatius dicitur. Itaque posita diuisione non entis in non ens actu, & non ens potestate, id est, purum nihil. Tum ad priorum partem assumptionis respondet res naturales fieri ex ente potestate, id est, ex materia prima, non vero ex ente actu.

Ens aliud actu, aliud potestate.

Ad posteriorem, eadem ex non ente actu non tamen ex non ente potestate fieri. Colligit deinde manifestum iam esse quod pacto dubitatio veterum Philosophorum generationem negantium dissolui possit; nempe si acriter perspicatur natura materiae privatione

non habetis: sic enim facile apparebit quod pacto ex eo, quod est, & ex eo, quod non est, respondentur.

CAP. IX.

Textus 79. **A**tigerunt quidem igitur eam & nonnulli alij; sed non satis. Primum enim quia Parmenidem rectè dicere consentiunt, ex eo, quod non est aliquid omnino fieri fatentur. Deinde si numero est una, potestate quoque una esse illis videtur, quod sanè plurimum differt.

Nos

Capitis noni explanatio.

Atigerunt a quidam) Coarguit Platonicos, qui tamen si materiae cognitione attigerunt, ea tamen a privatione neutiquam distinguebant, proindeque sicuti privatio simpliciter est non ens ita materia absolute non ens pronuntiabant. Fuerunt autem in hunc errorem adducti ratione illa

Parmenidis, quidquid est præter ens, est non ens; tum illud sumebant, materia est præter ens; eum non sit ens actu. Vnde concludebant materiã simpliciter esse non ens. Deinde quia arbitrabantur quæcunque sunt vnum subiecto, eadem vnum esse potestate, ac ratione. Quare cum animaduertent materiam, & priuationem vnum quidpiam subiecto esse, colligebant esse quoque idem ratione, & essentia; atque adeo materiã simpliciter esse non ens.

Materiam esse non ens per accidens.

b Nos enim } Docet se à Platoniorum hac in re sententia abhorre, quod censeat materiã & priuationem ratione inter se differre, materiãque esse non ens per accidens, ratione videlicet priuationis, quæ ipsi accidit, priuationem verò esse non ens per se. Rursus materiã esse aliquo modo substantiam, priuationem verò nullo pacto in substantijs numerari posse.

c Illi vero magnū } Cum Platonici magnū & parū pro materia statuerint, & vtrunq; non esse, aut vtrunq; simul, aut alterum seorsim affirmant, fit ut ternarius principiorum ab eis, & ab Aristotele positus necessario sit diuersus. Licet enim Platonici subiectum dari fateantur, ab eo tamen potestate, & ratione tertium, nimirum priuationem, non distinguunt, utique eam contemnentes propter maleficium, quod molitur, dum in causa est, ut materia alteram formam expetat, & eã cui actu coniuncta est, repudiet.

d Illa enim permanens } Dū Platonici os insectatur, duabus rationibus materiã, & priuationem formaliter inter se differre ostendit. Prior ita habet. Materia permanens cum forma, eamque suo gremio excipit, tanquã mater semē ad gignendã prolem, sed priuatio cum formæ aduersetur, neque cum ea manet, neque illam excipit. Non igitur priuatio, & materia formaliter idem sunt. Hanc verò rationem illustrat edocens formam quidpiam diuinum esse, & bonum, atque expetibile, quod materia ingenita sibi propensione exoptat, & affectat.

e Illis autem accidit } Posterior ratio hæc est. Si materia, & priuatio formaliter idem essent, sequeretur aliquid sui ipsius interitum appetere, quod à naturæ legibus quam maximè est alienum. Probaturs consequutio. Nã forma cum pulchrum & diuinum quidpiam sit, admodum appetibilis est; non appetit vero ipsa se, quia nihil eius, quod possidet, desiderio tenetur,

sed

b Nos enim materiã, & priuationem esse diuersa dicimus, ipsorumque alterum materiã non esse ex accidente, priuationem verò per se, rursus materiã ad substantiæ rationem propius quodammodo accedere, priuationem nequaquam.

c Illi verò magnū & parū, aut vtrunque simul, aut alterum seorsim; non ens similiter. Quare ternarij alius hic, alius ille est modus. Hucusque enim peruenere, naturã aliquam esse subiiciendam: sed hanc vnam faciunt. Nam dualitatem etsi aliquis ipsam facit, nempe magnū & parū, nihilominus tamen idem facit, quando alteram despectit, videlicet, priuationem. d Illa enim permanens eorum, quæ sunt, vnã cum forma, causa est, perinde atque mater. At contrarietatis altera pars non esse omnino per sepe ei videtur, qui ad eius maleficium animum attenderit. Cum enim diuinum quiddam sit, & bonum, & expetendum, aliud quidem contrarium ei esse dicimus, aliud, quod natura sua ipsum expetat, atque desideret. e Illis autem accidit, ut suum ipsius interitum contrarium expetat. At neque se ipsa expetere potest formas quandoquidem non egeat: neque contrarium, cum vicissim se se contraria interimant. Sed hoc, est materia, perinde appetens illud ac si marem femina, & quod turpe est, appetat pulchrum. At nec turpe, nec femina per se, sed ex accidenti. f Partim verò & interit, & oritur, partim non. Nam quatenus est id, in quo, ea ex parte interit: quandoquidem in eo est id, quod interit, nempe priuatio. Quo autem potestate est, eo non interit: sed necesse est eam neque oriri, neque interire. Nam si oriatur aliquid primum subiici oportet, ex quo insito oriatur, quæ quidem est ipsius natura. Quamobrem erit antequam fiat. Dico enim materiã, quod rei cuiusque subiectum est primum, è quo insito non ex accidenti aliquid oritur, & in quod si quidpiam interit, vltimum abeat. Quare erit interempta, antequam intereat.

Textus 80

Textus 81

Textus 82

Prin-

Materiam & priuationem inter se formaliter distinguunt.

sed eius duntaxat, quo caret; forma autem se ipsa carere non potest. Reliquum est igitur, ut materia affecta priuatione formam tanquam proprium actum perfectionemque desideret. Quare si quis autemet materiam non differre formaliter à priuatione, consequens erit, ut dicat priuationem appetere formam, cuius aduēu perit ac proinde idem sibi ipsi exitium optare.

f Partim verò) Absoluit materię tractationem docens materiam per se & suapte natura, seu ratione suę substantię, neque generationem, neque interitum subire, sed ex accidente duntaxat, idest, ratione priuationis, quę in ea suo modo gignitur, atque interit, cum incipit esse, rursusque aboletur. Non gigni autem, nec interire per se materiam ex eo ostendit, quia

g Principiū autē, quod in genere formę est, utrū vnū sit, an multa, & quot, aut quę sint, primę Philosophię munus est exquisitè definire. Quare in id tempus reijciatur. De naturalibus verò, & quę intereunt, formis, in his, quę post demonstrabuntur, dicemus. Principia igitur esse, quęque, & quot sint numero, hunc in modum à nobis sit definitum. Rursus verò aliunde exorsī dicamus.

oportet, quod sanè nihil aliud est, quam materia ipsa, quę definitur primum cuiusque subiectum, ex quo insito vnūquodque non ex accidente generatur, & in quod, si quidpiam interit postremo resoluitur.

g Principium autem | Cùm forma è tribus principijs vnū sit, tantumque in re constituenda habeat momenti, ut ipsa totam pene essentiam contineat, doctrine ratio postulare videbatur, ut post diligentem materię & priuationis disputationē, de forma non minus accuratè ageretur. Occurrit Aristoteles generalem formę tractationem ad primam spectare Philosophiam: explicationem verò formarum naturalium, & intereuntium in ijs, quę sequuntur, tradendam esse. Quod præstat partim 2. huius operis, partim in libris de ortu, & interitu, & de animalibus, alijsque Physiologie libris.

QVAESTIO I.

INSITNEREBVS

physicis materia.

ARTICVLVS I.

QVIBVS POTISSIMUM ARGUMENTIS

Philosophi in rebus physicis

materiam astruxerint.

Onstituto sexti & septimi capitis cōtrouersijs principiorū numero, sequitur ut eas quęstiones, quę principia singulatim attingunt, disputem⁹. Atq; ut à materia ordiamur, in cuius agnitionē ōnes ferè, qui de natura scripserunt, veritate duce ferebātur, licet eius nomen minus apertè celebrarint. In primis asserendæ materię complures

Materiam per se neque generationē, neque interitū subire.

Materię definitio.

condesimento

Aristoteles.
Plato.
Plotinus.
1. argum.

plures fuerunt rationes, ac viæ, quas tradidit Aristoteles partim cap. 6. huius libri, partim 8. Metaph. c. 1. tex. 4. & lib. 12. c. 2. tex. 7. Plato in Timæo, Plotinus lib. 4. Enneadis. 2. cap. 6. Auerroes 4. huius operis com. 38. & 8. Metaph. com. 12. ac pleriq; alij. Nos paucis id probare hunc in modum possumus. Cum ignis ex aqua ignem generat, aqua non ex toto interit, neq; in nihilum abit; siquidē posse in nihilum redigere solius diuinæ virtutis est. Manet ergo aliquid, quo superstite, ac seruato fiat aquæ in ignem conuersio. Id autem non est forma aquæ: siquidem hæc nequit cum forma ignis in eodem composito coherere. Est igitur materia.

D. Damascenus in suis Physicis capit. 3. Scot. 7. Metaph. q. 3. Alb. M. hoc loc. tract. 3. c. 11. Greg. Arim. in. 2. d. 12. q. 1. art. 1.

esse
Possē in nihilum redigere solius diuinæ potentia est.

forme
2. argum.

Item, vt communis sapientum decreto ratum est, ex nihilo quicquam gigni non potest; gignitur ergo ex aliquo, quod prius extiterat: id autem non est forma; eamque denuo inducitur. Est igitur quippiam, quod aduenientem formam excipiat, & vnum idemque permaneat, id est, materia. Atque hæc duæ rationes collectæ sunt ex ea disputatione, qua Aristoteles proximis capitibus materiam inuestigauit, asseruitque.

materia

3. argum.

Tertio comprobatur idem institutum, quia sicuti in summo rerum gradu est actus purus, nullius indigus, formarum omnium effector, & omnis mutationis expers, in quem series efficientium causarum vltimò definit: ita in infimo esse aliquid debet, quod sit pura potentia, omniū egena, formarum omniū receptrix, & ipsa per se informis, nullā effectricē vim habēs, atq; ad omnes corporeas mutationes subeundas idonea, in quam causarum patientium ordo terminetur: hoc autem nihil aliud, quam materia est. Lege pro hac ratione, si placet; Alcinoium in lib. de doctr. Plat. cap. 11. Ficinum lib. 5. de immortalit. animorum cap. 4. Scotum in 2. d. 12. q. 1.

nasce nescit de se
ada

Sicuti datur vnus actus purus, ita vna pura potentia.

Alcinous.

4. argum.

Denique idem confirmatur hunc in modum, Omne ens naturale ex forma & ex aliquo subiecto coalescit: alioqui non esset compositum Physicum. Vel ergo illud subiectum ex alio constat, & illud ex alio, atque ita in infinitum: vel deueniendum erit ad vnum, quod ex alio concretum non sit. Atqui non est admittenda infinita illa progressio; siquidem non datur infinitum in natura. Fatendum ergo erit dari aliquod subiectum, quod ex alio priori non sit, atque adeo materiam.

Lege Aristotelē 12. Metaph. c. 3. text. 12.

ARTICVLVS II.

MATERIAM A DEO FVISSE creatam: & generationis atque interitus expertem esse.

Porro

Porro autē in cōfesso est (quicquid de hac re Aristoteles, & pri-
sci Philosophi senserint, quod. 8. libro hui⁹ operis expendem⁹)
materiam à nullo agente creato, sed à solo Deo productā fuisse;
quod ita concluditur. Materia non nisi per creationem efficitur;
sed creare ad solam diuinam potentiam spectat. Ergo materia à solo
Deo effici potuit. Maior probatur, quia si materia nō crearetur,
cū non habeat esse à se; id enim solius Dei proprium est, sanè fieret
præsupposito aliquo subiecto; quod tamen repugnat; cū mate-
ria sit ipsum primum subiectum, vt docuit Aristoteles cap. 9. huius
libri text. 82. Minorem verò propositionem ostendit cōmunis illa
ratio, qua Theologi probant solius diuinæ virtutis esse res creare.
Nam quantò id, quod producitur, remotius est ab actu; tantò maio-
rem requirit virtutem in producente; id autem, quod è nihilo fit,
tam remotum est ab actu, vt remotius esse nequeat; ac proinde re-
quiret virtutē, qua maior esse non possit, id est, infinitam, quæ soli
Deo conuenit.

Ita verò planè constat non generari materiam, quam etiam non
interire certū est; vtrūq; autē nō nulli hoc argumēto confirmant. Si
materia generationi & interitui esset obnoxia, sequeretur dari ali-
quid prius primo, & aliquid posterius vltimo, quod est manifesta
implicatio. Probatur sequi. Nam materia est primum in generatio-
ne, postremum in interitu, hoc est vltimum, in quod res abit,
feu resoluitur: omne autem, quod generatur, ex aliquo priorī
generatur: & quod corrumpitur, in aliquid posterius definit. Adde
quòd si materia interiret vel alia singulis momentis à Deo crearetur,
quæ formas reciperet; vel iam diu omnis rerum ortus &
propagatio deficiente materia, quæ totius corporeæ naturæ fun-
damentum haberetur, concidisset: quorum primum absurdum in-
auditumque est, posterius experientia palam repugnat. Quare
rectè dictum est à Plotino capite septimo libri quarti Enneadis 2.
reclamare contra Empedoclem (cuius dogmate elementa mate-
ria rerum Physicarum erant) ipsam elementorum corruptionem,
quòd materiam ab ortus & interitus vicissitudine liberam esse
oportet.

Cæterum licet materia suapte natura ortum & occasum nesciat;
docuit tamen Aristoteles capite vltimo huius libri posse eam quo-
dammodo dici interire & gigni ratione priuationis. Nam cū su-
beunte forma, eius priuatio aboletur, interit vtcunque materia,
quia definit tali subesse priuationi: cū rursus post formam abo-
litam priuatio reuiuiscit, eadem materia quodammodo exoritur,
quatenus priuationem, qua spoliata erat, recipit. Quærat tamen
aliquis cur Aristoteles potius à priuatione, quàm à forma ortum,
& interitum materiae communicari censuerit; cū id potius acci-
dere videatur materiae ratione formæ, quæ, vt est verū ens, ita ortum

Non potuisse
materiam ab
vilo agente cre-
ato effici.

Materia neq;
gigni, neque
interire.

Materia totius
us corporeæ
naturæ funda-
mentum.
Plotinus.

Generatio, &
interitus quo
pacto mate-
riae cōpetat.

Hac d. re Sco-
tus 7. Meta-
ph. q. 8.

D. Tho. 3. p.
q. 45. ar. 5. & 1.
contra gent.
cap. 44. Capr.
in 1. d. 43. q. 1.
ar. 1. Henri-
cus quod d. 4.
q. vlt.

Quæstio.

Aristo-
t. Meta-
ph. 3. text.

Respons. Sim-
plicij.

& corruptionem verius subit? Respondet Simplicius causam esse, quia cum forma aduenit, quodammodo materia absconditur; cum recedit, manet nudata. Quo fit ut formæ ortu interire potius, & interitu oriri dicenda sit materia; cum tamen interitu priuationis intereat & ortu oriatur. Sed occurrendū potius etsi id materiæ tam priuationis, quàm formæ merito contingat: ab Aristotele tamen idē soli priuationi attributum fuisse, quia cum materia & priuatio, ut ante docuerat, subiecto ac numero sint idem, oportet ut alterum alteri, id quod suum est, quasi propinquiori iure, communicet.

Germana ref-
ponso.

Q V Æ S T I O. II.

V T R V M M A T E R I A

appositè definiatur, cognos-
catur, appelletur.

A R T I C V L V S I.

E X P L I C A T V R M A T E - riæ definitio.

Cognoscitur
à nobis Deus
partim infici-
atione, partim
affirmatione.

Eisdem modis,
sed obdissimi-
lem rationē
pe. capit. r a
nobis mate-
ria.

Vemadmodū, teste Dionysio i. cap. de diu. nom. & in libro de mystica Theologia cap. 2. & 3. De^o Opt. Max. ob infinitā suæ naturæ perfectionē bifariam à nobis cognoscitur; vno modo, remouendo ab eo quæcunque non sunt perfectiones simpliciter, veluti cum dicimus Deum non discurre, non esse corporea mole præditum; (haud secus inquit loco citato Dionysius, ac faciunt ij, qui effigiem e quavis materia educentes, omnia tollunt, quæ impedire possint liquidum latentis decoris intuitū, ipsamq; in se ipsa pulchritudinē occultam sola ablatione pandunt.) altero affirmando ea, quæ important perfectionem simpliciter, ut cum Deum summè bonum, summè sapientē esse pronuntiamus. Ita materia, quod præter alios aduertit D. Bona. in 2. d. 3. art. 1. q. 2. n. 12. ob eius tenuitatem ac defectum, dupliciter à nobis explicatur; vel inficiatione, cum ei omnem actum perfectionemque denegamus, vel affirmatione, cum eidem id, quod defectū & potentiam designat, attribuimus. Priori modo descripta fuit à Platone in Timæo, & ab Aristotele 7. Metaph. cap. 3. tex. 8. hisce verbis. Materia non est quid, nec quantum, nec aliquid eorū, quibus ens determinatur. Quam etiam materiæ describendæ rationem secutus est D. Augustinus lib. 12. Confess. cap. 3. & 6. Vbi, materia, inquit

firmosura
horum
manu festu

varis

inquit, non calor est, non figura, non corpus est, non spiritus; non tamen omnino nihil.

Posteriori, definita est ab Aristotele tum alijs in locis, tum cap. 9. huius libri tex. 82. hoc pacto. Materia est primum cuiusque subiectum, è quo quippiam eo fit pacto, vt non per accidens infit. Quæ definitio, vt extranea ordinatim ac facilius ab ea reijciantur, hunc in modum componenda erit. Materia est id, ex quo quidpiam fit, non per accidens; sed per se, tanquam è subiecto primo. Dicitur, ex quo quidpiam fit, ad remouendas causas externas, efficientem, finalem, & exemplarem. Non enim ex ijs propriè res fieri dicuntur; sed ab efficiente, propter finem, ad exemplar. Dicitur, non per accidens, ad excludendam priuationem: quia licet priuatio sit principium per se generationis; non tamen ex illa per se constat res genita: quo pacto verbum, fit, hoc loco accipitur: non constat inquam, ex illa per se, sed per accidens; quatenus priuatio accidit materiæ, que per se re constituit. Debet quoque verbum, fit, ita sumi, vt importet non solum compositionem entis per se, sed realem, non verò rationis; ad remouenda subiecta omnia, siue corporea siue corporis expertia compositione eorum, quæ ex ipsis, & ex accidentibus coalescunt, quæ dicuntur composita per accidens, vt homo albus, angelus sapiens: itemque ad remouenda genera, & differentias, quæ rem genitam nõ reali, sed metaphysica compositione constituunt. Dicitur, tanquam è subiecto, vt excludantur formæ substantiales Physicæ, è quibus res naturales non constant, vt è subiecto, id est, vt ex aliquo earum generationi præiacente. Denique additur, primo, vt quibusdam placet ob rerum artefactarum materias, ex quibus artefacta non fiunt, vt ex primo subiecto, cum eæ necessario sint composita Physica, quæ ex alio priori subiecto confurgunt. Quamquam si artefacta, quod verisimilius iudicamus, tam subiectum, quam formam artefactam, significet; cum proinde nullo iam pacto maneant entia per se; asserendum sit ea reiecta fuisse per particulam, fit, particulam verò, primo, ad vberiore duntaxat explicationem adhiberi.

Alias præterea descriptiones materiæ ex Aristotelis sctibus hau-
stas lege, si placet, apud M. Albertum in opere de quatuor coæuis
quest. 2. art. 2.

ARTICVLVS. II.

QVO PACTO MATERIA
sub intelligentiam cadat.

Quod ad materiæ notionem spectat, quæstio est possit ne illa sine forma intelligi, an non? Themistius hoc in libro ad tex. 61. & Scotus q. 1. Prologi sententiarum, & in 2. d. 12. q. 1.

X

affir-

Definitio ma
teriæ.Eius enuclea
tio.Remouetur
ab illa causæ
externæ.

Priuatio.

Quoduis sub
iectum com
paratione cõ
positi accidē
tarij.Genera, & dif
ferentiæ.Formæ phy
sicæ.Materia rerũ
artefactarum*in prologo**firmas*

Nēquit, materia secundū essentiam absq; forma cognosci.

D. Augustini sententia de cognitione materiae.

Remotio objectionis.

Quæstionculæ. Plato secutus Timæum.

Responsio.

Cur materiae cognitio adulterina dicatur.

affirmant. Negat D. Thomas in 1. p. q. 87. art. 1. Averroës 4. libro huius operis comm. 17. A Egid. quodl. 2. q. 13. & pleriq; alij. Hæc dubitatio ita explicanda est, vt dicamus essentiam materiae sine forma intelligi non posse. Primum quia, vt est apud Aristotelem in 2. lib. cap. 2. text. 26. materia est relatum (videlicet è numero eorum, quæ transcendentia vocantur) relatum inquam ad formā, atque adeò quoad suam essentiam pendet à forma, & quod inde consequens est, sine illa intelligi nequit. Deinde quia tota ratio materiae in potentia consistit, potentia verò absque suo actu nō intelligitur, at actus materiae est forma.

Sed non est hoc loco prætereundum, quod D. Augustinus lib. 12. confess. cap. 5. docet, materiam ignorando cognosci, cognoscendo ignorari; nimirum quia, vt A Egidius in suo 5. libro Hexameron cap. 3. declarat, materia habet se se vt tenebræ, cum in se spectata omni formæ splendore careat. Ac quemadmodum tenebræ non videndo percipiuntur, percipiendo non videntur (dicimur enim tenebras intueri cum nullum colorem, aut lucē cernimus; dicimur easdem non cernere, cum colorem, aut lucem aspiciamus) ita materia tunc percipitur, cum in ea nullus omnino actus cognoscitur; tunc ignoratur, cum actus apprehenditur. Neque hoc pugnat cum ijs, quæ proximè docuimus, materiam videlicet per formam, atque actum cognosci. Aliud est enim intelligi materiam per ordinem, relationēve ad actum; quod illic asseruimus; aliud intelligi, dum ipsa tanquam actus apprehenditur, quod hīc negamus.

Quæri etiam solet, num intellectus noster proprium materiae conceptum possit effingere. Ratio dubitandi in eo est, quod Timæus Pythagoricus, quem secutus est Plato in eo libro, quē ab illo Timæum appellauit, docuit materiā percipi à nobis adulterina cognitione, atque adeò non ei propria & germana. Asserendum tamen nihil impedire quominus prædictum conceptum efformare valeamus, cum materia sit quoddam ens vendicans attributa, quæ & ipsi propria sunt & nostræ mentis aciem non effugiunt; vt esse puram potentiam, esse primum subiectum. Item quia perfecta & distincta cognitio entis naturalis, quam Physiologia tradit, non nisi ex propria & peculiari notitia materiae primæ haberi potest. Neque his repugnat Timæi pronuntiatum; qui nihil aliud voluit, quam solere nos, cum materiā primò quærimus, incurrere in formas, quarum inficiatione eam cognoscimus: quod cum fit non materiae in se, sed in suis formis intelligentiam capimus. Verum licet ita res habeat; non iccirco tamen negari debet alijs quoque modis posse materiam cognosci; quemadmodum nec per solam formarum negationē; sed aliter etiam, eam Philosophi definire consueuerunt, vt ex articulo superiori constat.

Idem explicat D. Damascenus in suis phys. c. 3.

ARTI-

ARTICVLVS III.

QVIBVS NOMINIBVS MA-
teria à Philosophis
nuncupetur.

QVoniam verò materia ob naturalem nuditatē in abdito de-
litescit, eam Philosophi, vt quoad fieri posset, in conspectū
educerent, varijs nominibus quasi vestibus adornarunt: de
quibus Alcinous lib. de doctrina Platonis cap. 8. Plotinus c. 6. lib. 6.
Enneadis 3. Simplicius hoc in lib. com. 8. Albertus tract. 3. c. 12.
Auic. c. 2. suffic. Igitur Aegyptij materiam facem primæ vitæ di-
xerunt, quòd omnium substantiarum, quæ à fonte diuini esse pro-
fluxere, despicatissima sit. Substantiarū, diximus, nō accidentiū;
quia si cum accidentibus materia cōparetur, non necesse est vt illis,
præsertim omnibus dignitate cedat. Quia de re Scotus in 2. d. 12. q. 2.
Iidem materiam descripta lunæ effigie adumbrabant, quòd sicuti lu-
na alieno fulgore conspicua est, ac modò hanc, modò illam speciē
exhibet; ita materia non nisi aduentitio ornatu splendeat, & ad aliā,
atque aliā subinde formam se se effingi patiatur.

Iam Plato, qui inter cæteros Philosophos, Aristotele antiquio-
res, reconditam materiæ naturam propius attigit, eam appellauit,
non ens. Sic enim ait in Timæo. Quid est, quod semper est, genera-
tionem autem non habet? & quid est, quod gignitur quidem, nun-
quam autem est? Quo loco per id, quod semper est, (vt interpreta-
tus fuit Porphyrius teste Simplicio ad tex. 30. huius lib.) significauit
ideā; per id, quod non est, materiā primā. Dicta est etiā materia
à Platone τὸ μέγα καὶ μικρόν, id est, magnum & paruum: quod non
nulli inter Platonis dogmata ἀγέγραφα, id est, non scripta, sed disci-
pulis familiariter inculcata, recensent. Alij verò licet in eius libris,
qui nunc extant, nō inueniatur, aiunt tamē mandatū esse literis à
Platone; quod Porphyrius ex 11. lib. Dercillidis de Philosophia
Platonis, refert. Cur autem hisce vocabulis materiam significarit, nō
planè constat. Quidam inquit vocari, magnū, quod cuncta pos-
sit recipere; parū, quod ex se nihil actu possideat. Porphyrius ve-
rò in libro de occasionibus cap. 11. ita scripsit. Materia est tum parū-
um, tum magnum, quod fiat semper, maneat verò nunquam, neque
tamē aufugere possit; quippe cum totius entis sit defectus. Quā ob rē
quidquid promittit mētitur; ac si magnū quid appareat, iterū eua-
dit paruum; quasi ludus quidam est in non ens aufugiens. Hæc ille.

Quibus similia inuenies apud Plotinū c. 7. lib. 6. Enneadis 3. Idē

X 2

Plā-

De hac mate-
rix appella-
tione differit
Plotinus cap.
6. lib. 6. En-
neade. 3. Besla-
nio cap. 5. lib.
2. contra Ca-
lumni. Picus
Mirandula c.
6. libri de ente
& vno.

a lege etiā d.
Damascenū i
Physicis cap.
3. vbi aliam
huiusce voca-
tuli rationē
diserte expli-
cat.

u ta y condit.

Appella-
tur mate. ia ab
Aegyptijs sex
primæ vitæ.

Adumbratur
lunæ effigie.

Dicitur à Pla-
tone, Non
ens.

Magnum, &
paruum.

Cur ita appel-
latur.

dey

amaj bairxa

as m i i a

mosha

ser p a m

loma ya
vra.

ayrafa

ost b n a
Coarctat.

Regio dissimilitudinis.

Omnia continentis.

Sinus.

Gremium.

Conceptaculum.

Multitudo.

Dualitas.

Inanis umbra primæ essentia.

Quasi speculum.

Vocatur ab Aristotele.

Elementum.

Subiectum.

Mater.

Lege Ficinū

Plato in Theæteto materiā vocat dissimilitudinis regionem, idest, diuinitati vndique dissimillimam, quod longissimè à Deo absit, utpote prope nihil. In Timæo appellat *πανδέχης*, idest omnia habens, sinum, gremium, conceptaculum, quod formas excipiat foueatque. In Philebo autem eam nuncupat multitudinem, quod, ut superius explicauimus, diuisionis causa sit. Ob quam etiam causam tum ab eodem, tum à Iamblico in lib. de secta Pythagorica dicta est dualitas, quæ est prima multitudo ac reliquarum omnium multitudinū radix & origo. Alij quoque ex Platonicis eandem, essentia primæ quasi inanem vmbra nominarunt; ac cum materiales formas idearum imagines esse dicerent, eam instar speculi, quod eiusmodi imagines reciperet, esse voluerunt.

Denique Aristoteles materiam vocat elementum, subiectum, & imitatione Platonis matrem. Elementum, quatenus ex ea res naturales primò constant, & in eandem vltimò desinunt. Subiectū, prout accidentarijs formis subest. Eæ namque in subiecto proprie esse dicuntur; licet interdum, etiam respectu formæ substantialis, subiectum dicatur. Matrem, qua ratione formas suo quasi gremio excipit & fouet; ijsque grauidata cuncta gignit & fundit ex se se, & ut D. Dionysius 4. c. de diuinis nom. ait, naturam ipsam nutrit. Quod tamen nō ad aliquā materiæ potentiam effectricem, sed patientem dūtaxat referendum est, ut luculentè edisserit Plotinus cap. 19. lib. 6. Enn. 3. Quibus autem vocabulis etiam in sacra historia 1. cap. Geneseos informis materiæ conditio & natura designata sit docet D. Aug. lib. 1. de Genesi contra Manich. c. 7.

Lege Ficinū c. 4. comm. in libro Plotini de rebus animæ ad diuinā prelatum.

Lege Themistium in digest. cap. 1. Simplicium & Alex. ad text. 16.

Q V Æ S T I O I I I .

Q V O N A M P A C T O S E S E
habeat materia ad po-
tentiam.

A R T I C V L V S I .

Q V Æ S T I O N I S
explicatio.

¶ conclusio.

Proximum est, ut quid de potētia materiæ sentiendum sit; statuamus, sit prima conclusio. Materia secundū se est pura potentia, idest, neque est actus, nec aliquid ex potentia & actu compositum. Hæc assertio est tam Peripateticæ, quàm Platonicæ scholæ communis; colligiturque ex

Ari-

Lib. 2. Physic. Aristotele tum alijs in locis, tum hoc in libro cap. 7. tex. 69. vbi materiam primam appellat quidpiam informe & 1. de gen. c. 3. tex 11. vbi statuit materiae primae rationem in potentia consistere. Idem sentit Plato in Timæo cum materiam primam gremium appellat, siue conceptaculum omnis formæ, speciei & qualitatis expers. Idem D. Aug. 12. lib. Cōfess. c. 3. & 6. & in lib. de natura boni cap. 18. & d. Damascenus in sua Philosophia cap. 3. Item Plotinus cap. 6. lib. 4. Enneadis 2. Porphyrius lib. de occasionibus cap. 11. Alcinous lib. de doctrina Platonis cap. 8. Deinde probatur ratione hunc in modum. Si materia prima non esset pura potentia, vel esset tantum actus, vel quid ex actu & potentia concretum: sed neutrum dici potest; est igitur pura potentia. Maior propositio cōspicua est: Minor suadet quoad priorem partē. Namque omnis actus vel est informans, vt candor; vel per se subsistens, atque à materiae societate omnino seiuñctus, vti Deus Opt. Max. & intelligentiæ: sed materia prima neuter horum est: igitur actus non est. Probatur assumptio, ac primum quod non sit actus informans: quia alioqui dandum esset aliud subiectum prius ipsa, ab eaque informatum; quod fieri nequit, cum materia sit primum subiectum, vt ex superioribus liquet. Deinde quod neque sit actus per se subsistens ex eo facile conuincitur, quia iam esset ens completum, & forma ipsa perfectius. Nam actus non informans, quemadmodum est à materia liberior, quàm informans; ita & informantem naturæ dignitate antecellit. Iam verò secunda pars assertionis initio propositæ ex eo suadet; quia si materia prima ex actu & potentia constaret, esse vtique compositum naturale, atque adeò nec esset primum subiectum, nec ex ea simul cum forma vnum fieret.

Hanc opinionem pluribus refellit soncinas 7. Met. q. 17. & 9. Meta. q. 2. Capreolus in 1. d. 3. q. 3. ar. 2. & in 2. d. 13. q. vnica ar. 3. Iauellus 9. Metaph. q. 2. eam tamen defendit Ant. Andr. 7. Metaph. q. 6. Bargius in 1. d. 5. q. vii. ad fin.

Sed ecce duo Aristotelicæ familiæ nobiles Philosophi, Henricus Gandauēsis, & Scotus; ille quod 1. q. 10. hic in 2. d. 12. q. 1. materiã actum entitatum dicendam esse contendunt. Appellant vero actum entitatum, rem actu existentem; quemadmodum & rem non existentem, quæ existere tamen possit, potentiam vocant obiectiuam. Hæc tamen sententia modus ve loquendi non placet. Primum, quia Aristoteles nullum actum entitatum agnoscit, qui vel informans, vel per se omnino extra materiam consistens non sit, quorum neutrum in materiam competit. Deinde, quia materia, licet actum existentiam, & quidem sibi propriam, obtineat; non tamen est formaliter idem omnino cum eo; siquidem existentia cuiusque creaturæ ex natura rei ab essentia distinguitur, vt suo loco explicabimus. Quare nec secundum hanc considerationem materia actus entitatus simpliciter dici debet.

Secunda conclusio. Potentia est essentialis materiae. Probatur, primum quia esse potentiam (intellige passiuam, de qua hic agitur) est esse subiectum capax formæ; at materia ex sua essentia tale quiddam est. Secundò materia, & forma inter se sibi respondent, quoad attributa

Colligitur ex ijs, quæ tradit Aristoteles. Iam sentit Plato. D. Augustinus. D. Damascenus. Plotinus. Porphyrius. Alcinous. Probatur ratione.

Quod materia non sit actus informans.

Quod non sit actus per se subsistens.

Quod non constet ex actu & potentia.

Opinio Henrici & Scoti.

Materia non rectè dicitur actus entitatus.

2. Conclusio.

attributa unicuique propria: ergo tam intrinsecè conuenit materiæ esse potentiam, quàm formæ esse actum: atqui forma essentialiter est actus: ergo materia essentialiter est potentia. Tertiò si potentia esset accidens materiæ, non posset ex materia & forma vnum per se fieri: ergo potentia non est accidens materiæ. Probatur assumptum, quia ideò ex materia & forma fit vnum per se, vt testatur Aristoteles 8. Metaph. cap. 6. tex. 15. quia ex potentia & actu sui generis, id est, qui in genere etiam substantiæ sit, suapte ingenio existit vnum: ergo si potentia materiæ esset eius accidens, nullo modo materia & forma in vnus cumpositi naturam coalescerent. Atque hæc nostra assertio est tum aliorum complurium, tum D. Thomæ 1. contra gent. c. 43. & in 1. sent. d. 3. q. 4. art. 1. Henrici Gandauensis, in sua summa art. 35. q. 8. Heruæi in tractatu de vnitae formarum q. 16. & Aegidij hoc loco, à quibus non dissentit Auerroes cum initio lib. de substantia orbis dicat materiam substantiari per posse, & potentiam esse differentiam essentialem materiæ.

Vt Ferrarientis hoc in lib. q. 11. Soncinatis 8. Meta. q. 6. Capreoli in 1. d. 42. q. 1. ad argu. Aureoli contra 4. concl.

Cut ex materia & forma fit per se vnum.

Materia auctore Auerroes substantiatur per posse. 3. concl.

Materia cur sylua appellatur.

Prima ratio ad probandam concl.

Secunda.

Lucretius.

Preoccupatio

Tertia conclusio, Materia non est potentia actiua, seu principium actionis. Hæc ex superioribus colligitur, traditurque ab Aristotele lib. 1. de gener. cap. 7. tex. 55. & lib. 2. cap. 9. tex. 53. à Plonino cap. 18. lib. 7. Ennead. 3. ab Alcinoo lib. de doctr. Platonis c. 11. à D. Aug. in lib. de natura boni cap. 18. vbi docet materiam primam syluam dici, quòd operantibus apta sit, non vt aliqua ipsa faciat; sed vnde aliquid fiat. Potest autem huiusce assertionis veritas ostendi; primum, quia actio cum sit actus agentis, & quidem secundus, non nisi ab actu primo oritur: materia autem non actus est, sed potentia. Secundò quia si materia esset agendi principium, sequeretur quæcunque eadem specie materia constant eandem agendi vim habere, sicq; res quæuis sublunaris quanlibet rem sublunarem gigneret; è vt in primo sui poematis libro Lucretius canit, ex omnibus rebus omne genus nasci posset, nil semine egeret, è mare primùm homines è terra posset oriri scamigerum genus & cæt. Quod si quis dicat actionum varietatē esse à formis, sed ita vt simul cū illis materia operis; is nequitquam satisfaciet; nam cum materia non sit actus, vt diximus, neque actum includat, proindeque nullam habeat actiuitatem; consequens est, vt neque integrum, nec parziale agendi principium sit. Adde cum vniuersæ actiones agētium naturalium ab eorum formis, vt à principio actiuo, elici queant, minimè fuisse conueniens, vt auctor naturæ eam agendi vim materiæ communicaret.

An materia sit actiua disputat Aegidius quodlibet 2. q. 12.

ARTICVLVS II.

ARGVMENTA, QVIBVS

probari videtur materiam non esse puram potentiam.

Ma

MAnichæi teste D. Augustino in lib. de natura boni c. 18. vt erant innumeris erroribus implicati asseruerunt materiam esse corporum omnium formatricem. Alij (quorum meminit D. Thomas 1. part. q. 3. art. 8. & M. Albertus hoc loco tract. 3. cap. 13. & lib. 6. Ethic. tract. 2. cap. 14.) suscepto cum Manichæis in sania certamine, eo prolapsi sunt, vt dixerint materiam non solū non esse purā potentiam; sed esse ipsum purū actum, hoc est, Deum. Vtriq; sanè indigni quorum nomen in Philosophorum scholis audiatur, quos tam stulta & impia persuasio procul à veritate, pietateque disiunxit. His ergo reiectis erit fortasse, qui suadere contendat materiam non esse puram potentiam, imprimis hoc modo. Materia non est potentia; ergo nec pura potentia. Probatur assumptū. Materia in se est actu ens: ergo bonū quid, ac perfectum; omnis autem perfectio actus est: ergo materia non est potentia, sed actus. Deinde potentia, quam res habet ad aliquid obtinendum, eo adepto cōfestim esse definit, alioqui simul res existeret in potentia, & actu: ergo si materia est ipsa met potentia ad formam; vtique accessu formæ in nihilum abibit; quod est apertè falsum. Item quantitas dicitur à Philosophis sequi materiam: hoc autem non ab aliam causam dictū videtur, nisi quia quantitas fluit à materia; at huiusmodi fluxus actiuitatem supponit, & actiuitas nō nisi ab actu est: igitur materia non est dicenda pura potētia, sed potiùs actus. Præterea materia est aliquid re & essentia à forma distinctum: quidquid autē ab alio distinguitur, actum includit; siquidem actus est, qui separat, vt est apud Aristo. 7. Metaph. cap. 13. tex. 49. ergo materia includit aliquem actum, & ex consequenti non est nuda potentia. Hūc etiam pertinet quòd materia cœlestis, & sublunaris continentur sub materia in commune sumpta, vt species sub genere: omnis verò species per aliquam differentiam constituitur; & omnis differentia est forma, & actus, vt docuit Porphyrius cap. de differentia. Quare non videtur negandum in essentia materiæ aliquem includi actū, proindeque eam non esse puram potentiam.

ARTICVLVS III.

SUPERIORVM

argumentorum dilutio.

HÆc tamen argumenta nostram assertionem minimè euertūt, possuntque facili negotio explicari. Ac quod ad primū spectat, Manichæi (qui, vt D. Aug. 2. lib. retract. ait, multa bona posuerunt in natura mali, & multa mala in natura boni) materiam non bonum, sed malum quid esse existimarunt; quos planè confutat illud sacræ paginæ testimonium c. 1. Genesios, vidit Deus cūcta, quæ

Almariansi.

In sana doctrina
gmata quorundam de materia

uiciorum ad artem

1. argu.

2. argu.

3. argu.

4. argu.

5. argu.

Solutio prima

arg.

quæ fecerat & erant valde bona. Eūdemque errorem pluribus verbis infectatur, & conuincit D. Damascenus in dialogo aduersus Manichæos, & D. Augustinus lib. de natura boni superius citato. Ascendendum igitur materiam bonum quid esse, quatenus recipiēdis formis conueniens est, ac suo etiam modo pulchrum; prout rerum species componendo vniuersitatis ornatum auget, vt D. Dionysius 4. cap. de diuinis non docet; Itemque perfectum, non absolute, sed in suo genere; siquidem ei ad rationem perfectæ potentiæ passiue nihil deest; & vnumquodque perfectū dicitur, cū est in debito statu sui esse, vt rectè ait M. Albertus in lib. de quator cœuis q. 2. a. 1.

perage
Eiam materie sua inest pulchritudo & perfectio.

Sol. 2.

Secundum argumentum falsum assumit; non enim qui potentiā ad cursum habet, cū init cursum potentia deficitur, licuti neque tantum cū actus est, potentia est; vt aiebant nonnulli, quos Aristoteles 9. Metaph. c. 3. tex. 5. impugnat. Illud tamen iniciendum non est receptricem potentiam, qualis est potentia materiæ, præsentē actū, priuationem eius actus abijcere: cum fieri nequeat vt potentia actum simul, eiusque priuationem in se habeat; tametsi nihil vetet inesse simul eidem potentiam, hoc est, inclinationem ad actum, & actum ipsum.

D. hac re factus D. Tho. 3. contra gē. c. 7.

Sol. 3.

Tertium solues, negando iccirco quantitatem dici à Philosophis sequi materiam, quòd ab ea fluat; re enim vera non fluit nisi à composito interuentu formæ: sequi verò materiam dicitur ob eas causas, quæ à nobis in disputatione de maximo & minimo explicatæ sunt.

Sol. 4.

Quarti argumēti maiorem propositionem negat Aureolus apud Gregorium in 2. d. 12. q. 1. art. 2. & alij, quos Scotus refert ibidem q. 1. asserētes materiam non distingui à forma; sed non rectè negāt. Nam si materia, & forma essent vna eademque res; sequeretur nullā esse substantiā physicam verè, ac realiter compositam; cū partes, quæ aliquod totū re ipsa constituunt, inter se re ipsa distingui oporteat. Item sequeretur tolli funditus rerum generationem; cū in omnigeneratione præiacere debeat materia, cui forma recens adueniat. Admissa igitur maiori propositione, explicanda est minor, dicendumque actum esse, qui separat, id est, qui facit res inter se differre: at materiam primam, & formam non differre inter se, siquidem in nulla vniuoeca natura conueniunt, quod in ijs, quæ proprie differūt, exigitur; sed esse primò diuersa, quo modo se se habent suprema genera. Vel dicendum actum esse, qui separat, aut intrinsecus, quo modo homo, & equus distinguuntur per formas, quas in sua essentia includunt: aut extrinsecus, quo pacto distinguitur materia à forma, quam vti suum actum relatione transcendentem respicit.

Eos impugnant ibidem Scot. & Grego. item Gabr. & Bassolius, præterea Sone. 7. Metaph. q. 19. Dionys. Carth. in 2. d. 12. q. 6. Alensius 8. Metaph. ad tex. 4.

Actum esse qui separat quo pacto intelligendum.

Ad quintum respondendum est materiam sublunarem, & cælestem constitui differentijs, quæ formæ quidem sunt, & actus metaphysici: sed istiusmodi actus non adimere rationem potentiæ, cū ipsi consistant in potentialitate, & ordine ad formam; atque adeo potentiæ quædam sint,

QVAE-

QVAESTIO IIII.

VTRVM MATERIA

formam appetat?

ARTICVLVS I.

CONCLVDITVR

pars affirmatiua.

Mter omnes pene Philosophos, qui materiae intelligentiam assecuti fuere, constat ingenitum esse materiae appetitum formae, quod Aristoteles tum alijs in locis docuit, tum hoc in libro cap. 9. tex. 81. aiens formam expeti à materia, vt pulchrum à turpi. Id verò vt planius intelligas aduerte ex disciplina Platonis in Hippiā Maiori, & in Phædro, pulchritudinem, quod ad rem praesentem attinet, nihil esse aliud, quam splendorem quendam rei, qui visu perceptus animum allicit. Quoniam verò materia, vt est nuda potentia, ita nullum efficienter progignit accidens, quo se spectandam praebet; necessariò fit, vt ex se pulchritudine illa careat, ac turpis sit. Vnde eam nonnulli in diuinis literis cap. 1. Genes. per terram inanem, idest, omni specie carentem, adumbratam putant. Deinde cum forma colores, caeteraq; ad decorem pertinentia secum inuehat, ortum quoque inde est, vt materia ornatum ab illa mutuetur, eamq; propterea expetat, vt naturam nuditatem & informitatem quodammodo occultet, eiusque pulchritudinem, quasi suam, praeseferat; vt enim Plato loco proximè citato ait, sola pulchritudo eam sortem accepit, vt maximè omnium amabilis sit. Sed ob id etiam, & multò magis, materia formam appetit, vt beneficio illius, quae, vt idem Plato in Timæo scripsit, participata quaedam est diuinæ naturæ similitudo, ad actum primum substantialem, idest, Deum, à quo longissimè abest, aliquantulum accedat; quod materia tunc obtinet, cum à forma perficitur, eiusq; merito ad certam aliquam entis naturalis speciem vocatur.

Est autem hic materiae appetitus, vt D. Thomas quaestione 4. de pot. art. 1. & hoc in lib. ad tex. 81. ait, nihil aliud, quam eiusdem materiae ad recipiendam formam inclinatio, quae ipsi materiae penitus insita est, sicuti & caeteris rebus ad proprium finem perfectionemq; sectandam, pro cuiusque natura, suae propensiones insunt. Licet verò hic appetitus vnus idemq; sit, nec à materia distinguatur, vt sentit D. Thomas 1. p. q. 59. art. 2. & Scotus in 2. d. 3. q. 5. tamen respectu formae, quam nondum possidet, dicitur appetitus desiderij; respectu eius, qua fruitur, appetitus complacentiae nuncupatur.

Y

ARTI-

De amore in
ter formam &
materia Platonis
in symposio,
Themistius hoc loco
ad tex. 81.

pu-
bidè
Gre
a Ga-
alsoli
etera
. Me-
q. 19.
s. Car
. d. 12.
lenfis
aphad

Pulchritudo
quid sit.

causa

causa

formas

Cur materia
expetit formam.

forma

Alia ratio,
obquam materia
formam appetit.

Appetitus
materiae quid
nam sit.

natura

Appetitus
materiae bifariam
distinguitur.

ARTICVLVS II.

REFELLITVR OPINIO

Auicennæ negantis conuenire materiae appetitum formæ.

selon
Inter Auerroem & Auicennam dissidia vnde.

Ratio Auicennæ.

seria
Solutio.

canon
com
Cur materia formarum desiderio tenetur.

quod dicitur
Quamobrem materia dicitur causa conseruationis rerum.

datio formæ
Cur eadem interitus causa perhibetur.

Auicenna tamen, qui multis in rebus Aristotelis Philosophiam interpellauit, vnde ei magna fuere cum Auerroe dissidia, hunc appetitum neququam in materiam competere existimat primo sufficientiæ cap. 2. Nam vel materia, inquit, formas appeteret, quia illis omnino caret, quod falsum est, cum materia sine forma non sit; vel quia plures simul habere optat, quod etiam à vero abest; cū materia non appetat id, quod obtinere non potest; vel quia earum, quas actu habet, satietate afficitur; quod non minus est absurdū, & à materiae simplicitate alienum. Nullo igitur pacto materia formam expetit. Huius tamen argumenti facilis est dilutio. Dicendum namq; est materiam appetere absolutè omnes formas, quas habere potest, siue illas actu possideat, siue non: siquidem hic appetitus nihil est aliud, quàm ordo & inclinatio ad formam; materia autem ad omnes formas equa ratione inclinatur, ac refertur. Itaq; Auicennæ ratio falsum assumit: Aliunde enim materiae appetitum rimari debuit, vtpote ex ipsius inclinatione, quā ad omnes formas indiscriminatim habet.

Sed cur materia, dum vnā actu formam cohibet, præsertim si ea forma humana sit, qua nullam suscipere nobiliorem potest, aliam nihilo minùs desideret? Videlicet quia nulla eius appetitum extensiuè satiat, vt probè ait Scotus in 1. d. 1. q. 1. Item quia quantūuis perfecta sit ea forma, quam actu possidet, nisi alias etiam sine discrimine appeteret, ad easque recipiendas apta esset, nequaquam vnus corruptio in alterius generationem euaderet; atque ita (supposito contrariarum qualitatum incurfu, qui omnibus formis sublunaribus abscissum molitur) rerum intereuntium species penitus occiderēt.

Ob hanc igitur causam Aristoteles 2. de gen. c. 9. tex. 51. & 1. Econ. cap. 3. censet materiam causam esse conseruationis rerum; quatenus videlicet inductione recentium formarum, quas & appetendo recipit, & recipiendo expetit, sublunarium rerum vniuersitas cōtinuata perennique serie subsistit; atque ita res naturales immortalitatem æmulantur, & ad imaginem opificis sui se componunt, quoad posunt. Sed eadem quoque materia teste Aristotele 9. Metaph. cap. 9. tex. 17. rerum interitus causa habetur; vnde & 7. eiusdem operis libro cap. 7. tex. 22. principium non essendi dicitur; quia dum qualitates priorum formarum expultrices admittit, composito interitum machinatur.

Querat tamē aliquis an vt materia formam, ita forma materiam appetat?

Cui

Cur materiae potius, quam forme, ratio corruptibilitatis ascribatur lege apud Sone. lib. 9. Metaph. q. 9.

Cui dubitationi respondendum est, cum appetitus, prout hoc loco à nobis sumitur, non sit aliud, quam inclinatio; & forma ad materiã, vt ad suam potentiam, cum qua compositum condit, naturaliter inclinetur; haud dubiè etiam formam habere appetitum materiæ; dici tamen peculiari ratione materiam appetere formam, propterea quòd hæc illam actuat, & perficit, atq; illius finis est.

Responsio.

fas

QVÆSTIO V.

VTRVM MATERIA AD

compositi naturalis essentiam
pertineat, an non?

ARTICVLVS I.

QVÆ ARGVMENTA PRO-

bare videantur non pertinere.

QVæstio hæc non parũ inter Philosophos dubia extitit. Vt enim antiquiores Physicos omit-
tamus, qui solã materiã totam rei quiddita-
tem esse iudicabãt, inter Peripateticos etiã cõ-
trouersa est. Auerroes 7. Metaph. com. 21. &
34. licet fateatur materiã substantiæ compositi
naturalis partem esse, si substantiæ nomen con-
stitutum ex materia & forma significet; negat
tamen materiã partem esse quidditatis, seu essentiæ. Cui si obij-
cias materiã poni à Philosophis in essentiali rerum physicarum
definitione; respondet illam non merito sui, sed tanquam vehi-
culum quidditatis in definitionem venire. Eandem sententiam am-
plexus est Iandunus 7. Metaph. lib. q. 12. & alij, quibus fauet Ale-
xander Aphrodisiësis 2. Metaph. tex. 12. & Themistius 3. de anima
tex. 9. & 38. sunt autẽ pro illa hæc potissimũ argumẽta. Homo, vt
est tritũ Peripateticæ doctrinæ axioma, essẽtia distinguitur ab equo:
perspicuum est autem non distingui per materiã, quæ in omnibus
rebus sublunaribus vna specie est: ergo per solam formã; proindeq;
nomine essentiæ forma duntaxat intelligitur. Huc pertinet quòd
Aristoteles 2. libro huius operis cap. 3. tex. 28. alijsq; in locis for-
mam appellat, ipsum quid est, seu rationẽ quidditatis, quibus ver-
bis quidditatem in sola forma ponere videtur.

Secũdò, sicut se habet materia secũdaria ad artefacta, ita materia

Negatiue par-
tis defensor A-
uerroes.

1. argu.

2. argu.

primæ ad res naturales: sed materia secundaria vt lignum, aut æs nõ cõstituit essentiã artefactorũ: neq; enim substantia in accidentiũ quidditate cõtineri potest: artefacta autem, qua talia, id est, ex sua forma, sunt accidentia. Ergo neque materia prima naturalium rerũ essentiã constituet.

3. argu.

Tertiò, Vermis, qui ex speciebus sacre Eucharistiæ nonnũquam gignitur, haud dubie ens naturale est; & tamen non constat ex materia; cum materia panis post consecrationem euanescat, atque ita generationi vermis nulla subsit materia: non igitur omne ens naturale ex materia constat. Ex quo sequitur materiam non pertinere ad essentiã entis naturalis.

4. argu.

Quartò, si materia in essetia Socratis v. g. contineretur, hæc singularis materia esset de illius essentiã, quod falsum esse probatur. Primò quia materia Socratis actione caloris humidum depaſcentis perpetuò dilabitur: at rei essentiã fixam esse stabilemque oportet. Deinde quia cum intereunte Socrate forma cadaueris in eius materiam succedat, sequeretur eandem materiam singularem ad diuersorum essentiã, videlicet Socratis, & cadaueris pertinere: quod videtur absurdum. Item quia si hæc singularis materia esset de huius hominis essentiã, non posset idem homo in corporum resurrectione ad vitam reuocari, nisi idem corpus assumeret; quod tamen videtur falsum, cum eadẽ materia, saltem partiatim, ad multos attinere possit, vt patet in ijs, qui humanis carnibus vescuntur, quarum materiã sibi copulant.

*que variis modis
socrati deservendo*

non solum se ad eam

ARTICVLVS II.

EXPLICATIO

totius controuersie.

2. concl.

Ei9 auctores.

2. ratio.

3. ratio.

Proposita quæstio tribus conclusionibus enodanda est. Prima sit. Negari non debet materiam esse partem essentiã compositi naturalis. Hęc conclusio est Boetij in libro de duabus naturis & vna persona Christi, est Auicennæ 5. Metaph. c. 4. Alexandri Alẽsis 3. p. q. 6. D. Thomæ 1. p. q. 75. art. 4. & 1. contra gentes cap. 21. Scoti in 3. d. 22. q. vnica, Durandi in 4. d. 44. q. 1. & aliorũ. Probatur primò, homo, verbi gratia, ex sua essentiã est ens naturale; siquidem continetur in categoria substantiã sub corpore, quod idẽ esse atque ens naturale alibi docuimus: atqui ens naturale est totum physicum, cuius essentiã ex partibus constat, non alijs, quàm ex materia & forma: igitur non forma dũtaxat, sed materia etiam in hominis, ac proinde in cæterorũ entiũ naturaliũ quidditate includitur.

Secundò, si tota essentiã hominis v. g. in sola forma consisteret, vtique homo esset sola anima rationalis; quod falsum est. Primum

quia

In procc.
huius op. q. 4
art. 1.

quia sequeretur animã esse ens per se vnum & completum; cum negari non possit hominis naturam esse vnũquid perfectum: atque ita ex corpore & anima non fieret vnum per se. Secundò quia cum anima rationalis interitu vacet, absolutè censendum foret hominẽ esse immortalem, quod nemo dixerit. Accedit auctõritas D. Augustini lib. 19. de ciuitate Dei cap. 3. vbi Varronem commendat, quod hominem nec animam solum, nec solum corpus, sed vtrũque esse statuerit; & 3. eiusdem operis lib. cap. vlt. vbi docet animam non totũ esse hominem; sed meliorem eius partem; quod item asserit D. Damascenus lib. 3. fid. orth. cap. 3. aduersus Platonem. Idemque cõfirmat illud in symbolo Athanasij, anima rationalis, & caro vnus est homo.

Secunda conclusio fit. Materia singularis includitur in essentia cuiusque compositi physici singularis. Hæc est Philosophorum cõmunis, quam asserit D. Thomas 1. p. q. 11. art. 1. & 2. contra gentes c. 81. & in 4. d. 44. q. 1. art. 1. & ibidem Capreolus, Caietanus ad 2. caput libri de ente & essentia, Heruæus in tract. de vnitaeformarum. Probatur autem hunc in modum. Quemadmodum se habet homo in commune ad communem materiam; ita Socrates ad materiam singularem: sed communis materia includitur in essentia hominis in cõmune sumpti: ergo & materia singularis in essentia Socratis. Secundò idem ex eo confirmatur, quia si quidditas Socratis in sola anima rationali consisteret; sane cum hominis in commune spectati essentia ex anima rationali & materia constet, non posset homo de Socrate secundum essentiam verè affirmari; neque esset idem re cũ illo. Enim verò differentia singularis Socratis nihil tunc cõmuni hominis naturæ adderet præter differentiam singularem huius animæ rationalis. Quare differentia singularis Socratis esset idem re cum anima, & distingueretur re ab homine sicut anima ipsa, ac, quod inde fit, homo per contractionem & coniunctionem cum Socrate nequiret in naturam vnã coire cum Socrate, nec de eo secundum essentiam verè affirmari.

Tertia conclusio fit. Materia singularis, quæ in cuiusque indiuidui essentia continetur, non est indeterminata & vaga, sed certa & vna atq; eadẽ, saltẽ continuatione. Huiusce cõclusionis priorẽ partem, quæ asserit materiam rei singularis debere certam esse & definitam, approbat etiam communis Philosophorum cõsensus eandemq; ea ratio persuadet, quia definitæ & determinatæ rei, qualis est v. g. Socrates, certam ac definitam quidditatem esse oportet: rei autem singularis quidditas non in sola forma, sed in materia etiam consistit, vt ex superioribus patet. Potest quoq; idem ex eo stabiliri, quia ad astruendam, quam fides docet, resurrectionis veritatem, fatendum est nostros animos ad eadem corpora redituros esse; nimirum quia non diceretur idem homo ad vitam excitari, nisi ex eodem corpore reuiuisceret. Quare negari non potest ad vnitatem essentiæ cuiusq; homi-

Ab auctõritate patrum.

August.

Damasc.

Symbo. Athanas.

2. concl.

Probatio secundæ cõclusionis.

Confirmatio eiusdem.

3. concl.

Probatur.

Stabilitur.

Nostri animi in resurrectione ad eadem corpora redituri.

carey

acrefor

nã pude

procc.
op. q. 4

hominis certæ ac definitæ materiæ vnitatem requiri.

Opinio Durandi.

Durandus tamen in.4.d.44.q.1. contendit ad essentiam Socratis non magis hanc, quam illam materiam pertinere. Putat enim materiam, eo quod pura potentia sit, nullam ex se vnitatem, aut diuersitatem obtinere, sed eam à forma accipere: atq; adeo si Socratis animus, relicta materia, quam prius informarat, Platonis materiam subeat; hanc & illam materiam vnã simpliciter, atque eandem censendam esse; eundemque omnino Socratem, ac si priori sua materia constaret. Sed non rectè philosophatur. Etenim vnicuiq; materiæ singulari duplex vnitas conuenit; vna propria atque intrinseca, altera aduentitia & externa. Propria est, quam materia sibi ex se se vendicat, in eo etiam naturæ momento, quo formam antecedit. Nãque vt materia est quid re ipsa differens à forma; ita suam habet, sibi que propriam vnitatem: siquidem ens & vnũ inter se recipiuntur. Nec propterea quod materia sit pura potentia, hac vnitatem carere debet, quæ tam puræ potentiæ, quam actui communis est. Vnitas aduentitia materiæ ea dicitur, quæ ipsi ex formis quas induit, aduenire cõsuevit. Sicut enim cum ab illis informatur, & perficitur, aliquod ab eis esse mutuatur; ita & aliquam vnitatem. Est autem inter huiusmodi vnitates magnum discrimen. Nam prior quemadmodum materiæ intrinseca est; ita eam reddit simpliciter vnã: posterior verò, vt est aduentitia, ita eam non nisi ex parte, siue aliquo modo vnã efficit. Item prior sicuti essentiam materiæ comitatur, ita stabilis est, ac semper eadem: at secunda, quia extrinsecus aduenit, nempe à formis, ex earum diuersitate, varia & lubrica est. Durandus igitur quia priorem illam materiæ vnitatem non vidit, putauit solam formam vnitatem, identitatemq; materiæ præstare: atque ita vbi datur eadem forma, eandem necessariò dari materiam: quod est omnino à veritate alienum: cum quælibet materia singularis, vt est vna intrinsecè, ita fit discreta & diuisa ab alia secundum substantiam, & essentiam singularem: alioqui non possent materia Socratis & Platonis ab se diuisæ diuina virtute conseruari separatæ à formis. Quod falsum esse ostendemus in ea, quæ proximè sequitur, quæstione.

Declaratur altera pars conclusionis.

Quod ad aliam conclusionis partem attinet, qua asseruimus non oportere vt materia ad rei singularis essentiam pertinens, simpliciter, atque omnimodis semper eadem maneat, sed vt saltem continuatione vna sit; id propterea adiicimus, quia plurima sunt rerum physicarum indiuidua, quorum materia quoad omnes partes fixa & stabilis non est; cum aliæ continenter dilabantur, aliæ succedant, vt in homine, cæterisque rebus animatis patet. Sed nobis hac in re aduersatur Magister sententiarum, qui in.2.d.30. ad eam sententiam deflexit, vt crederet illam duntaxat materiam, quam quisque humido primigenio affusam à parentibus accepit, ad singulorum hominum essentiam pertinere, eamque toto vitæ decursu integram perseuerare, nec ipsi partem vllam aduenientis materiæ inhaerescere. Quam

Nõ probatur

opinio-

Refellitur. Materiæ duplex vnitas.

que nate
l'ostuma

ma
Discrimen inter prædictas vnitates.

congregatio

congregatio

Opinio Magistri.

congregatio
nisi / probata

leg
tam
ph.
scd.

opinionem refellendi in 1. libro de ortu & interitu, vbi de nutritione disputari cōsuevit, commodior est locus. Nunc illud statuimus, materiam Socratis, verbi gratia, tam illam, quam à progenitoribus accepit, quàm quæ ipsi per nutritionē agglutinata est, ad eius essentiam, vt ipsius partē physicam spectare: neque toto vitæ cursu omnino vnā eandemque permanere, sed vnā duntaxat cōtinuatione; quia nimirum Socrates continuo successu partes alias acquirit, alias abijcit, neque vnā nouā materiā de integro assumit; si enim assumeret, cum illa non posset non esse simpliciter diuersa, iam desineret, qui erat, esse Socrates. Lege quæ de hac re scripsit D. Thomas 1. p. q. 119. art. 1. Caiet. ibidem, & Ochamus in. 4. q. 11.

Quæ materia pertinet ad essentiam Socratis.

grudo

Sotalmen

ARTICVLVS III.

SOLVUNTUR ARGVMENTA

primi articuli.

Argumenta verò initio quæstionis proposita non concludunt. Quæ ad primum dicendum erit hominem dici essentia distinguere à leone; quia differt ab illo specifica differentia, quæ licet à materia suo modo sumatur, principaliter tamen ducitur à forma. Quod etiam in causa est, vt forma dicatur ab Aristotele ratio quidditatis, Et (vt quidam interpretantur) cur anima à Platone homo appellatur, nimirum quia melior pars essentiæ in ea consistit.

Forma est ratio quidditatis ab Aristotele dicatur.

Ad 2. Bifariam responderi solet. D. Thomas primo de interpretatione, alijsque nonnulli censent artefacta, vt statuam, primò ac per se formam duntaxat importare; materiam verò non nisi secundaria ratione, & tanquam vehiculum, siue subiectum formæ; quod videtur etiam placuisse M. Alberto 2. huius operis tract. 1. cap. 2. Hi ad argumentum negabunt maiorem propositionem, dicentq; entia naturalia, propterea quod materiam & formam ex æquo inuehant, includere materiam in sua essentia; non verò artefacta, eo quod nõ eodem modo se habeant. Alij putant artefacta tam formam arte inductam, quàm materiam secundariam, veluti aurum aut æs, ex quo statua, verbi gratia, fit, ex æquo significare; atque adeò omnia artefacta esse composita per accidens. Hi concessa maiori propositione, minorem negabunt. Enim verò licet substantia in essentia accidentis contineri nequeat; nihil tamen obstat quominus contineri possit in essentia eius, quod ex accidente & substantia, accidentaria compositione coalescit, cuiusmodi sunt artefacta. Hæc posterior sententia verisimilior est, videturq; Aristotelis. 3. huius operis cap. 7. tex. 66. vbi docet subiectum, ex quo artefacta constant, esse eorum partem, non secus ac materia cuiusque rei naturalis est pars totius. Quod nequaquam asseruisset si res artefactæ subiecta cōnotarent; nemo enim

Materia an sit de quidditate artefactorum.

Affirmatiua pars probabilior.

lege Fonseca-
tam. 5. Meta-
ph. cap. 7. q. 5.
scd. 4.

Cygnum

Cygnum partem albi rectè dixerit. Accedit communis conceptio; qua cum artefacti alicuius, vt domus, nomen audimus; non magis formam, quàm materiam apprehendimus.

Tertium argumentum attingit difficultatem de cõstitutione vermis enati ex speciebus sacrae Eucharistiæ, quam controuersiam per tractat D. Thomas 3. p. q. 77. ar. 5. Aegidius theoremate. 44. & 45. Durandus in. 4. d. 12. q. 2. ar. 2. Scotus q. vlt. & alij. Dicendum tamen breuiter est, in eo euentu receptis primùm in quantitate dispositionibus ad formam vermis, ipso generationis momento subijci à Deo materiam, vel denuò creatam, vel aliunde ascitam, vel potius eandem met, quæ euauerat, reproductam; ex qua simul cum forma, vermis componatur.

Innocentius lib. 4. de offi cio missæ c. 11. Capreolus in. 4. d. 12. q. vnica arti. 3. Rich. art. 2. q. 2. Gabriel lect. 45. in Ca nonem.

Ad. 4. Concesso priori pronuntiato, ad primam eius impugnationem dicendum erit tametsi materia Socratis perpetuò dilabatur, esse tamen vnã continuatione, sicuti consueuimus dicere eandem flãmam, quæ lignis subinde appositis, atq; absumptis continenter alitur. Ad secundam verò non esse absurdum eandem singularem materiam, cum suapte natura sit commune formarum subiectum, in essentia diuersorum includi, quatenus nũc hoc, nunc illud, pro formarum sibi succedentium varietate, componit.

Ad. 3. Fatendum est haud posse verè eundem hominem ad vitam reuocari, nisi reddito sibi, quo vixit, corpore. Quod si eadem pars materiæ ad multos pertinuerit futurum, quod D. Augustinus. 22. de ciuit. cap. 20. docet, vt illi reddatur, in quo esse primò cœpit. Nam ab illo, inquit, tanquã mutuò accepta deputari debet, quæ sicut æs alienum redhibenda est vnde sumpta fuit. Deus verò id supplebit in alio, vel aliunde, vel ex partibus, quæ per nutritionem defluxe. Adde etiam, vt idem homo reuiuiscere censeatur, non oportere, vt quidquid in eo materiæ fuit, atque idem omnino corpus quoad omnes partes resurgat: quemadmodum neque vt idem Socrates viuere dicatur, necessũ est, vt ex iisdem partibus nulla mutatione variatis constet: alioqui non idem homo esset Socrates puer, & ætate adultus.

Quod attinet ad eos, qui infantes obiere, cum in iuuenili ætate, congrua corporis magnitudine, vitæ reddendi sint; aliunde eis compensandum erit, quod ad idoneam quantitatem desiderabitur, vt D. Augustinus in Enchir. cap. 85. & 22. de ciuit. cap. 14. ait. Siquis verò obijciat hisce infantibus denuò conferendam septuplo v. g. amplio rem materiam quàm ipsi habuerint: & cum tam insigni diuersitate materiæ seruandam identitatem rei singularis, proindeque non videri materiam ad singularum rerum essentiam spectare. Occurrit Sotus in. 4. d. 44. art. 2. eiusmodi materiam præstandam à Deo quodammodo supplente, in eo naturæ defectu, vim nutrientis facultatis, cuius ministerio quantalibet materia eis accreuisset, singularis naturæ identitatem seruassent. Reliqua ad huius dubij explicationem spectantia persequitur D. Thomas. 4. lib. contra gentes cap. 81. & in 4. sent.

*In materia de ferro
que se finit per
id*

*Quo pacto
materia So-
cratis perse-
ueret vna.*

*Resurrectio-
nis beneficio
ad vitam re-
deuntibus vt
eadem mate-
ria reddenda*

*De infantu
corporibus
in resurre-
ctione.
Obiectio.*

Responsio.

Arg
12.
Ferr
4. lib
gen
nus
ins
ra t
Ach
de c
e. 7.
Tol
q. 2.

4. sent. d. 44. q. 1. art. 2. in responsione ad quaestiunculam quartam, D. Bonauentura eadem d. art. 2. q. 1. Scotus item q. 1. Capreolus quaest. 1. art. 3.

QVAESTIO VI.

VTRVM NE MATERIA DIVINA
virtute absque omni forma substantiali
cohærere possit, an non?

ARTICVLVS I.

QVAESTIONIS IN VTRAN-
que partem disputatio.

Xtra totius creatæ naturæ facultatem esse, vt materia sine omni forma relinquatur, indicat tū ipsa ratio materiae, quæ est pura potentia, & ab actu formæ, vt eius adminiculo existat, physica saltem necessitate dependet; tum decretum naturæ, quæ nihil otiosū patitur, esset verò otiosa materia absque forma, cum per se nullam operationem sustinere queat; tum postremo id quoque suadet institutum agentium naturalium, quæ per se in generatione rerum nullius interitum (vt pote naturæ malum) sed nouæ formæ inductionem, spectant. Cæterum illud est inter Peripateticos valde controuersum, possit ne materia diuinitus absque omni forma consistere.

Cur materia
viribus natu-
ræ non pos-
sit existere si-
ne forma.

ainda

In hac igitur quaestione negatam partem defendit Hugo Victorius lib. 1. de Sacramentis p. 1. cap. 4. Magister sent. in 2. d. 12. cap. 5. D. Thomas in quaestionibus de pot. q. 4. art. 1. in 1. p. q. 66. art. 1. & quodl. 3. art. 1. D. Bonauentura in 2. d. 12. q. 1. Durandus ibidem quaest. 2. Capreolus d. 13. q. vnica, Caiet. ad 5. cap. libri de ente & essentia q. 8. Aegidius lib. 1. Hexam. c. 1. Heruæus quodl. 6. q. 1. alijque permulti. Præcipuæ verò rationes pro hac sententia hæc ferme sunt. Materia secundum se est pura potentia; actus autē illius est forma substantialis; ergo si materia esset actu sine omni forma substantiali, esset actu sine actu, quod contradictionem inuoluit. Illustraturque magis eadem ratio hunc in modum. Esse accidentarium absque accidentaria forma cohærere non potest, vt candidum sine candore: ergo nec substantiale esse absque forma substantiali, cum eadem sit vtriusque ratio: atqui esse materiae est esse substantiale: non igitur sine substantiali forma manere poterit.

Afferentes tie-
gat part. pro-
positæ contra

1. ratio.

Secun-

Arg. in 2. d.
12. q. vnica,
Ferrar. ad c.
4. lib. 2. contra
gent. landu-
nus q. 26. hu-
ius lib. Zima-
ra theor. 15.
Achill. nus 1.
de elementis
e. 7. Alonfus
Tol. 2. de an.
q. 2 art. 1.

2. ratio.

Secunda, Materia omnē actum existentiae mutuatur à forma: ergo nō potest sine existentia formae cohaerere. Probatum assūptū quia ut se habet actus purus ad potentialitatē; ita pura potentia ad actū: ergo sicuti actus purus nullam habet potentialitatem; ita pura potentia nullum habet actum, proindeque omni actu existentiae caret.

3. ratio.

Tertia, Omne indiuiduum directo, vel reductiōe sub aliquo certo genere contentū, directo etiam vel reductiōe alicui infimae speciei illius generis subiacet; alioqui immediatē subesset generi, quod fieri nequit: atqui materia singularis, si absq; forma substantiali cohaereret, reductiōe contineretur sub corpore in categoria substantiae; quia spectaret ad illud tanquam eius pars, & tamen nulli infimae speciei illius generis subesset; nec enim ad hominem, vel equū, aliamve speciem pertineret: nulla igitur ratione materia sine forma esse potest.

4. ratio.

Quarta, Natura hominis in commune non potest esse extra omnia singularia, nec natura singularis absque supposito, vel suo, vel alieno supplente vicem proprii: ergo nec materia potest conseruari sine omni forma. Priorem partem antecedentis concedunt omnes Peripatetici; posteriorem melior Theologorum pars: cōsecutio ea ratione ostenditur; quia difficilius atque operosius habetur puram potentiam sine actu, quā id, quod est ens in actu absque alio actu conseruare: at hominis natura, tam in commune, quā in singulari spectata, est ens in actu, utpote ex materia & forma confurgens.

5. ratio.

Vltima, Vnum relatum ex ijs, quae secundum esse dicuntur, non potest altero, ad quod refertur, extincto diuina potestate conseruari: ergo nec materia sine forma consecutio probatur, quia propterea relata secundum esse eo pacto se habent, quia secundum essentiam referuntur ad suos terminos; quod non minū in materia respectu formae conspicitur.

6. argum. pro cōtraria parte.

Aduersam partem secutus est Henricus Gandauensis quodl. 1. q. 10. Scotus in 2. d. 12. q. 2. Richardus q. 4. Gabriel q. 1. art. 3. Gregorius ibid. q. 2. alijque non pauci, hisce argumentis. Omne absolutum ab altero item absoluto re ipsa distinctum, ac prius natura eo, potest diuinitus sine illo conseruari: nam quae ita se habent non tam arctē sibi cohaerent, quin citra contradictionem mutuō disijungi valeant: sed materia est quid absolutum (esse enim relatum transcendens non adimit entis absoluti rationem) & à forma re ipsa distinctum, ut est cōmunis Philosophorum sententia; itemque prius origine, quā illa, ut docet Aristoteles hoc in libro c. 6. tex. 52. Potest igitur diuina potentia absque forma conseruari.

7. argu.

Deinde quidquid in rebus creatis fit interuentu causae secundariae ad essentiam rei nullo modo attinentis, potest Deus vi sua sine eiusmodi causa praestare: sed forma est causa secundaria conseruans materiam, & in eius essentiam non inclusa: ergo nihil obstabit quominus materia sine forma diuinitus conseruetur.

Deniq;

Lege D. Thomam
mā 1. p. q. 84.
ar. 7. Capr. in
1. d. 43. q. 1.
ar. 2.

Maironius in
2. d. 12. q. 2.
Bassolius ibi
dem q. 1. ar.
3. Anton Andr.
in tract. de trib. prin-
cipijs q. 2. de
materia. Li-
ch. ad locum
Scot. citat.
Trombeta 8.
Metaph. q. 1.
Saxonia, &
Marf. hoc
loco.

Con-
cenn
Meta-
st. 2.
Capr.
in 1.
art 3.
ad ca-
7. de
essent-
uē i
de vn-
maru-
Zim-
Theo-
10.

Denique plus dependet à priori posterius; quàm à posteriori prius: sed accidens est posterius substantia; materia est prior forma; plus ergo dependet accidens à substantia, quàm materia à forma: atqui diuina virtute potest accidens sine substantia cohærere, vt patet in sacra Eucharistia: ergo & materia absque omni forma.

ARTICVLVS II.

ACCVRATIVS EXPLICATVR
vtriusque opinionis fundamentum. Differitur
de causa existentiae. Statuitur materiam
non capere existentiam à forma.

VT propositae quaestionis difficultatem enodemus, vtriusque sententiae fundamenta paulò explicatius proponenda sunt. Negativae partis assertores opinionis suae praesidium in hoc maximè collocant. Statuunt totam existentiae originem è forma esse, ita nimirum vt sicuti vis intelligendi à forma humana; ita existentia à qualibet forma, quadam naturae consecutione, oriatur, indeque in materiam & in totum subiectum deriuetur. Hoc autem ita se habere hisce rationibus videtur concludi. Existere substantialiter est nobilissimus effectus: cum igitur omnis effectus suae causae proportionem respondeat; fatendum erit existentiam à nobilissima causa provenire; hæc autem est forma: omnis ergo existentia à forma oritur. Nam quod existere præstantissimus sit effectus, ex eo ostenditur, quia existere est quid maximè actuale, & præcipua quaedam diuini esse participatio, vt testatur D. Dionysius 5. c. de diu. nomi. Quare & ipsam essentiam videtur nobilitate vincere. Quod verò forma inter cæteras causas emineat, inde liquet, quia potiorè quidditatis partem confert, & specificat, perficitque compositum: vnde & à Platone in Timæo diuina proles nuncupatur.

Secundò idem suadet, quia si existere substantialiter non proveniret à sola forma, sed materia à se ipsa existentiam haberet; multa absurda in Philosophia admittenda essent. In primis materiam non rectè dici prope nihil. Quis enim iure dixerit prope nihil id, quod ex se actum habet, & quidem præstantissimum, cuiusmodi est existentia? Deinde sequeretur formam non esse causam materiae; iccirco enim forma causa materiae dicitur, quia tribuit illi esse. Quod si non præstat materiae esse existentiae, cum ei esse essentiae non conferat, vt perspicuum est: vtique nullum iam esse relinquetur, quod ipsi exhibere possit, atque adeò causa illius non erit.

Huic etià placito ad stipulatur illud Boetij 1. de Tri. c. 3. & in opu.

3. argu.

*scripta*Opinio ex-
istimantium
totam existe-
ntiam esse à for-
ma.

1. ratio.

D. Dionys.

Plat.
2. ratio.*scilicet*
Boetius

de vnitāte & vno, omne esse est à forma, & illud apud Peripateticos in primis celebre, existentia est vltima actualitas ònis formę. Nō videtur igitur negandū omnem existentia à forma proficisci. Quod cū ita sit, vtique fateri iam oportebit non posse dari existentiam sine forma, alioqui daretur effectus formalis sine causa formali. Patet etiam nequire materiam existere sine forma, cū sine existentia existere nihil possit. Atque hoc modo se se habet Thomistica opinionis fundamentum.

Aduerse opinionis fundamentum.

Existētia quo pacto distinguitur ab essentia.

Materia habet propriam existentiam.

preoccupatio.

Respondetur ad argumenta putantium omnem existentiam capi à forma.

Cæterum qui arbitrātur posse materiam diuina virtute sine omni forma consistere, alia via incedunt: persuasum habent existentiam non à sola forma prouenire; sed tam materiam, quàm cætera entia, vt vnumquodque ab alio distinguitur, ita aliquam sibi propriam existentiam vendicare. Id quod breuiter hunc in modum probari potest. Existentia cuiusque non distinguitur ab essentia, nisi vt modus rei à re: ergo vt vnūquodque essentiam ab alio distinctam habet; ita & distinctam sibi que propriam existentiam. Assumptum alibi longiori disputatione stabiliendum erit: interim ex eo fidē habeat, quod si quis animū attēdat, planè inueniet inter essentia & existentia rei nec maiorē requiri, nec verò minorē sufficere distinctionē.

Priuatim verò quòd materia propriam habeat existentiam, nec eam à forma mutuetur, hisce rationibus conuincitur. Vnaquæq; res tunc existentiam capit cū in rerum natura producitur: sed materia producta est à Deo per creationem; formæ verò, rationali excepta, producantur per generationem: non igitur materia eadem obtinet existentiam, quam forma. Secundò materia cū sit formarum receptaculum prius natura existit, quàm singulæ formæ: non igitur à formis existentiam capit. Tertiò si existentia materiæ esset à forma; sequeretur toties materiam interire, quoties priorem formā abijcit, toties produci, quoties nouam recipit; quod nemo dixerit. Consecutio probatur, quia tunc res interit, cū existentia amittit, tunc producitur, cū eā recipit. Quod si quis occurrat nō interire materiā amissa priori existentia, propterea quod eodem temporis momento alia recuperet; is nequaquam argumēti vim effugiet. Nā cū noua forma non eandem numero existentiam inferat, iā non eadem materia numero perseuerabit; atq; ita materia illa singularis interitum subibit; quod fieri non posse superius demonstraui.

Ad eas verò rationes, quibus probari videbatur omnem prorsus existentia à forma oriri, ita respondendū erit. Ad primam quidem, existentiam esse nobilissimum omnium attributorum, quæ essentiam consequuntur; verum ipsum esse essentia simpliciter dignitate præstare, (etsi nonnulli contra opinētur, qui alibi à nobis impugnādi sunt) cuius quidem esse potioem partem forma intimè confert ipsi composito; quod satis est, vt illa inter causas, saltem internas, principatum obtineat, vt probat argumentum.

Ad secundum negandū est sequi incōmoda illa, quæ in argumēto colliguntur.

colliguntur. Non enim sequitur primum; quia quavis materia propria habet existentiam, adhuc nihilominus pura potentia est, & in genere substantiae prope nihil. Nec etiam secundum; quia licet forma non tribuat materiae totam existentiam: adhuc tamen causa illius dicitur, quatenus eam informando actuat ac perficit: atque ita suum in se esse substantiale extrinsecus illi confert, sicut & materia suum formis attribuit, eas excipiendo ac fouendo, unde materia & forma sibi mutuò causae esse dicuntur. Illud verò Boetij, Omne esse capitur à forma, intelligendum est de esse specifico ac perfecto, ut Scotus & Gregorius loco citato interpretantur. Illud item peripateticum axioma, existentia est ultima actualitas omnis formae, perinde accipiendum est, ac si diceretur ultimam actualitatem formae (sicuti & aliarum rerum) esse ipsius existentiam, quod verissimum est; neque ijs, quae à nobis dicta sunt, aduersatur.

Quo pacto
existentia di
catur ultima
actualitas
formae.

ARTICVLVS III.

CONCLVDITVR PARS

affirmatiua quæstionis.

HIS ita disputatis quoniam secunda opinio earum, quas art. i. retulimus, firmiores pro se rationes habet, solidiorique innititur fundamento, amplectenda à nobis est, asserendumque posse materiam diuina virtute sine omni forma substantiali consistere: id quod fiet adhibente Deo maiorem concursum, quo quidquid forma materiam actuando præstat, ipse in genere efficiētis causae suppleat. Nec id mirum videri debet cum etiam Deus in sacra Eucharistia concursus causae materialis sufficiat conseruando extra subiectum quantitatem, cæteraque accidentia, quae prius in materia inhærebant; conseruando inquam actiue, ut est communis Theologorum sententia.

Sed opponet aliquis. Id, quod Deus creat, immediate conseruat: sicut enim nihil cum Deo, etiam ut instrumentum, concurrat ad creandum; ita neque ad conseruandum. Cū igitur Deus materiam creet, eandem per se immediate conseruabit, ac sine vlllo formae concursu, quem erga materiam omni forma spoliata compensari oporteat. Respondendum tamen etsi cum Deo creante nihil efficienter concurrat; quia conferre esse ex nihilo infinitam virtutem arguit; nihil tamen obstare quominus ad esse rerum, quae creantur, cōcurrat creatura in alio causae genere; quomodo in prima rerum molitione cum Deus corpora caelestia & elementa creauit; tam materia ad eorum formas excipiendas, sustentandasque; quam formae ad materiam actuandam & fouendam concurrerunt.

Non est autem hoc loco prætereundum quosdam fuisse, qui in

tuenda

pudo

supra

Deus in genere causae efficiētis supplet causali-tate subiecti. Obiectio.

peru

Dilutio;

do

Opinio existimantium fuisse aliquando re ipsa materiam sine forma.

crasa

tuenda sententia de conseruatione materiae absque forma, longius progressi, affirmarint non solum posse diuina virtute fieri, sed effectum iam aliquando, vt materia absq; òniforma consisteret. Nonnulli enim, quos Argentinas in 2. d. 12. q. vnica ar. 2. refert, opinati sunt in ipsa nascentis mundi origine fuisse à Deo procreatam materiam absq; vlla forma, idque significari cap. 1. Geneseos illis verbis, Terra autem erat inanis & vacua, vbi, vt D. Augustinus cap. 4. libri imperfecti de genesi ad litteram ait, per terram, quæ omnibus elementis subsidet, materia; per inanitatem, eius informitas designatur; quod etiam inculcat. 12. Confess. c. 7. Atque huic sententiæ suffragari etiam videntur D. Ambrosius lib. 1. Hexam. cap. 8. D. Basilius hom. 2. Hexam. D. Chrysostomus hom. 2. in Genesim, Eucherius in 1. cap. Gen. & rursus D. Augustinus 12. Confess. cap. 6. & 8. qui materiae informitatem inductione formarum priorẽ fuisse affirmant. Marsilius etiã in 3. q. 13. art. 1. & Gabriel in 3. d. 21. quæst. vnic. art. 3. credunt in morte Christi abscedente anima mansisse diuinum illud corpus sine vlla forma. Verum hæ sententiæ non placent. Nulla enim ratio persuadet fuisse aliquando materiam sine forma, tametsi diuinitus esse potuerit. Nam quod ad locum illum Geneseos attinet (præterquam quod inanis terræ nomine non nisi ipsum terræ elementum, quod inane, idest, sine ornatu & pulchritudine iacebat, propriè significatur; materia verò per tropum duntaxat) etsi D. Augustinus per informitatem, omnis formæ vacuitatem intellexerit; eam tamen non nisi origine formas antegressam fuisse credidit, vt ipse met 1. super Genesim ad litt. c. 15. & lib. 5. c. 8. explicat. Reliqui verò patres citati per materiae informitatem non omnium formarum, sed decoris & distinctionis priuationem significarunt. Neque etiã in morte Christi fuit materia sine forma, quia abeunti animæ forma cadaueris successit. Qua de re in lib. de generatione plura.

Ita Ambrosius, Theodoretus, Chrysostomus, Beda, alijque interpretes. Lege D. Thomam. 1. p. 4. 66. ar. 1. Vdalicum in sua sama lib. 4.

ARTICVLVS III.

RESPONSIO AD ARGVMENTA, QUIBUS ostendi videbatur non posse materiam diuina virtute absque forma consistere.

SVperest vt ad contrariæ partis argumenta respondeamus. Ad primum dicendum formam substantialem esse actum substantialem materiae, idest, actum substantialiter informantem materiam: quocirca si materia esset actu sine forma substantiali, esset actu sine actu, hoc est, haberet actum accidentarium, nimirum existentiam, absque actu substantiali; sed id nullam contradictionem inuoluit, quæ tamen inuolueretur si materia sine existentia existeret. Reliqua verò eiusdem argumenti pars hanc habet explicationem.

Quemad-

Contra
tion C
p. 4.
Medina
dem.

Quemadmodum effectus formæ accidentariæ sine accidentaria forma esse non potest; ita neque effectus formæ substantialis sine substantiali forma, veluti animatum sine anima: sed enim esse siue existere materiæ, non est effectus formalis formæ substantialis, sed existentia, quam materia propriâ obtinet, vti diximus. Item sicut existere accidentis sine existentia accidentis esse non potest, ita neque existere substantiæ absque substantiæ existentia. Potest tamen aliqua substantia videlicet materia, cohærere sine existentia formæ substantialis, vt fuit à nobis comprobatum.

Existere materiæ non est effectus formalis formæ substantialis.

Ad 2. negandum est antecedens, & ad eius probationem dicendum non eodem prorsus modo se se habere purâ potentiam ad actû, quo actus purus ad potentialitatem: quanuis in eo cõueniunt, quòd vt actus purus nullam continet potentialitatem; ita pura potentia nullum in sua natura actum physicum includit.

Ad 2.

Ad 3. dicendum materiam Socratis exutam omni forma cõstitui per se, ac determinatè sub materia rerum dissolubilium tãquam sub specie infima incompleta; reduci verò tanquam partem ad totum ad corpus dissolubile, quod ponitur in categoria substantiæ; neq; oportere vt ad aliquã illius speciẽ determinatè pertineat; cum ad omnes, quarum formæ in eam induci possunt, indiscriminatim duci queat. Sicut enim materia absque omni forma nullius compositi specifici pars actu esset, ita ad nullû actu reduceretur. Neque hoc absurdum videri debet, tum quia huiusmodi reuocatio materiæ ad certam speciem, quam componit, non est de essentia materiæ; tum quia re ipsa materia absque forma collocaretur, vti monuimus, sub certa specie, idest, sub materia sublunari.

Ad 3.

Materia sine forma ad quam speciẽ pertineat.

Ad 4. concessio antecedente neganda est consecutio: & ad eius probationem dicendum haud semper esse operosius puram potentiam sine actu, quàm vnum actû sine alio conseruare: hoc enim posterius non nunquam implicationem inuoluit, vt in propositis exemplis. Nam si natura communis per se extra singularia existeret; esset, ac non esset singularis: nõ esset, quia ita supponitur: esset, quia existere in rerum natura, sicuti operari & produci, non conuenit superioribus nisi per inferiora: quandoquidem vt existere est vltima cuiusque rei actualitas; ita nõ nisi vltimo perfectis & terminatis in sua serie, qualia sunt sola singularia, primò conuenire debet, cæteris verò ipsorum merito ac beneficio. Quod verò ad suppositi rationem attinet repugnat etiã dari naturam absque supposito, cui innitatur; quia subsisteret per se tanquam à nullo dependens, quod in rebus creatis nulli præterquam supposito conuenit: simulque non subsisteret, vtpote suppositi adminiculo carens; quando ita volunt aduersarij.

Ad 4.

Cur naturæ communis extra singularia existere non possit.

Repugnat dari naturam absque supposito.

Ad 5. concedendum est cum d. Thoma. q. 7. de potent. art. 9. cum Scoto in 2. d. 1. q. 4. & 5. & d. 12. q. 2. cum Capr. in 1. d. 30. q. vnica art. 1. & in 4. d. 12. q. 1. art. 3. cū Durando in 3. d. 1. q. 1. & alijs vnum

Ad 5.

relatum

Contra sententiam Cai. 3. p. q. 4. art. 2. Medina ibidem.

Relatum mu-
tuum secun-
dum esse nec
diuina virtu-
te absque suo
correlatiuo
dari potest.

relatum secundum esse mutuum non posse, etiam diuina virtute, absque suo correlatiuo in rerum natura dari; sequeretur enim esse ac non esse relatum. Nam quemadmodum tota ratio eiusmodi relatorum consistit in referendis mutuò inter se subiectis, & quasi in trāsitu ad alia, ita eorū essentiam consequitur, vt si vnum existere ponatur, illud reciproca alterius existentia comitetur; idque indissolubili prorsus necessitate. Nec eodem modo se res habet in materia, cæterisque relatis transcendentibus comparatione suorum terminorum. Nam respectus relatorum secundum esse superueniunt subiectis, vt similitudo lapidi, paternitas Sophronisco. Nec huiusmodi subiecta appellant nisi dependenter ab existentia terminorum. Non enim lapis dicitur similis nisi qui aliud in rerum natura sibi simile habet; nec pater vocatur, (si philosophico & non populari more loquendum sit) nisi actu habens filium. Quod relatis transcendentibus minimè conuenit, cum non adueniant subiectis, quæ denominent & quæ per ipsa ad aliud referantur; sed sint ipsa met subiecta, aut aliud quid simile.

Oppositum
tuetur Grego-
rius.

Non inficiamur tamen videri etiam probabilem sententiam Gregorij in 1. d. 28. q. 2. art. 1. existimantis posse diuina virtute existere vnum relatum mutuū absque suo termino. Qua de re alibi ex professo differuimus.

Q V Æ S T I O VII.

SIT NE PRIVATIO ENS, AN NON?

ARTICVLVS I.

QVÆSTIONIS DISSOLVTIO.

Argumenta
in partem ne-
gatiuam.

à testimonijs
sacrę pagine.

SEQVITVR vt de priuatione, altero rerū physicarum principio, differamus; ac primum sit ne verum ens, nec ne? Qua in dubitatione non desunt argumenta, quibus affirmatiua pars ostendi videatur. Primum quia tam in diuinis literis, quam apud Philosophos quædam de priuatione enuntiantur, quæ non nisi in verum ens cadere possunt, quale est illud 1. capit. Geneseos, & tenebræ erant super faciem abyssi, vbi tenebræ, quæ priuatio quædam lucis sunt, dicuntur esse; esse autem non est eius, quod essentiã non habet. Item quia in hymno trium puerorum inuitantur tenebræ ad diuinam laudem, illis verbis, Benedicite lux & tenebræ domino, quod tamen non videtur conuenire nisi ei, quod aliquam entis rationem obtinet, quam Deo, quoad potest, acceptam referat, atque ita diuinam bonitatem totius esse fontem commendat; id enim significat diuina laus in sa-

cris

Idem affert
Marronius in
1. d. 29. q. 6.
Gabr. super
Can. lect. 4.
Bargus in 1.
d. 8.

cris literis, cum ea, quæ intellectu carent, laudare Deum dicuntur.

Deinde apud Aristotelem cap. ultimo huius libri text. 80. priuatio appellatur malefica; id autem, quod maleficum est, aliquam nocendi vim & ex consequenti aliquam entitatem habet. Item 2. de anima cap. 2. text. 138. priuationes dicuntur percipi sensu, vt tenebræ aspectu; nihil verò sensu percipitur, nisi quod sensum agendo mouet. ergo & cæt.

Præterea, priuationes formaliter sumptæ habent essentielles definitiones: cæcitas enim secundum essentiam definitur priuatio aspectus. Habent igitur essentiam, atq; adeò sunt veræ res. Ad hæc, cæcitas & quæcunque alia priuatio, intelligitur, exprimiturque à nobis per aliquem conceptum; at conceptus, vt Aristoteles docet primo de interpr. cap. 1. est imago & similitudo rei. Negari igitur non potest priuationem esse rem.

Hæc controuersia duplici assertione dirimenda est. Prima sit. Priuatio formaliter sumpta nec est ens reale, nec rationis. Probatur facile. Namque ex doctrina Aristotelis quinto libro Metaph. capite 22. textu 27. & libro decimo, capite septimo textu 15. Priuatio est negatio formæ in subiecto natura apto: negatio autem cum nihil aliud sit, quàm remotio, nullum esse in rerum natura, nec verò in intellectu ponit. Quòd non obscure testatus est Aristoteles cap. 8. huius lib. text. 75. cum docuit priuationem per se, idest, ex sua propria ratione, ac vi, esse non ens.

Illud tamen est aduertendum quod D. Thomas quarto Metaph. capite secundo admonet, videlicet priuationes, & negationes quodammodo entia rationis fieri, non per se; sed ex accidente, quatenus eis aliquid rationis obuenit, vt cum ab intellectu tanquàm subiecta, aut prædicata in propositionibus assumuntur. Quò spectat se videtur Aristoteles quarto libro Metaph. capite secundo textu 2. vbi cum priuationes, & negationes entia quodammodo esse pronuntiaffet, adiecit; dicimus enim non ens esse non ens, quasi diceret, efficimus enim negationes ipsas, & priuationes subiecta & prædicata enuntiationum: atque ita id, quod ipsæ in rebus, & ex natura sua non habent, intellectus nostri beneficio assequuntur.

Secunda assertio. Priuatio formaliter sumpta est in rebus seclusa operatione intellectus. Hæc est contra nonnullos præsertim è recentioribus Philosophis existimantes priuationes in sola mentis notione esse: eam tamen amplectitur Caietanus prima parte quæstione quadragesima octaua articulo secundo & in libello de ente & essentia capite primo Ferrariensis 3. contra gentes c. 19. Eandemque innuit D. Thomas in quæstionibus de malo q. 1. art. 2. suadetur verò in hunc modum. Forma, eiusq; priuatio, vt Aristoteles docet in cap. de oppositis, versantur circa idem subiectum: ergo quoties in tempore à natura constituto subiectum forma caruerit, inerit ei formæ priuatio. Hoc autem contingit seclusa qualibet mentis actione. Igi-

Ab Aristotele.

à definitione priuationum.

Ab earum conceptibus.

1. assertio.

Quò pacto priuationes quodammodo fiæntie rationis.

2. assertio.

Quomodo
priuatio sic in
rebus.

tur priuatio inest in rebus formaliter sine intellectu. Aduerte autem priuationē esse in rebus, non per aliquam existentiam, quæ ipsi formaliter competat. Nam cum existentia positiuū quidpiam sit, fieri nequit, vt negationē re ipsa propriē ve informet. Dicitur ergo priuatio existere fundamentaliter, seu merito sui fundamenti, quatenus videlicet existit subiectum, cui suo modo re ipsa conuenit.

ARTICVLVS II.

SOLVTIO ARGVMENTORVM,

quæ probare videbantur priuationem esse ens.

Solu. 1.

D. Aug.

NVnc argumēta superius adducta diluamus. Ad id, quod primo loco propositum fuit, respondendum est cum D. Augustino in lib. de vita beata c. 4. tenebras (quod de cæteris priuationibus similiter accipiatur) ita dici esse in aliquo, ac si diceretur non esse ibi lux. Quod Caietanus ad art. 2. quæstionis quadragesimæ octauæ 1. part. planius edisserens inquit priuationē dici inesse rebus per remotionem formæ in actu exercito; quia nimirum priuatio insidet subiecto nō vt inhærens; id enim entis positiuū est; sed vt exercens actum remouendi formam.

Idem asserti
D. Anselmus
in lib. de ca-
su diaboli c.
41. de conce-
ptu virginis
cap. 5.

D. August.

Rerum priua-
tiones quo
pacto ordinē-
tur à Deo.

Ad reliquam eiusdem argumenti partem dic omnia, quæ quoquo modo in naturæ vniuersitate esse dicuntur, etiam ea, quæ nullum entis gradum obtinent, diuinam bonitatem prædicare, hoc est, ad bonitatis diuinæ laudem contemplantium mentes allicere. Quod D. Augustinus tum alijs in locis, tum in libro de natura boni aduersus Manichæos hisce verbis explicat. Priuationes rerum sic à Deo ordinantur, vt non indecenter vices suas habeant; quemadmodum in cantu interpositiones silentiorum certis moderatisq; interuallis, licet vocum priuationes sint, suauitati cantilenæ aliquid conferunt; quemadmodum item vmbrae in picturis eminentiora quæq; distinguunt, ac non specie, sed ordine placent. Vnde & in hymno trium puerorum etiam lux & tenebrę laudant Deum, id est, eius laudem in benè considerantium cordibus pariunt. Ex quo patet non eo dūtaxat modo, qui in argumento affertur; sed hoc etiam, quæ D. Augustinus tradit, sumi verbum, laudare, in diuinis literis; quo pacto in ea etiam, quæ intellectu carent, imo & quæ verè entia non sunt, cadere potest.

Consule D.
Isidorum in
libro de sum-
mo bono.

Solu. 2.

Ad secundum argumentum quoad priorem partem dicendū hac maximè de causa inter alias priuationi maleficiū attribui, quia ma-
teria

teria ex eo quod absentium formarum privationem in se cohibet, ut actum formæ, quo caret, admittat, actum formæ, cui veluti matrimonio coniuncta erat, repudiat, atq; ita adulterina quadam ratione maleficium committit. Ex quo non colligitur aliquam ei effectricem vim inesse, ut erit consideranti perspicuum. Ad posteriorē partem eiusdem argumenti dicendum est Aristotelis sententiam eo loco esse tenebras percipi visu, non quod aliqua videndi actio feratur in tenebras, sed quia aspectus non percipit lucem, quod est percipi tenebras negatiuè.

Tenebrę quo modo percipi visu dicantur.

Ad tertium, priuationes ut proprie essentiam non habent, ita nec proprie definitiones essentielles vendicare, sed explicationes quasdam remotionum, in quibus ipsæ consistunt.

Ad quartum, Ex eo, quod priuationum conceptus habeamus, non sequi priuationes esse re vera entia, seu positium quidpiam. Cū enim conceptus, rerum imagines dicuntur, nomine rerum tantum res ipsæ, quàm earum priuationes, & negationes significantur, ac si diceremus conceptus esse eorum, quæ à nobis intelliguntur, similitudines, siue illa entia sint, siue non. Num autem priuationes non solum conceptibus formarum, quas negant, sed alijs, qui ipsis proprijs, ac peculiare sint, percipiantur, cuius controuersie affirmatiuam partem veriore credimus, tractat Aegidius in 1. d. 36. q. 2. Capreolus in 2. d. 39. q. 1. art. 3. & Ferrariensis primo contra gent. cap. 71.

Ad 4.
Verisimilius dari proprios conceptus priuationū.

QVÆSTIO VIII.

VTRVM PRIVATIO VERE principium rerū naturalium sit; an non?

ARTICVLVS I.

QVÆ ARGVMENTA OSTENDERE videantur non esse.

Negantem propositæ quæstionis partem conabitur quis hunc in modum suadere. Principia, ut Aristoteles docuit cap. 6. huius libri tex. 50. manere semper oportet; sed priuatio accessu formæ aboletur; non est igitur principium.

1. arguē

Secundo, Priuatio, teste eodē Arist. c. 6. huius libri tex. 66. est principium ex accidente; igitur non est verè proprièq; physicarū rerū principium. Consecutio probatur, quia si omnia, quæ ad generationē ex accidente cōcurrunt principia cēsenda essent, plura forent principia, quā tria. Nā ijs etiā annumerari deberet, v. g. forma rei

2. arguē

intereuntis, sine qua non datur generatio.

3. argu.

Deinde, Si qua privatio esset rerum naturalium principium, maximè esset privatio formæ rei, quæ gignitur; sed ea non est; nulla igitur est. Probatur assumptio, quia eiusmodi privatio nunquã dari videtur. Nec enim datur in eo temporis momento, quo forma inducitur; siquidem præsentem formam evanescit eius privatio. Nec etiã tempore antecedente; quod ita ostenditur. Privatio est negatio formæ in subiecto natura apto; sed ante punctum generationis materia non est apta ad formam; cum nondum habeat dispositionum omnium apparatus ad eam excipiendam: igitur tempore antecedente non est in materia privatio formæ.

4. argu.

Item, Esse principium est esse ens (principium enim relationem significat ad ea, quæ à principio dependet aut quoquo modo procedunt) atqui superiori quæstione ostensum fuit privationem non esse ens; non potest igitur privatio esse principium.

ARTICVLVS II.

PRIVATIONEM ESSE VERE principium, nec superiora argumenta oppositum concludere.

Plato, & alij
privationem
non numerarunt
inter principia.

IN hac controuersia Plato, & ex antiquis Philosophis nonnulli privationem è numero principiorum exclusere; vel quod eã tantquam non ens despiciatam habuerint: vel quia nihil in ipsa præter maleficium agnouerint. Rectius Aristoteles, qui eam principijs annumeravit; non quidem ijs, quæ in compositionem veniunt; sed quæ per se ad generationem requiruntur. Cuius sententiæ veritas paucis hunc in modum confirmari poterit. Id, unde per se generatio proficiscitur, verè ac propriè principium illius est: sed generatio per se oritur à privatione, tanquam à termino à quo: ergo privatio est principium per se generationis. Maior propositio nota est; minor probatur, quia generatio (vt sæpe diximus) est progressio à nō esse, vt à termino à quo; hic autem cum non sit materia; (siquidem terminus, à quo res oritur, vtpote formæ geniti contrarius, nō manet; materia autē sæpe manet) cōsequens fit, vt sit ipsa formæ privatio.

Sol. 1. argu.

Quo sensu dicitur
principia necessaria
manere.

Sol. 2.

Argumenta verò superius adducta hunc in modum explicanda sunt. Ad primum, omissa Græcorum, & Latinorum interpretum in eo loco enarrando dissensione, respondendum est necessario manere principia, non omnia; sed quæ in rei genitæ compositionem coeunt: vel omnia simpliciter manere, id est, omnia ad quamlibet generationem seu singula tria ad singulas generationes concurrere, vt Ammonius & alij interpretantur.

Ad 2. Privationem dici principium per accidens, nō generationis (sic enim principium per se est) sed cōpositionis, quatenus materiæ, ex qua

Lege Aphrodisæ lib. 2. Nat. q. c. 11.

Horii explanationes collegit Zimara in suis dilucidationibus.

com-

compositum coalescit accidit habere in se priuationem formæ. Aduertit etiam D. Thomas in explicatione eius loci dici priuationem principium per accidens, si accipiatur pro priuatione formæ alterius rei, non eius, quæ gignitur.

Ad 3. admittenda est maior propositio, neganda minor; & ad eius probationem dicendum, materiam quandiu formam non habet, esse illa absolute priuatam, aptamque ex se se ad eam recipiendam; quauis proximam & completam aptitudinem tunc solum obtineat, cum peruentum fuit ad terminum, complementumque omnium accidentium, quibus ab agente disponitur: qui terminus in ipso tantum generationis momento datur, extrinsecè tamen, cum in eo omnia prædicta accidentia ex toto pereant abcessu formæ prioris, factaque usque ad materiam primam resolutione, vt in libris de ortu & interitu dicemus. Ita verò in ipso puncto generationis prius natura, quam materia formam recipiat inest ei summa aptitudo ad ipsam recipiendam ex vi accidentium, quæ toto tempore præcedenti in ea fuerunt, & in ea prægressione naturæ, siue in eo priori, vt loquuntur, insidet in materia exactissima formæ priuatio. Nec repugnat in eodè instanti temporis secundum aliam & aliam considerationem dari in materia & priuationem formæ, & ipsam formam: licet talis priuatio in eodem instanti re ipsa ac simpliciter aboleatur.

Ad 4. dicito, si illud pronuntiatum, esse principium est esse ens, significet quidquid principij rationem habet, necessariò esse ens, falsum id esse: si autem sensus illius sit, id, cui relatio principij conuenit, posse aliquam rationis entitatem intellectus beneficio obtinere, eo modo, quo superius diximus; tunc verum quidem esse, quod in prædicto effato assumitur; sed non rectè ex eo concludi priuationem in se spectatam esse ens, seu positium aliquid.

Ad 5. negari debet id, quod est ens, non posse à non ente dependere, dummodo ab eo non dependeat vt ab influente, aut impertiente aliquod esse, sed tanquam à termino, atque vt ab eo, quod essentialiter ad suum conceptum requirit. Ita verò se se habet generatio respectu priuationis.

QVÆSTIO IX.

NVM IN QUALIBET RE NATURALI præter materiã dãda fit forma substãtialis, necne?

ARTICVLVS I.

FORMAM SUBSTANTIALEM ANTIQVORIBVS PHILOSOPHIS magna ex parte ignotam, posterioribus notam fuisse.

Institutæ

Pythagoras
& Timæus
formarum
assertores.

Plato for-
mas agno-
uit.

Earum duo
genera conf-
tituit.

Aristoteles
formarum
assertionem
apertius illuf-
travit.

Institutæ disputationis series postulat, vt de tertio rerum naturalium principio, hoc est, de forma differamus. Porrò in eise rebus naturalibus non materiam solum, sed etiam formam, quæ sit pars quidditatis, licet veteris Physiologiæ auctores, vt constat ex 1. libro Metaph. cap. 2. & ex ijs, quæ tradit Lactertius lib. 7. de vitis Philosophorū, magna ex parte latuerit; agnouit tamen imprimis Italicæ sectæ institutor Pythagoras; tum eiusdem familiæ alumnus Timæus Locrensis, qui materiam ex se nullas habere formas, & tamē eas subinde posse recipere varijs similitudinibus expressit in hunc fere modum. Qui vnguenta suauiter redolentia confecturi sunt, humidam materiam, quam certo cōdire odore volunt, ita præparant, vt odorem nullum proprium habeat, & qui materijs mollibus, impressioni quæ cedētibus figuras imprimere aliquas volunt, nullam omnino priorem in eis figuram apparere patiuntur, sed exactissima quadam leuigatione eas poliunt. Ita illud, quod in omnibus passim cæterorum omnium simulacris rectè figurandum est, his omnibus formis natura sua carere necesse est, Hæc Timæus apud Platonem. Ipse autē Plato ex propria quoque sententia, vt liquet ex ijs, quæ ab eo varijs in locis, & ab Alcinoō in libro de eius doctrina cap. 8. tradita sunt, substantiales formas posuit. Quarum duo genera statuit, vnum expers materiæ; quod ideam dixit; alterum cum materia coniunctum, quod formæ nuncupatione minus dignum credidit, ideoque receptam imaginem appellandum censuit.

Iam verò Aristoteles substantialium formarum positionem multo apertius & luculentius astruxit plurimis in locis, vt hoc in lib. c. 7. tex. 65. & lib. 2. cap. 1. tex. 12. Item 2. de ortu & interitu c. 9. tex. 51. lib. 2. de anima cap. 1. & in toto eo opere. lib. 7. Metaph. c. 4. & lib. 12. c. 2. Cuius sententiam omnes fere consequentes Philosophi magno consensu approbarunt; & si ex Platonicis nonnulli magistri sui vestigia persequentes, circa modum, quo forma cum materia societatem coit, à Peripateticis dissenserint; qua de re separatim suo loco.

ARTICVLVS II.

AFFIRMATIVAM QVAESTIONIS partem omnino veram esse.

Solet autem substantialium formarum assertio multis ex capitibus longo rationum ductu à Philosophis comprobari. Nos potiora tantum argumenta in mediū afferemus; quorum primum ita habet. Res naturales sunt compositæ; non ex materia duntaxat; quia cum hominis, lapidis, & leonis eadem sit communis materia,

Ratio.

teria,

teria, eadem foret omnium essentia, & definitio: habent igitur præter materiam proprias formas, quibus inter se differant. Quod si quis occurrat composita physica constare ex materia, quæ sit substantia, atque etiam ex forma, non tamen, quæ substantia sit, sed accidens; is facile confutabitur. Imprimis hoc modo. Materia est nuda potentia, uti superius demonstrauius, & tamen est substantia, ut aduersarius fatetur; ergo & forma multo maiori iure substantia erit. Secundo, si forma esset accidens, nulla esset generatio substantialis; siquidem materia gigni non potest; inductio verò accidentium, non substantialis, sed accidentaria generatio est. Tertio, vel ipsa composita naturalia sunt accidentia, vel substantiæ; si accidentia, non igitur constituuntur ex materia, quæ sit substantia: si substantiæ, non ergo constant ex forma, quæ sit accidens; alioqui aut non substantia ex substantijs, aut non accidens ex accidentibus coalesceret, quorum neutrum fieri potest.

Responſio.

Confutatio
datæ respō-
ſionis.

Rurſus idem hunc in modum ſuadetur. Singulis rebus naturali-
bus aliqua propria & peculiare functiones conueniunt, ut homini
ratiocinari, equo hinnire, igni calefacere, atque ita cæteris: sed eius-
modi functiones oriri nequeunt à materia, quæ, ut supra ostendi-
mus, nullam effectricem vim habet: oriuntur ergo à ſubſtantiali for-
ma. Nec ſatisfaciet, qui dixerit proficiſci à materia inſtructa accidē-
tibus. Quæro enim cur iſthæc potius accidētia in hac materia, quàm
illa conſpiciantur? cur igni potius calor, quàm frigus competat? cur
aerem leuitas, non grauitas ſequatur? Cùm igitur huius rei cauſa ad
materiam referri non poſſit, tum quia ob inſitam inertiam, nudæque
potentiæ ſterilitatem, nullum ex ſe accidens profundit; tum quia
cùm vna atque eadem ſit in rebus ſublunaribus, eadem ijs omnibus
accidentia promiſcuè ineſſent; planè ſequitur talium accidentium
originem ad formam ſubſtantialem, uti ad ipſorum fontem, referen-
dam eſſe.

2. Ratio.

Materia nul-
lum ex ſe ac-
cidens pro-
fundit.

Proinde negari non poteſt vnicuique rei naturali ſuam ineſſe for-
mam ſubſtantialem, ex qua conſtet, à qua gradus præſtantiæ, & per-
fectionis in compositis phyſicis deſumantur; à qua omnis rerum
propagatio dependeat; à qua ſua cuique rei nota & character inſi-
deat; quæ quidquid operis in natura ſit pro ſua facultate mo-
liatur; quæ omnes eliciat tum vitæ, tum reliquorum munium
actiones; cui accidentia tanquam inſtrumenta ſub ſidio
veniant; quæ denique ſpectabilis huiusce mundi
theatrum ſua varietate, ac pulchritudine
mirificè diſtinguat, atque
exornet.

Subſtantia-
lis formæ
encomia.

Q V Æ S T I O X.

VTRVM APTA, IDONEA QVE
sit formæ substantialis definitio.

A R T I C V L V S I.

SOLVTIO PROPOSITÆ
dubitationis.

Varia gene-
ra formarū.

Cuius forme
definitio in-
quiratur.

Formæ defi-
nitio.

Eius enu-
cleatio.

Animus ra-
tionalis ex
sua essentia
est forma
corporis.

um varia sint formarum genera; quandoquidem
aliæ sunt accidentariæ, vt calor; aliæ substantia-
les, vt anima; rursusque substantialium aliæ assis-
tentes, vt intelligentia mouens cœlum; aliæ in-
formantes, vt formæ elementorum, stirpium, &
animalium: non quærimus hoc loco de definitio-
ne formæ in commune; sed substantialis infor-
mantis duntaxat. Huius ergo descriptionem paucis complexus est
Aristoteles 2. lib. cap. 3. tex. 28. aiens, formam esse rationem quiddi-
tatis, id est, id in quo cuiusque compositi naturalis essentia præcipuè
continetur; seu, quod essentiam rei, eiusque definitionem absoluit,
& ab alijs distinguit. Apertius hunc in modum definiri potest. For-
ma est actus simplex, substantialis, vnum per se cum materia consti-
tuens. Dicitur actus, ad excludendam materiam; simplex, ad reij-
ciendum quodlibet ex multis actibus inter se diuersis concretum, vt
album dulce. Substantialis, ad remouendas formas simplices acci-
dentarias. Denique dicitur, constituens vnum per se cum materia,
propter intelligentias, quæ nequeunt cum materia in vnius compo-
siti naturam venire. Aduerte autem verbum illud, constituens, non
ita accipiendum, quasi forma existimari non debeat, nisi quæ actu
vnum per se cum materia componit: sic enim animus rationis parti-
ceps dum extra materiam per se cohæret, non esset forma; cum ta-
men ex sua essentia, à qua destitui nequit, sit actus, & forma corpo-
ris. Ea igitur particula sic intelligenda est, vt forma constituat, id est,
suapte natura constituere possit vnum per se cum materia.

A R T I C V L V S II.

QVIBVS NOMINIBVS SVBSTAN-
tialis formæ vis, & præstantia à Philosophis
describatur.

Sanè

fanè verò vt multiplex est formę dignitas: ita eam Philosophi varijs nominibus appellarunt, & quasi dehnierunt. Pythagoras eam vocauit, vnum; quòd incertam ac vagam materię rationem in vnam, certam ve speciem contrahat; vel quòd vnitatem affectet; sicuti materia multitudinem seu diuisionem; tum quòd anima, quę inter formas principatum habet, vnionem elementorum, partiumque corporis efficiat. Nam cum corpus ex elementis coalitum in perpetuo fluxu sit, continentis cuiuspiam opera egebat, ne fatisceret. Hinc est illud Pythagoręorum dogma. Rerum tria sunt initia, infinitum, vnum, duo; hoc est, Deus, forma, materia.

Appellatur
forma vñi.

Pythagoricũ
dogma.

Timæus Locrus apud Platonem eam dixit mentem, aiens mundum hunc, qui sub aspectum cadit, necessitate, idest materia, & mente, idest, forma constare: quo loco formam mentem appellauit, quòd sit adumbrata quędam primi, ac puri actus, diuinęque mentis similitudo. Ob quam etiam rationem à Platonis diuina soboles dicta est. Nuncupat item Plato formas físicas, similitudines & effigies; quòd sint imitationes quędam idearum: & umbras, quòd eam videantur habere rationem ad ideas, quam umbrę ad corpora. Ideoque 7. de repub. ait nos in hoc mortalium orbe non aliter atque in specu esse collocatos, ac solas inspicere rerum umbras, quas ob assuetudinem existimamus verè esse.

Vocatur for
ma mens.

Dicitur diuina
soboles.

Apud Aristotelem nuncupatur forma diuinum, pulchrum, optimum, finis. Diuinum, quòd sit participatio quędam diuini esse, vt proximè dicebamus: pulchrum, quòd materiam decoret, totamque mundi quasi scenam spectanda varietate exornet: optimum, quòd sit quidpiam maximè perfectum & appetibile: finis generationis, quòd genitor in re, quam efficit, eam sibi vt proprię formę effigiem exprimendam proponat, vt declarat D. Thomas 1. p. q. 44. art. 4. A quibusdam appellatur terminus, quoniam, vt antea dicebamus, materiam diffluentem ac vagam certis finibus coerceat, veluti norma quędam, mensuraque rerum. Vnde Aristoteles 3. huius operis c. 7. tex. 67. dixit formã causam esse terminationis, & continentię. Ab alijs dicitur character, quòd cuique rei quasi notam imprimat, qua cognosci, & distingui possit à cęteris: vnumquodque enim ex sua forma spectatur ac secernitur. Denique vulgari nomine dicitur forma, quòd sicuti forma per artem inducta materiam secundariam, vt æs, & lignum; ita ipsa materiam primam concinnet, atque efformet. Plura in hanc sententiam scripsit Albertus M. hoc in lib. tract. 3. cap. 17.

Pulchrum.
Optimum.
Finis gene-
rationis.

Terminus.

Character.

Forma.

QVÆSTIO XI.

VTRVM EX FORMA SVBSTANTIALI & materia vnum fiat?

Bb

ARTI

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA IN NEGATIVAM
partem controuersia.

Vperiore quaestione cum formam definiremus, asseruimus ex illa & materia vnum quidpiam effici; nunc ad illustriorem rei notitiam, an id ita se habeat disquiremus. Ac primum nonnulla se se offerunt argumeta, quibus negatiua pars ostendi videatur.

1. argum.

Inter actum
primum &
secundum or-
do essentia-
lis.

Harmonia
concordatrix.

Primum est. Vel ex materia & forma substantiali fit vnum interuentu alicuius medij, quod eas conciliet, & mutuò connectat; vel proximè absque vllò medio, aut vinculo: sed neutrum horum videtur dandum. Non igitur ex materia & forma substantiali vnum fit. Probat Minor quoad priorem partem, quia tale medium si daretur, oporteret esse aliquod accidens, quod prius in materiam reciperetur: id verò esse non posse ex eo ostenditur; quia cum inter actum primum, & secundum sit ordo essentialis, nequit materia secundum ante primum admittere. Item quia si esset accidens, iam materia, & forma accidentario nexu iungerentur; nec ex illis vnum quid substantiale, sed accidentarium coalesceret. Quoad posteriorem verò partem suadet eadem Minor, quia vt Proclus ait comm. 3. in Timæum, multitudo omnis, nisi incomposita futura sit, eget conciliatrice harmonia, hoc est requirit proportionem, accommodationemque ipsarum rerum inter se, quæ accommodatio non nisi tertio aliquo velut sequestri perficitur. Item quia si forma posset per se, atque immediate copulari cum materia; posset ei saltem diuina virtute sine media quantitate vniri; sicque ex anima rationali & materia resultaret compositum vnum per se, quod non aliud foret, quam homo. Quare existeret homo sine capite, & corde, cæterisque partibus integrantibus, quod non videtur concedendum.

2. argum.

Secundum, Si ex materia & forma substantiali fieret vnum per se: fieret quoque ex materia & forma accidentaria per se vnum: sed ex his non fit vt palam est: ergo nec ex illis. Maior probatur, quia vtrobique videtur par ratio inueniri: cum non solum forma substantialis, sed etiam accidentaria se se habeat ad materiam, vt actus ad potentiam, quam perficit.

3. argum.

Tertium, Quæ magis distant, minus inter se vniuntur; sed forma substantialis & materia magis distant, quam accidens & subiectum: cum forma substantialis sit ens in actu, materia ens in potentia; contra verò tam accidens, quam eius subiectum sint entia in actu. Igitur minus poterunt inter se vniri forma & materia, quam acci-

dens &

dens & subiectum: quare cum hæc non conueniant in vnam tertiam naturam, quæ sit ens per se; neque illa conuenient. 4. argum.

Quartum. Ea, quæ non affectant mutuam vnionem, non possunt inter se naturaliter coniungi; sed materia cum sit, vt alibi diximus, causa diuersitatis & multitudinis; vnde à Philosophis dualitas, & infinitum vocabatur, minimè affectat vnionem: non potest ergo naturaliter cum forma coniungi: proindeque nec ex mutuo eorum complexu vnum quid existet. Materia dicta est à Philosophis dualitas, & infinitum. 5. argum.

Quintum. Saltem inter materiam & formam humanam non potest naturalis nexus intercedere. Ergo saltem hæc non possunt in vnus compositi per se naturam connecti. Antecedens probatur, quia si talis vnio esset naturalis, sequeretur animam separatam habere natiam propensionem ad materiam, sicque statum extra corpus esse ei violentum, & quod inde videtur consequi, resurrectionem corporum futuram naturalem, non verò diuinæ potestatis miraculo exhibendam, quod falsum est. 6. argum.

Sextum. Si ex hac forma & hac materia fieret vnum per se, par ratione ex hac forma, & quacunque alia materia posset effici per se vnum: sed non potest; ergo, &c. Maior probatur, quia qualibet materia prima est pura potentia; quæ videtur esse tota ratio cur ex illa, & forma substantiali dicatur vnum fieri. Minor inde suadetur, quia si ex hac forma, & qualibet materia posset fieri vnum, vtique haberet hæc forma sine discrimine ordinem ad quamlibet materiam quod tamen falsum esse ea ratio ostendit, quia non magis p̄det forma à certo efficiente, quàm à certa materia, à qua educitur, cui venitur. Quare sicuti forma huius equi v. g. nequiuit ab alio, quàm à proprio suo progenitore effici, ita nec è cuiusuis materiæ, sed certæ, & definitæ potestate educi potuit; Et quod inde cōsequens est, non cuiuslibet materiæ, sed certæ, sibi que à natura destinata ad vnus compositi societatem coniungi poterit.

ARTICVLVS II.

CONCLVDITVR PARS AFFIRMATIUA quæstionis.

VT propositæ quæstioni satisfiat, prænotandum est, quinque esse, quod ad præsens institutum attinet, vnitatum discrimina, à quibus totidem modis vnum dicitur. Quinq; vnitatum modi

Prima vnitas est aggregationis, vt in aceruo lapidum. 1.

Secunda ordinis, vt in exercitu, quæ maior est, quam prima; magis enim vniuntur quæ ordinem habent, quàm quæ turbata confusione dissoluta sunt. 2.

Tertia est vnitas per accidens, vt in accidente, & subiecto, cui

inhæret, quæ maior est quam secunda; etenim in secunda nullum eorum, quæ ordine habet, in altero infidet. Quarta est vnitas per se in rebus compositis, quæ videlicet resultant ex compositione partium in aliquam tertiam naturam coeuntium, qualis cernitur in quantitate bipalmari, composita videlicet ex duobus palmis inter se, vno, eodemque communi termino coniunctis. Et hæc vnitas maior est, quam tertia; cum vnitas per se reddat absolute vnum: vnitas verò per accidens nõ nisi cū adiectione, & secundū quid. Quinta est vnitas per se in rebus simplicibus, & in substantijs à materiæ commistione liberis: & hæc cæteris longe præstat, cum emineat extra omnem compositionem partium realiter dissidentium. Cum ergo ab his quinque vnitatum differentijs vnum dicatur, dum in quæstionem adducimus vtrum ex materia, & forma vnum fiat, accipiendum est vnum vnitatem quarto modo sumpta.

Conclusio.

Conclusio sit. Ex materia & forma substantiali fit vnum per se. Hæc traditur ab Aristotele lib. 2. de anima capit. 1. tex. 7. & octavo Metaphy. capit. 6. text. 15. à D. Thoma prima part. quæst. 76. art. 7. Scoto. 8. Metaphy. capit. ultimo quæst. 4. Durando in secundo d. 12. quæst. 2. Alensi. 3. part. quæst. 7. memb. 1. art. primo, estque eius veritas inde conspicua, quia ex formæ, & materiæ nexu resultant composita naturalia, vt homo, ignis, cælum, aliaque eiusmodi, quorum vnumquodque est totum quid per se vnum.

à Sone. 1.
Metaph. quæst.
Iauello. quæst.

Dispositiones ab agente inductæ ad quod genus causæ pertineant.

Cur ex materia, & forma substantiali fiat vnum per se.

Error Academicorum.

Si quis verò sciscitetur quæ nam huiusce mutuæ cohætionis, & nexus causa sit. dicendum in primis non posse materiam & formam in vnum coniungi nisi illa ad hanc recipiendam idoneis accidentibus ab agente præparetur; atque ita dari causam extrinsecam prædicti nexus, nempe ipsum generans; tum præterea dispositiones ab eo inductas; quæ partim ad causam ipsam efficientem, partim ad materialem spectant. Ad efficientem, quatenus sunt instrumenta, per quæ generans operatur: ad materialem, quatenus vagam materiæ potentiam coercent, habilemque reddunt ad hanc certam, & definitam formam recipiendam. Cæterum nulla datur interna causa media, cur ex materia disposita, & ex forma substantiali vnum per se fiat (eo modo, quo, verbi gratia, in linea datur punctum copulans in vnum duas lineæ medietates) nec huius rei alia ratio est, nisi quod pura potentia, eiusque actus substantialis ad se primò vicissim ordinantur, & ingenita propensione absque alio medio in vnum conspirant, ac denique naturali quadam societate ad totum perficiendum vniuntur, vt locis ante citatis docet Aristoteles edisseritque Scotus in 2. d. 12. q. 1. & Auerroes 2. de anima cõmẽto 7. D. Thomas 2. contra gent. cap. 70.

Quare minimè audiendi sunt Academici, qui quod viderent hominis formam, & materiam naturas esse quam maximè dispares cõmententi sunt animum nostrum à summo rerum opifice conditum, priusquam densum hoc, & tenebricosum nostri corporis ergastulum subeat,

De hoc Academicorum dogmate Galenus lib. de dogm. Plat. & Hip. Bessario lib. 3. cõtra Calumn. c. 22. Ferrius lib. 4. Physiol. c. 2.

subeat, imprimis corpusculo quodam illustri, tanquam simplici veste indui; tum alio subtili quidem, sed minus splendido, & ex tenuium praesertim elementorum permistione concreto exterius cōtegi; ut ijs stipatus in tertium hoc mortale corpus ingrediatur, & huiusce medijs interiectu cum eo societatem coeat. Hæc inquã Academicorum, non tam dogmata, quàm infomnia auscultanda nequaquam sunt. Ut enim in praesentia omittamus eum errorem, quo humanos animos ante propria corpora conditos faciunt: et si materia & forma, siue humana, siue alia quæcunque vsque adeo inter se naturis distent, ut sint primò diuersæ; possunt tamẽ sine eiusmodi vinculo in vnus compositi rationem arctissimè associari; quia ad id nõ naturæ similitudo spectari debet, sed coaptatio & proportio, quæ magna est rerum conciliatrix. Vnde & Plato ipse tam mundi, quam hominis partium vincula, proportiones esse, quibus singula inter se colligantur, in Timæo prodidit.

Proportio
magna rerũ
cõciliatrix.

ARTICVLVS III.

DVBIIVS,

dam enodatio.

SANÈ cùm formæ tanta ad societatem cum materia ineundam in sit propensio, iure quæsierit aliquis nõ anima separata non impedita possit vi propria semet ipsam vnire corpori, si ei omnibus suis organis, totoque accidentium apparatu instructum absque alia forma substantiali diuinitus offeratur. In hac dubitatione affirmatiuam partem sequutus est, præter alios, Henricus Gandauensis quodlib. 11. q. 14. negatiuam Scotus in 4. dist. 43. q. 3. art. 3. & Capreolus eadem dist. q. 2. art. 3. Richardus verò ibidem in 3. principali q. 2. vtranque probabilem iudicat.

Cum Henricus
eo videtur se
tate Aureul9,
& Bernardus
apud Capreol
lum ead. q.

Placet opinio Henrici. Non est enim cur negemus posse animam se se intimè præsentem exhibere tali corpori, quemadmodũ & spatio, in quo consistit, & aeri à quo spatium occupatur, intimo, atque indiscreto situ adest. Deinde cùm animam in corpore disposito ut in proprio perfectibili existentem naturæ necessitate sequatur informatio, animatioque eiusdẽ corporis; non secus ac albedinẽ corpori inhærentem dealbatio; utique non est etiam cur inficiemur copulatum iri tunc animam Socratis cum suo corpore, ita ut ex vtriusque nexu Socrates reuiuifcat. Non enim propterea id, quod interierat, dicitur idem numero redire per naturã; sed vi miraculi; quo ponimus constitui diuinitus materiam eo modo, quo diximus. Neque etiam tunc desiderabitur actio, qua attingatur vnio animæ cum corpore: tum quia in hominis generatione eiusmodi actio ex parte generantis non est distincta ab illa, quamateria congruis dispositionibus

Occupatio.

Anima So-
cratis eadem
actione crea-
tur, & vnitur
materie.

tionibus præparatur, quæ præparatio in hoc euentu diuina virtute præstanda est: tum quia vt anima Socratis eadem actione creatur, & vnitur materie; ita nunc eadem actione, qua se se in materiam intulerit, eidem copulabitur. Et verò id amplius habet ortus aliarum formarum, quæ à materie sinu educuntur, quod præter illam, vel illas potius actiones, quibus materia ad earum receptionem disponitur (tot enim interueniunt actiones, quot accidentia realiter distincta à generante in materiam inducuntur) alia quoque detur actio ab eodem generante elicitæ, quæ ad formam intrinsecè terminetur, eam simul producendo & copulando cum materia. Quod in animam hominis minimè cadit, hæc enim, vt est per se subsistens, atque immaterialis; ita corporea generantis actione immediatè, siue intrinsecè attingi nequit; etsi dici possit extrinsecus attingi actionibus materiam ad ipsius introductionem concinnantibus.

Lege Cipr.
in 2. d. 17. q. 3.
art. 3. Scot. d.
17. q. 1.

Lege Ferrar.
1. contra gēt.
c. 26. Sonc. 7.
Metap. q. 23.

Vnio triplici
ter accipi-
tur.

Vt verò ea, quæ diximus, planius intelligas, aduerte circa prædictam vnionem materie cum forma, vnionem trifariam sumi. Primum pro actione, qua forma materie vnitur. Secundò pro illapsu, quo forma se se in materie substantiam penitus insinuat, pariterque substantia materie in se, ac suo quasi gremio formam recipit, qui nexus, est vnio substantialis. Tertiò pro relatione vnionis, quæ confurgit inter materiam & formam. Hæc ergo tria in eodem temporis puncto constant, eo tamen ordine, vt actio, qua forma materie iungitur, sit prior natura, quàm vnio substantialis; (siquidem hæc illam supponit) & vnio substantialis prior sit, quàm relatio vnionis; quia illa proximum est huius fundamentum, siue, vt vocant, ratio fundandi. Verum præter hæc datur vnitas totius compositi, quod est tertia quædam natura à materia & forma realiter differens, vt alibi statuimus.

Lege Caieta.
1. p. q. 76. a. 1.

Cap. 2. huius
lib. q. 1. art. 3.

ARTICVLVS III.

RESPONSIO AD ARGV- menta primi articuli.

Sol. 1. arg.

NVnc primi articuli argumenta soluamus. Ad primum dicendum est inductis à generante, siue à causa effectrici accidentibus, quibus materia ad recipiendam formam idonea redditur, non requiri aliquod medium, quo materia & forma inter se concilientur, sed suo pte ingenio ac per se immediatè copulari. Itaque danda est prior pars maioris in hunc sensum intellecta, & ad primam eius impugnationem dicendum, vt plura in vnum coeant egere mutua accommodatione & proportionem inter se se: verum hanc inter materiam & formam dari, vt diximus. Quod verò ad secundam impugnationem attinet Henricus Gandauensis quodl. 7. q. 17. Aegidius

in

in 1. d. 23. q. 2. Sonc. 5. Metaph. q. 22. Maironius in 4. d. 12. q. 8. negat posse diuinitus effici, vt forma materiã omni quantitate exutam informet. Idemque de mente sancti Thomæ esse, ac sibi videri probabile scripsit Capreolus in 1. d. 42. q. 1. art. vltimo. Nobis tamen oppositum videtur cum Argentine in 3. d. 5. q. 1. art. 1. Scoto in 4. d. 10. q. 2. Bassolio d. 12. q. 2. & alijs. Nec enim ex eo vlla sequetur implicatio. Itaque potest diuina virtute anima Socratis nuda materiæ vniri: quo in euentu resultabit ex ijs compositum quoddam naturale, nempe Socrates, constans partibus physicis ad eius essentiam pertinentibus: licet organorum apparatu & integrantium partium distinctione careat. Hæc enim vt Socrates cohæreat non absoluta, sed physica tantum necessitate exiguntur, cum sint accidentia materiæ; totique composito aduentitia.

Ad secundum, neganda est maior, dicendumque non eadem esse rationem in forma accidentaria, atque in substantiali, vt ex vtrauis simul cum materia vnum fiat. Materia enim per se primò ordinatur ad formam substantialem, vt potētia ad actum sui generis infita proportione idoneum aptumque vt ambo in vnam tertiam naturam coeant: quæ habitudo inter materiam & accidentariam formam nequaquam cernitur. Quod si quis opponat, Aristotelem lib. 2. de anima cap. 1. tex. 7. asserere ex corpore & anima fieri vnum quemadmodum ex cera & figura. Quare si ex his non efficitur vnum per se, nec ex anima & corpore, & vniuersim nec ex materia & forma vnum per se constare. In promptu est quod respondeamus; nimirum similitudinem formæ & ceræ non in eo positam esse, quòd eadem sit vnitas eius, quod ex anima & corpore, & eius, quod ex cera & figura resultat: sed quòd neque anima, neq; figura egeant medio, quo connectantur ad constituendum compositum: etsi quoad vnitatem dispar sit vtriusque compositi conditio, cum alterum sit vnum per se, aliud verò per accidens.

Ad tertium, dicendum quæ magis distant quoad proportionem, minùs inter se vniri, non tamen quæ magis distant secundum naturas: nunc verò materiam & formam, si mutua vtriusque proportio & habitudo spectetur, maiorem inter se habere conuenientiam ad cõdendum vnum, quàm subiectum & accidentia, vt ex dictis patet. At non deerunt qui probare contendant ex subiecto & accidente effici vnum per se, propterea quod generatio accidentaria, qua Socrates albescit, est mutatio per se vna, quæ proinde in vnum terminum per se ferri debet, non in alium, quàm in compositum ex Socrate & albedine. Resistendum tamen his erit fatendo eam mutationem esse per se vnam; sed negando terminari ad compositum ex Socrate & albedine; re enim vera non terminatur nisi ad album, quod est quid per se vnum, vt pote importans primariò albedinem, secundariò & vt connotatum, Socratem, cui albedo infidet.

Ad quartum, negandum est materiam non affectare vnionem cū
forma,

Potest diuina virtute forma informare materiam sine quantitate.

Absque artibus, & organorum distinctione constare potest Socratis essentia.

Sol. 2.

Obiectio.

Dilutio.

Sol. 3.

Obiectio.

Responsio.

Sol. 4.

Cur materia
diuisionis &
multitudinis
caussa dica-
tur.

forma, siquidem naturali propensione in eam fertur, ipsamque ex-
petit, vt alibi ex Aristotele & Platone docuimus. Neq; obstat quòd
à quibusdam Philosophis materia diuisionis & multitudinis causa
perhibeatur; (ob id videlicet potissimum, quòd in sublunari orbe
dum alias, atque alias formas successione admittit, & ipsa vna eadē-
que secundum speciem manens in varias partes secatur, singularium
sensibilium multitudinem & diuersitatem mūdo exhibet) Nō enim
hoc mutui inter ipsam & formam amoris consensum conpirationē-
que adimit; cū vis amoris ex parte materiæ in eo consistat, quòd
ad formas inclinatur, easque in se recipere exoptet, & receptas suo
gremio complectatur ac foueat; nec nisi contrariarū qualitatum im-
pulsu dimittat.

Sol. 5. Ad quintum, negandum est antecedens, & ad eius probationem
dicendum animam habere ad corpus naturalem inclinationem, etiā
dum est ab eo separata: & hunc statum nec esse illi violentum, cū
ei anima ipsa non renitatur, quod ad rationem violenti exigitur: nec
tamen naturalem (quidquid putarit Auicenna, cuius opinionē alibi
confutauimus) cū naturale sit animæ esse in corpore, cuius forma
est: sed esse ei præter naturam, vt sentit D. Thomas 1. p. q. 89. art. 1.
& Caiet. in commentarijs eiusdem loci, qui status inter violentum &
naturalem medius est. Verū licet anima ingenitam propensionem
habeat ad corpus, non iccirco resurrectio censenda erit naturalis; sed
simpliciter supra naturam ex parte modi & principij actiui, quod
erit virtus diuina supra consuetum naturæ ordinem & facultatem
agens: esto prædicta resurrectio secundum quid naturalis dici possit,
videlicet quoad finem, quatenus naturale est animæ vniri corpori,
vt explicat S. Thomas 4. contra gentes c. 81. Scotus in 4. d. 43. q. 4.

Esse extra
corp9 nec est
status natura-
lis animæ,
nec violentus.

Resurrectio
simpliciter
est superna-
turalis.

Pro explicatione vltimi argumenti aduerte in primis, si materia
cœlestis & sublunaris inter se specie distinguatur, quod in libris de
cœlo expendimus, nec materiam cœlestē habere ordinē ad formas
sublunares, nec materiam sublunarem ad formas cœlestes; proinde-
que nulla vi, etiam diuina, posse ex ijs promiscuè fieri vnum, quia
non ex qualibet pura potentia & actu substantiali, sed ex ijs, quæ
inter se ordinem & proportionem habent, vnum conficitur. Si verò
formam aliquam singularem ex inferioribus cum materia inferiori
comparemus, non poterit ea cuilibet materiæ (esto quælibet sit pu-
ra potentia; nec enim ex hoc tantum ratio vnionis petenda est) per
naturam vniri, sed sibi propriæ & peculiari; quia si forma materia-
lis sit, pendet naturaliter eius conseruatio, & productio, ab eam-
teria, de cuius potestate elicitur vt probat ratio adducta in argumē-
to ad confirmationem minoris propositionis. Licet non oporteat
eam materiam decursu temporis eandem prorsus esse quo ad omnes
sui partes, sed saltē eandē continuatione. Quod si forma immateria-
lis sit, hoc est, anima humana, pēdet etiā à propria materia, nō quo-
ad esse; cū extra illā cohærere valeat; sed quoad officiū informādi.

Ita D. Augu-
stin9 12. super
Genes. c. 31.
D. Tho. 1. p.
q. 26. art. 4.
ad 6.

Leged. Tho-
in 4. d. 43. q.
1. art. 3. Caiet.
1. p. q. 76. art.
5. Ferras. loco
hic cit. con-
tra gent.

At

At enim verò, vt Fonseca lib. 5. Metaphys. cap. 2. q. 14. sectione. 2. & 3. annotauit, quælibet forma sublunaris, poterit cuius portioni inferioris materiæ diuina virtute coniungi: non quod earum inclinatio à Deo mutari possit; cum sit ipsa materiæ, & formæ natura; sed quia si ambæ secundum se absolute spectentur, ad se mutuò inclinantur, habentque congruam proportionem vt vniri queant; nullaque forma sublunaris ab vlla materia inferiori dependet necessitate absoluta; sed physica duntaxat; quatenus hæc numero forma ab agentibus naturalibus, quæ limitatæ virtutis sunt, non nisi interuentu & instrumentaria vi horum singularium accidentium potest in hac materia produci, eidemque vniri si materialis sit: vel vniri tantum, si immaterialis existat. Item etiam (quod ex eo sequitur) quatenus in nulla materia, præterquam in hac, datur completa habilitas naturalis ad hanc singularem formam recipiendam. Quæ completa habilitas duo requirit, videlicet proportionem ipsius materiæ ad formam; & aptitudinem ad illam recipiendam, sibi que copulandam, vel ad copulandam solum, in ordine ad agens physicum. Vnde intelliges ad vniõnem huius materiæ cum hac forma diuina virtute peragendam pauciora requiri, quam si eadem vniõ agentium naturalium facultate præstari debeat.

Materia & forma sublunaris absolute spectatæ ad se vicissim inclinantur.

QVAESTIO XII.

VTRVM OMNES, AC SOLÆ

formæ ordinis naturalis è materiæ,

subiecti vè potentia edu-

cantur?

ARTICVLVS. I.

VIDERI PARTEM NEGATIVAM

veram quo ad formas naturalis

ordinis.

VIA formæ, de quibus in hac disceptatione agimus aliæ sunt naturalis ordinis, vt forma equi, albedo, quantitas; aliæ non naturales, vt gratia, lumen gloriæ, & formæ artificiales (accipimus enim naturale ita pressè,

Formatum maxima generis.

Et

vt ab

vt ab arte factò distinguatur)propositam disceptationem ab ijs, quæ priori genere continentur, auspicabimur. Ac primùm quod dicendū non sit eiusmodi formas de materiæ potentia educi, hunc in modum videtur ostendi.

1. argum.

Formæ secundum rationes, quas Theologi seminales vocant, latent in materia: ergo etsi ante cuiusque rei compositæ ortum non dum se prodant, actu tamen in materia iam insident; atque adeo nō ab illa denuò excitantur. Assumptum probatur testimonio D. Augustini cap. 7. & 8. libri 3. de Trinitate, vbi docet, omnium, quæ ad oculos nostros prodeunt, occulta quædam semina in elementis mūdi latere, per quæ illa, quæ in occulto erant, in apertum progrediūtur. Accedit quòd si formæ non actu præiacent in materia; sed à genitore efficiuntur, nulla generatio respectu materiæ naturalis erit, sed violenta, cūm ab Aristotele lib. 3. Ethicorum cap. 1. violentum definiatur id, cuius principium extra est, ita vt nullam id, quod patitur, vim conferat.

August.

Secundò. Quod creatur non egreditur de potestate materiæ, vt Philosophi vna voce confitentur; at formæ omnes, si nihil earum præfuit, è nihilo fiunt, quod nihil est aliud, quàm creari; Igitur nulla è materiæ potestate egreditur.

Aristot.

2. argum.

Tertio. Idem probare licet in formis notionalibus, siue intentionalibus, per quas nimirum potentiæ in obiecta intendunt, quales sunt imagines colorum, cæteræque cognoscibilium rerum similitudines. Nam cūm eductio realem transmutationem designet, eiusmodi autem formæ sine rei trāsmutatione adueniāt, quo pacto de subiecti potentia educuntur?

3. argum.

Formæ intentionales.

Quartò. Ascensus lapidis, motus circularis ignis, aspectus homini cæco diuina virtute collatus, relatio similitudinis inter duos candores, cæteræque relationes, quæ rebus physicis adueniunt, sunt naturales formæ: & tamen has de materiæ potentia non educi, ea ratio probare videtur; quia in lapide non est potentia naturalis ad ascensum, sed violenta; in igne non nisi neutra ad conuersionem; in cæco non nisi obediencialis ad aspectum. Denique relationes; sicuti produci non dicuntur, ita neque educi dicendæ sunt.

ARTICVLVS II.

QVIBVS ARGVMENTIS VIDEATUR
oppositum ostendi de formis non naturalis
ordinis, & de anima
rationali.

Contra

Contra verò quod formæ non naturales è subiecti potētia educantur, videtur posse concludi; ac pro artificialibus ita opponimus. Formæ artificiales, vt forma statuæ, habent in subiectis potentiam naturalem, quod eis forsitan quis deesse crederet: educuntur igitur de illorum potestate. Probaturs antecedens, primùm quia ars non quamlibet materiam; sed natura aptam, & idoneam ad opus assumit. Vt enim est in prouerbio Pythagorico. Non ex quouis ligno fit Mercurius. Deinde quia alioqui dicendum esset eas formas creari ad eum modum, quo gratia creari dicitur, propterea quod anima non habeat respectu illius naturalem potentiam.

1. argum.
De formis artificialibus.

Pythagoricum prouerbium.

Sed quòd ipsa etiam gratia excitetur de potentia animæ, probatur. Namque vel anima in genere causæ subiectiuæ per se, & vi sua continet, conseruatque gratiam diuinitus infusam; vel ad eam continentiam supernaturali Dei auxilio eget. Hoc posterius non videtur dandum; si detur primum, sequitur animam habere naturalem inclinationem, & potentiam ad recipiendam gratiam. Nam quidquid potest aliquam formam naturaliter sustinere; potest eandem naturaliter recipere. Nihil ergo obstat, quominus gratia de animæ potentia eliciatur, proindeque alia similia dona supernaturalia.

2. argum.

De gratia.

Postremò, Forma humana prodit è potentia materiæ; non est igitur cur inter cæteras rerum naturalium formas ab hac communi lege excipiatur. Antecedens ostenditur. Primùm quia non minoreni vim habet homo ad formam suæ speciei è materia promendam, quam cæteræ animantes; alioquin præstantissimum animal deterioris esset conditionis. Secundo in materia est potētia naturalis passiuæ ad excipiendam formam humanam. Ergo in ordine agentium naturalium dabitur etiam aliqua facultas actiua, à qua in eandem materiam inferatur. Deinde quia vis actiua instrumenti potest virtute principalis agentis excitari vltra suam speciẽ, vt patet in phantasmate, cuius instrumentaria opera ac ministerio intellectus agens species intelligibiles in patientẽ imprimat. Potest igitur facultas gignendi, etsi materiæ inhæreat, prout animæ rationalis instrumentũ est, alterius animæ productionem attingere. Quare non videtur negandum animũ hominis elici è potentia materiæ.

3. argum.

De forma humana.

ARTICVLVS III.

REFVTANTVR FALSÆ

quorundam sententiæ.

IN proposita quæstione magna dissidentiũ Philosophorũ contentione certatũ fuit. Qui enĩ Anaxagoræ disciplinã secuti sũt, asseruere formas oēs singulis in reb⁹ occultas esse, viq; gignentis cause ex fortuita ac turbata cõgerie in ordinẽ traduci, & quasi sopitas excitari, atq; in certam speciem componi. Hãc opinionẽ c. 4. huius libri confutauit Aristoteles. Altera fuit Platonis sententia in Phædone,

Opinio Anaxagoræ.